

รายงานฉบับสมบูรณ์

เรื่องพฤติกรรมการทำงานและสุขภาพของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือน
เกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดสงขลา

Working Performance Behavior and Healthy Status of Household Labors in the Households of Para-rubber Farmers in Songkhla Province

โดย

ดร.ประวดี เวทย์ประสิทธิ์
รศ.ดร.บัญญัติ สมบูรณ์สุข
รศ.ดร.วันชัย ธรรมศักดิ์การ

คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
กรกฎาคม พ.ศ. 2557

ทุนอุดหนุนการวิจัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ประเภททั่วไป
ประจำปีงบประมาณ 2555

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจสังคม การปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพารา ศึกษาสุขภาพะทั้งทางกาย ทางจิต ทาง สังคม และจิตวิญญาณของเกษตรกรชาวสวนยาง และแรงงานครัวเรือน วิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพะของแรงงานครัวเรือน สังเคราะห์ตัวชี้วัดสุขภาพะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราและ เสนอแนะรูปแบบการพัฒนาสุขภาพะของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา ทำการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสะเดา อำเภอรัตนภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ อำเภอควนเนียง และอำเภอนาหม่อม จากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราจำนวน 394 ครัวเรือนสำหรับการศึกษาเชิงปริมาณ และจำนวน 60 ครัวเรือนสำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ การทำสวนยางพารา รองลงมาคืออาชีพทำสวนผลไม้ ประสบการณ์ทำการเกษตรเฉลี่ย 19.87ปี สำหรับเศรษฐกิจของครัวเรือน พบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามีรายได้ของครัวเรือนที่เกิดจากการประกอบอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพรองเฉลี่ยเท่ากับ 250,000 บาทต่อปี มีรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 200,000 บาทต่อปี มีขนาดพื้นที่ถือครองของเกษตรกรเฉลี่ย 19.50 ไร่และสามารถแบ่งขนาดพื้นที่การถือครองของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางออกเป็น 3 ประเภทได้แก่(1) พื้นที่ถือครองสวนยางขนาดเล็กน้อยกว่า 15 ไร่ (2)พื้นที่ถือครองสวนยางขนาด 15-50 ไร่ (3) พื้นที่ถือครองสวนยางขนาดมากกว่า 50 ไร่

สำหรับการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราพบว่า สามารถแบ่งการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนออกเป็นกิจกรรมการผลิต 4 กิจกรรมได้แก่ (1)กิจกรรมการปลูก (2)กิจกรรมการบริหารจัดการ (3)กิจกรรมการเก็บเกี่ยวผลผลิต(การกรีดยางพารา) และ(4)กิจกรรมการตลาดการผลิต (การขายผลผลิต)สุขภาพะทั้งทางกาย ทาง สังคม ทางจิตหรืออารมณ์ และทางจิตวิญญาณหรือปัญญาของเกษตรกรชาวสวนยาง และแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติในกิจกรรมการผลิตยางพาราแรงงานครัวเรือนพบว่าสุขภาพะทางกายในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราพบว่า ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 2.07 ระดับน้อย สุขภาพะทางสังคมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราพบว่าภาพ

รวมอยู่ในระดับมาก(ค่าเฉลี่ย 3.36) สุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา พบว่าภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 2.19 ระดับน้อย สุขภาวะทางจิตวิญญาณ หรือปัญญาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา พบว่าภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 3.54 ระดับมาก สำหรับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของแรงงานคร้วเรือนในระบบการผลิตยางพาราพบว่าสถานะภาพคร้วเรือนของชาวสวนยางพารา ประสบการณ์ทำสวนยางพารา จำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตยางพาราของคร้วเรือนจำนวนแรงงานที่พอเพียงต่อการผลิตยางพารา และระดับการรับความรู้จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องความสัมพันธ์กับ สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์และสุขภาวะทางจิตวิญญาณหรือทางปัญญามีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับสังเคราะห์ตัวชี้วัดสุขภาวะของแรงงานคร้วเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราที่นำไปสู่ความอยู่ดีกินดีและการเพิ่มคุณภาพชีวิตพบว่าภาพรวมค่าเฉลี่ยตัวชี้วัดทางสุขภาวะที่สามารถวัดสุขภาวะของแรงงานคร้วเรือนมีค่าเฉลี่ย 0.68 อยู่ในระดับมากในการวัดสุขภาวะ โดยค่าเฉลี่ยสุขภาวะทางจิตวิญญาณมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 0.79 ระดับมากในขณะที่สุขภาวะทางกายและทางจิตมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 0.64 ระดับมาก สำหรับ ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสุขภาวะที่ดีในการปฏิบัติงานของแรงงานคร้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราพบว่าปัญหาที่สำคัญที่สุดคือปัญหาสุขภาวะทางกายในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 37.25 สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสุขภาวะที่ดีในการปฏิบัติงานของแรงงานคร้วเรือนพบว่าภาพรวมร้อยละผู้ตอบเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 49.89 สำหรับรูปแบบการพัฒนาสุขภาวะของแรงงานคร้วเรือนในระบบการผลิตยางพาราพบว่า การสร้างความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปันไม่เห็นแก่ตัว การช่วยเหลือและการให้บริการ การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ความสุขในครอบครัว และการมีจิตใจสูงและมีจิตสาธารณะเป็นรูปแบบการสร้างสุขภาวะของแรงงานคร้วเรือน

ABSTRACT

This study aimed to find out socioeconomic status and rubber production system working, and healthy conditions related to physical, psychological, social, spiritual situations of rubber farmers and household labors. The study also tried to analyze relationships between socioeconomic factors and healthy conditions of household labors, to synthesize indicators of healthy conditions of working, and to present a model for the development of healthy conditions of household labors in the rubber production system. Qualitative and quantitative studies were conducted in Songkhla province at 6 districts of Sadao, Rattapoom, Hat Yai, Bang Klum, Kuan Niang, and Nah Mom. The number of 395 of rubber farmer households that used household labors in rubber production was collected for the quantitative study, and also 60 of those for the qualitative study. The instruments used for this study were structured questionnaires and unstructured questionnaires.

The study found that most households worked with rubber plantations as their major careers while planting orchards was their minor careers. Farmers had agricultural experiences at average of 19.87 years. For the household economy, the study found that rubber farmer households earned incomes from both major and minor careers at the average of 250,000 baht/year, had household expenses at the average of 200,000 baht/year, and had agricultural land holdings at the average of 19.50 rai. Agricultural land holdings could be classified into 3 categories as (1) land holdings of rubber plantation size smaller than 15 rai, (2) land holdings of rubber plantation size for the number of 15 - 50 rai, and (3) land holdings of rubber plantation size larger than 50 rai.

For works of household labors in rubber plantation of rubber farmer households, the study could classified works of household labors into 4 producing activities that were (1) planting activities, (2) managing activities, (3) harvesting activities (rubber tapping), and (4) marketing activities (selling products). For healthy conditions related to physical, psychological, social, spiritual or intelligent situations of rubber

farmers and household labors working on rubber producing activities, the study found that healthy conditions of physical situation was rated at the average of low value at 2.07, social situation was rated at average of high value at 3.63, psychology or emotional situation was rated at average value of low value at 2.19, and spiritual or intelligent situation was rated at average of high value at 3.54. For the analysis of relationships between socioeconomic factors and healthy conditions of household labors in rubber production system, the study found that there was statistical significance with the status of rubber farmer households, experiences of rubber farming, the number of labors used for rubber producing of households, the proper number labors used for rubber producing, and knowledge levels of staff related to relationships to the healthy conditions of physical, psychological of emotional, social, spiritual or intelligent situations. Synthesizing indicators of healthy conditions of household labors in working of rubber producing that would bring to living well and increasing quality of life, the study found that the whole image of health indicators that could measure healthy conditions of households gave average of high value at 0.68. For measuring of spiritual situations, the study received average of the highest value at 0.79. However, for physical and psychology situation, the study was rated at equal average of high vale at 0.64. For problems and suggestions of guidelines for the development of healthy conditions of household labors of rubber farmers, the study found that the most significant problem of healthy condition was physical situation of working with rubber producing activities at average of 37.25 percents. For suggestions of guidelines for the development of healthy conditions of working of household labors, the study found that respondents rated at average of 49.89 percents. For the model of the development of healthy conditions of household labors working in the rubber producing system, the study mentioned that building generousness, sharing without selfishness, helping each other, providing services, following the philosophy of sufficiency economy, having happiness in family, and being noble minded or having service mind would be components for the creating of model for the development of healthy condition of household labors.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องเรื่องพฤติกรรมการทำงานและสภาวะของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดสงขลาได้รับทุนสนับสนุนจากทุนอุดหนุนการวิจัยเงินรายได้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ประเภททั่วไปประจำปีงบประมาณ 2555 จึงขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ และงานวิจัยนี้จะสำเร็จลุล่วงไม่ได้ถ้าไม่ได้รับความอนุเคราะห์จาก สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพาราจังหวัดสงขลา สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา และองค์การบริหารส่วนตำบลใน 6 อำเภอในจังหวัดสงขลา และครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ที่ได้กรุณาให้สัมภาษณ์และให้ข้อคิดเห็นเพื่อใช้ในการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณในความกรุณามา ณ โอกาสนี้ และท้ายที่สุดขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานวิจัย นักศึกษา เกษตรกรชาวสวนยางพารา ผู้เกี่ยวข้องกับงานวิจัยรวมถึงที่สำคัญภาคีพัฒนาการเกษตร และคณะทรัพยากรธรรมชาติที่ได้ให้ความช่วยเหลือและอนุเคราะห์สถานที่ทำวิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้เกี่ยวข้องที่จะนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในการปฏิบัติงานและทั้งการกำหนดนโยบาย

ประวดี เวทย์ประสิทธิ์

บัญชา สมบูรณ์สุข

วันชัย ธรรมสังข์จากร

พ.ศ.2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
Abstract	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญ	(6)
รายการตาราง	(9)
รายการภาพประกอบ	(11)
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย	3
1.4 นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติงาน	3
2. แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดระบบการทำสวนยาง	5
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับแรงงาน	6
2.3 สถานการณ์แรงงานภาคการเกษตร	7
2.4 การใช้แรงงานในภาคเกษตร	8
2.5 แรงงานในระบบการผลิตยางพารา	9
2.6 สาเหตุของการเคลื่อนย้ายแรงงาน	9
2.7 คุณลักษณะของแรงงานที่มีคุณภาพ	10
2.8 คุณลักษณะด้านทักษะการทำงาน	14
2.9 แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ	16
3. ระเบียบวิธีการวิจัย	18
3.1 สถานที่ทำการวิจัย	18
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	18
3.3 เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	22

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.4 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล	24
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	24
3.6 เกณฑ์ในการแปลความหมาย	25
4. ผลการศึกษา	26
4.1 สภาพทางเศรษฐกิจสังคม และการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพารา	26
4.2 สุขภาวะทั้งทางกาย ทาง สังคม ทางจิตหรืออารมณ์ และทางจิตวิญญาณหรือ ปัญญาของเกษตรกรชาวสวนยาง และแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติในกิจกรรม การผลิตยางพาราแรงงานครัวเรือน	50
4.3 ปัญหา และ แนวทางการสร้างสุขภาวะที่ดีในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน เกษตรกรชาวสวนยางพารา	56
4.4 วิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของแรงงาน ครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา	59
4.5 สังเคราะห์ตัวชี้วัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิต ยางพาราที่นำไปสู่ความอยู่ดีกินดีและการเพิ่มคุณภาพชีวิต	60
4.6 การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิต ยางพารา	62
5. สรุปและเสนอแนะการวิจัย	65
5.1 สภาพทางเศรษฐกิจสังคม และการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพารา	65
5.2 สุขภาวะทั้งทางกาย ทาง สังคม ทางจิตหรืออารมณ์ และทางจิตวิญญาณหรือ ปัญญาของเกษตรกรชาวสวนยาง และแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติในกิจกรรม การผลิตยางพาราแรงงานครัวเรือน	69
5.3 วิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของแรงงาน ครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา	70
5.4 สังเคราะห์ตัวชี้วัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิต ยางพาราที่นำไปสู่ความอยู่ดีกินดีและการเพิ่มคุณภาพชีวิต	71

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5.5 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสุขภาวะที่ดีในการปฏิบัติงานของ แรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา	71
5.6 รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา	72
5.7 ข้อเสนอแนะและการอภิปรายในงานวิจัย	73
เอกสารอ้างอิง	77
ภาคผนวก	79

รายการตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ประกอบอาชีพสวนยางพาราในพื้นที่ 6 อำเภอ ของ จังหวัดสงขลา	19
3.2 สัดส่วนจำนวนครัวเรือนเกษตรกรประมาณการที่ประกอบอาชีพสวนยางโดยแบ่ง ตามลักษณะการใช้แรงงาน	20
3.3 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรประมาณการที่ประกอบอาชีพสวนยางโดยแบ่งตาม ลักษณะการใช้แรงงาน	20
3.4 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา	21
4.1 ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา	28
4.2 ข้อมูลทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา	30
4.3 ลักษณะการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกรที่ใช้แรงงานครัวเรือน	30
4.4 ลักษณะการใช้แรงงานครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา	33
4.5 การอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงานภายในครัวเรือน	34
4.6 ลักษณะการผลิตในกิจกรรมการปลูกของแรงงานครัวเรือน	36
4.7 การบริหารจัดการสวนยางพาราของแรงงานครัวเรือนในกิจกรรมการปลูกยาง:การ ใส่ปุ๋ย	38
4.8 รูปแบบการใช้แรงงานตามรูปแบบผลผลิตกรณีผลผลิตรูปน้ำยางสด	45
4.9 รูปแบบการเลือกใช้แรงงานตามรายกิจกรรมการผลิตและประเภทของแรงงาน สำหรับชาวสวนยางที่ผลิตยางแผ่นดิบ	46
4.10 ช่วงเวลาในการทำงานของแรงงานกรีดยางพารา	48
4.11 จำนวนชั่วโมงทำงานของแรงงานกรีดยางพารา	49
4.12 ความสามารถปฏิบัติงานของแรงงานกรีดยาง	49
4.13 ค่าเฉลี่ยสุขภาพะทางสังคมของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิต ยางพารา	51
4.14 ค่าเฉลี่ยสุขภาพะทางจิตหรือทางอารมณ์ของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงาน การผลิตยางพารา	53

รายการตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.15 ค่าเฉลี่ยสุขภาวะทางจิตวิญญาณหรือปัญญาของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา	54
4.16 ค่าเฉลี่ยสุขภาวะทางจิตวิญญาณหรือปัญญาของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา	55
4.17 ร้อยละปัญหาสุขภาวะในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราของแรงงานครัวเรือนในปัจจุบัน	57
4.18 ข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสุขภาวะที่ดีในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน	58
4.19 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันของปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทั้ง 4 ด้าน ในระบบการผลิตยางพารา	59
4.20 ตัวชี้วัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา	61

รายการภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ระบบการทำสวนยางในภาคใต้ในปัจจุบัน	6
4.1 การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนแต่ละประเภทตามขนาดพื้นที่ถือครองสวนยางพารา	44
4.2 รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนเกษตรชาวสวนยาง	61

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีการผลิตและส่งออกสินค้าเกษตร นำรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก ยางพาราถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย เกษตรกรทั่วประเทศให้ความสนใจในการปลูกเป็นจำนวนมากแม้ว่าการปลูกยางพาราจะกระจายไปทั่วทุกภาคของประเทศ แต่จากการสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรร่วมกับสถาบันวิจัยยางพบว่า พื้นที่ที่ปลูกยางพารามากที่สุดอยู่ในภาคใต้ (กรมวิชาการเกษตร 2547) อีกทั้งยางพาราเป็นพืชที่มีความผูกพันและมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกรชาวใต้มาโดยตลอดเพราะว่า 1) เกษตรกรมีความรู้ความชำนาญในการทำสวนยางพาราที่มีมาแต่เดิม 2) มีแหล่งรับซื้อที่แน่นอน 3) ผลผลิตสามารถเก็บไว้ได้นานไม่เน่าเสีย 4) มีปัญหาเรื่องโรคและแมลงน้อยเมื่อเทียบกับพืชชนิดอื่น 5) รัฐมีเงินสนับสนุนในการปลูกทดแทน 6) เมื่อยางหมดอายุการใช้งานสามารถขายไม้ยางได้ (วีรยุทธ ดาววัลย์ 2543) คงยากที่จะปฏิเสธได้ว่ายางพาราเข้ามามีบทบาทอย่างมากในวิถีชีวิตของเกษตรกร อีกทั้งยางพารายังมีบทบาทสำคัญอย่างมากที่จะเป็นพืชเศรษฐกิจที่กำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศ แต่ในขณะเดียวกันการที่เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกยางพารามากขึ้นแต่สิ่งที่เกษตรกรกำลังประสบ คือ ปัญหาด้านแรงงานที่ขาดประสิทธิภาพการผลิต เนื่องจากการผลิตยางพาราจำเป็นต้องใช้แรงงานที่มีความชำนาญ ซึ่งชูชาติ อุรัมภรณ์ และนภดล พีระเสถียร (2539) ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาแรงงานในระบบการผลิตยางพาราดังต่อไปนี้ 1) เร่งรัดการฝึกอบรมแรงงานกรีดยางให้มีประสิทธิภาพและจำนวนเพิ่มมากขึ้น 2) สนับสนุนงานวิจัยเครื่องมือทุ่นแรงในการกรีดยางให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 3) สนับสนุนให้มีการคุ้มครองแรงงานกรีดยางพารา ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานของแรงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ปัจจุบันชาวสวนยางส่วนใหญ่ใช้แรงงานจ้างในการทำสวนยางพาราทั้งแรงงานจ้างจากภายในและภายนอกชุมชน เนื่องจากเกษตรกรที่ประกอบอาชีพสวนยางพาราประสบกับปัญหาการขาดแคลนแรงงานเนื่องจากแรงงานในครัวเรือนมีการย้ายออกสู่สังคมภายนอกมากขึ้น (บัญชา สมบูรณ์สุข และอภิญา จันทร์เจริญ 2538) ทั้งนี้การเคลื่อนย้ายของแรงงานในครัวเรือนส่วนใหญ่คือ การไปศึกษาหาความรู้ในระดับที่สูงขึ้น และการออกไปหางานทำนอกพื้นที่เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน เพื่อเป็นการหารายได้อีกช่องทางหนึ่ง ซึ่งในการเคลื่อนย้ายของแรงงานครัวเรือนนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อครอบครัวคือเกิดการขาดแคลนแรงงานครัวเรือน เนื่องจากไม่มีแรงงาน

เพียงพอในการผลิตอีกทั้งยังส่งผลต่อการสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ของชุมชนและท้องถิ่นอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าผลจากการเคลื่อนย้ายแรงงานเยาวชนของครัวเรือนยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราโดยปัญญา สมบูรณ์สุข(2554) พบว่าครัวเรือนเกษตรกรที่มีแรงงานครัวเรือนพ่อและแม่ และแรงงานผู้สูงอายุในครัวเรือนต้องปฏิบัติงานในสวนยางพารามากขึ้นส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งทางกายและทางจิต และส่งผลให้ครัวเรือนต้องมีแรงงานจ้างเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงาน ซึ่งนำมาซึ่งการบริหารจัดการที่ยุ่ยากและซับซ้อนขึ้นและถูกกดดันจากการไม่ซื้อตรงต่อกันในระบบการจ้างงาน นอกจากนี้ปัญหาทางเศรษฐกิจที่นับวันมีความรุนแรงมากขึ้น เช่นความไม่แน่นอนของราคายางพาราในปัจจุบัน ยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพทางจิต ความกังวลของเกษตรกร โดย อัจราพร ทрпи (2554) พบว่าเมื่อภาวะราคาไม่แน่นอนจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเกษตรกรทั้งทางลบและทางบวกโดยผลทางบวกเกษตรกรมีรายได้มากขึ้น ส่วนผลทางลบคือเกษตรกรจะใช้จ่ายฟุ่มเฟือยมากขึ้น เป็นต้น แม้รัฐบาลในปัจจุบันได้พยายามแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน รวมถึงสุขภาพของเกษตรกร โดยมุ่งหวังความอยู่ดีมีสุขและการเพิ่มคุณภาพชีวิตก็ตาม แต่ก็มีคำถามที่ตามมาว่าภายใต้ภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในปัจจุบันเกษตรกรชาวสวนยางพาราและแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา มีความสุข ทั้งทางจิต ทางกาย ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ มากน้อยแค่ไหน และรายได้ที่สูงขึ้นก็ไม่ได้หมายความว่าเกษตรกรชาวสวนยางพาราจะมีสุขภาพที่ดีเสมอไป ดังนั้นในการศึกษาจึงมีคำถามในการวิจัย (1) ปัจจุบันภายใต้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แรงงานครัวเรือน และครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา มีสุขภาพทางเศรษฐกิจสังคม และความเป็นอยู่อย่างไร(2)สุขภาพะทั้งทางกาย ทางจิต ทาง สังคม และจิตวิญญาณของเกษตรกรชาวสวนยาง และแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติในกิจกรรมการผลิตยางพาราแรงงานครัวเรือนเป็นอย่างไร(3)มีปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ไตที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพะของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราบ้าง (4) จะมีตัวชี้วัดสุขภาพะของแรงงานครัวเรือนที่ทำให้เกิดแนวทางปฏิบัติและยึดถือที่ดีอะไรบ้างที่มีผลต่อการพัฒนาสุขภาพะของแรงงานที่นำไปสู่ความอยู่ดีกินดีและการเพิ่มคุณภาพชีวิต

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1 ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจสังคม การปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพารา

1.2.2 ศึกษาสุขภาพะทั้งทางกาย ทางจิต ทาง สังคม และจิตวิญญาณของเกษตรกรชาวสวนยาง และแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติในกิจกรรมการผลิตยางพาราแรงงานครัวเรือน

1.2.3 วิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

1.2.4 สังกเคราะห์ตัวชี้วัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราที่นำไปสู่ความอยู่ดีกินดีและการเพิ่มคุณภาพชีวิต

1.2.5 เสนอแนะรูปแบบการพัฒนาสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราที่สามารถนำไปวางแผนเพื่อการพัฒนาศักยภาพแรงงานครัวเรือนในอนาคตได้

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในประเด็นสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนที่ปฏิบัติงานในการผลิตยางพาราไม่ว่าจะทำกิจกรรมทุกกิจกรรมหรือบางกิจกรรมในการทำสวนยาง ในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสะเดา อำเภอรัตนภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ อำเภอควนเนียง และอำเภอนาหม่อมโดยกลุ่มตัวอย่าง 395 คน

1.4 นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติงาน

1.4.1 การปฏิบัติงาน หมายถึง การปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราของแรงงานครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง ซึ่งแบ่งได้เป็น (1)การปฏิบัติงานในกิจกรรมการปลูกยางพารา(อายุยาง 0-1 ปี)(2)การปฏิบัติงานในกิจกรรมการจัดการและการดูแลรักษาสวนยางพารา(อายุยาง 2ปี - เปิดกรีดครั้งแรก) (3)การปฏิบัติงานในกิจกรรมการเก็บเกี่ยว ซึ่งได้แก่การกรีดยางพาราและการจัดการผลผลิต (เริ่มจากการเปิดกรีดการกรีดและแปรรูปผลผลิต) และ(4)การปฏิบัติงานในกิจกรรมการจัดการตลาดผลผลิต(เริ่มจากการเปิดกรีดการกรีด แปรรูปผลผลิต และตลาดผลผลิต)

1.4.2 ธรรมชาติภาพ หมายถึง การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใสในระบบการจ้างแรงงานของครัวเรือน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างผู้ว่าจ้างได้แก่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารากับผู้รับจ้าง ได้แก่ แรงงานจ้างเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ยึดหลักความเป็นธรรม 8 ประการ ได้แก่ (1)การมีส่วนร่วม (2)การปฏิบัติตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ข้อตกลง (3)ความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน (4)ความรับผิดชอบต่อหน้าที่

(5)ความสอดคล้องในความคิดเห็นและแนวทางการปฏิบัติงาน (6)ความเสมอภาค การมีประสิทธิภาพ (7)ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน และ (8)การมีเหตุผล ซึ่งผู้รับจ้างและผู้ว่าจ้างจะต้องยึดถือเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และใช้ในการศึกษา

1.4.3 ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา หมายถึง ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีการใช้แรงงานครั้วเรือนปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพาราของครั้วเรือนทั้งทุกกิจกรรมและบางกิจกรรมการผลิตยางพารา โดยในการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้กำหนดให้หน่วยในการวิเคราะห์ 1 ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ต่อ 1 แรงงานครั้วเรือน

1.4.4 แรงงานครั้วเรือน หมายถึง แรงงานครั้วเรือนของครั้วเรือนเกษตรกรที่ทำสวนยางพาราและที่มีถิ่นพำนักหรืออยู่อาศัยในครั้วเรือนร่วมกับเจ้าของสวนยางพาราและปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพาราในทุกกิจกรรมการผลิตและบางกิจกรรมการผลิตยางพาราในการศึกษาครั้งนี้หมายถึงแรงงานครั้วเรือน 4 ประเภทตามการแบ่งประเภทแรงงานครั้วเรือนของ บัณฑิต สมบูรณ์สุข และคณะ, (2554) ได้แบ่งไว้ได้ 4 คือ แรงงานพ่อ แม่ แรงงานเยาวชน แรงงานญาติ และแรงงานผู้สูงอายุ โดยในการศึกษาสุขภาพจะไม่ได้แยกศึกษาเป็นการศึกษาในภาพรวม

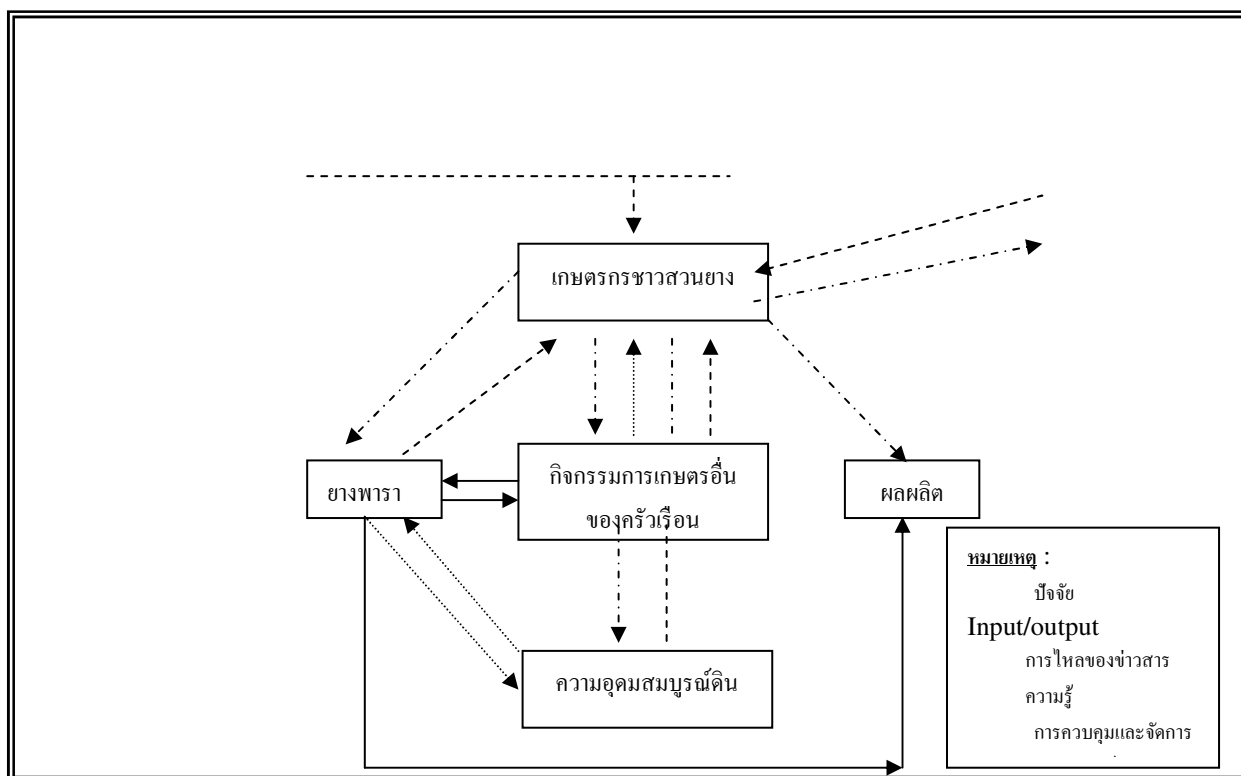

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดระบบการทำสวนยาง

การทำสวนยางพาราเป็นการสร้างป่าประเภทหนึ่งซึ่งใกล้เคียงกับการสร้างสวนป่า แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้ขาดความสมดุลในระบบนิเวศน์ Somboonsuke, Shivakoti (2002) ได้เสนอแนวคิดระบบนิเวศน์การทำสวนยางพาราขนาดเล็กที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน หัวใจของระบบดังกล่าวอยู่ที่ตัวเกษตรกร ซึ่งหมายถึงกระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรชาวสวนยาง ซึ่งรับรู้และเรียนรู้ข่าวสารต่างๆในระบบการผลิต ควบคุม และกำหนดการผลิตของตัวเอง ซึ่งในสภาพความเป็นจริงเกษตรกรชาวสวนยางไม่ได้มีกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว โดยทั่วไปเกษตรกรส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมทางการเกษตรอย่างอื่นควบคู่ไปกับกิจกรรมการผลิตยางพาราด้วย การที่จะเกิดความยั่งยืนทางสังคม และเศรษฐกิจของฟาร์มได้นั้นขึ้นอยู่กับศักยภาพ ชีตความสามารถในการผลิตของฟาร์ม ซึ่งต้องอาศัยการจัดการที่เหมาะสม วิธีการแก้ปัญหาที่ดี มีระบบข่าวสารที่ดี การมีส่วนร่วมและศักยภาพของเกษตรกร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด โดยการตัดสินใจของเกษตรกรนั้นขึ้นกับองค์ประกอบดังนี้ คือ ข้อเสนอแนะทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงนโยบายและแผนในปัจจุบัน องค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยในกระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรชาวสวนยาง นอกจากนี้ปัญหาสมบูรณสุข และคณะ (2544) ได้เสนอแนวคิดระบบนิเวศน์ยางพาราขนาดเล็ก: มุมมองเชิงระบบ โดยระบบนิเวศน์ยางพาราขนาดเล็กจัดได้ว่าเป็นระบบนิเวศน์ที่มีขอบเขต จุดประสงค์ องค์ประกอบ และโครงสร้างเช่นเดียวกับระบบนิเวศน์ทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยสังคมของสิ่งมีชีวิตกับปัจจัยแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ในระบบนิเวศน์ยางพาราตามมุมมองเชิงระบบเน้นที่ตัวเกษตรกรเป็นสำคัญ คือ ระบบการตัดสินใจ การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ การควบคุม และการจัดการที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดหมุนเวียนขององค์ประกอบต่างๆ ในระบบให้รู้ในภาวะสมดุล ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ระบบการทำสวนยางในภาคใต้ในปัจจุบัน

ที่มา: Somboonsuke, Shivakoti, and Demaine 2002.

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ความหมาย ทฤษฎี ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของครัวเรือน เกษตรกรชาวสวนยางพารา เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด ซึ่งเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีหัวข้อ ตรวจสอบเอกสารดังนี้ แนวคิดเกี่ยวกับแรงงาน การจ้างงานในภาคการเกษตร การปรับตัว วิถีชีวิต การย้ายถิ่น ทัศนคติ แรงจูงใจ การเลือกอาชีพ สุขภาวะ ระบบการทำฟาร์ม การทำสวนยางพารา และพลวัตการทำสวนยางพารา

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับแรงงาน

สุมาลี ปิตยานันท์ (2535) ได้ให้ความหมายของคำว่าแรงงานว่า แรงงาน หมายถึงกำลังกายและกำลังความคิดของมนุษย์ ซึ่งถือเป็นปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่ง รวมทั้งเป็น ปัจจัยที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี ทักษะ ประสิทธิภาพ และดวงตา สรรพากร

(2533) กล่าวว่า แรงงานหมายถึงบุคคลที่ใช้กำลังกายและกำลังความคิดทำงาน เพื่อให้ได้ผลตอบแทน ซึ่งอาจเป็นเงิน สิ่งของ หรือสิ่งอื่น ๆ ที่สามารถบำบัดความต้องการของบุคคลได้ และแรงงานถือว่าเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญชนิดหนึ่งในการผลิตสินค้าและบริการ นอกจากนี้ ประวิทย์ พัดลม (2542) กล่าวว่า ในทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ซึ่งตามความหมายดังกล่าวไม่ได้จำกัดว่าชายหรือหญิง แต่หมายถึงมนุษยชาติทั้งชายและหญิง ที่กระทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการดำรงอยู่รอดของชีวิต แต่แรงงานก็มักจะประสบกับปัญหา โดยโชคชัย อักษรนันท์ (2541) กล่าวถึงปัญหาที่สำคัญของแรงงานได้แก่ ปัญหาการเลิกจ้าง ปัญหาค่าแรงขั้นต่ำ ปัญหาการขาดแคลนแรงงานและแรงงานไม่มีความรู้ตามที่ต้องการ ปัญหาการย้ายงานบ่อย และปัญหาการลักลอบเข้ามาทำงานของแรงงานต่างชาติโดยผิดกฎหมาย

สรุปได้ว่าแรงงาน หมายถึง บุคคลที่ใช้กำลังกายและกำลังความคิดทำนินกิจกรรม เพื่อให้ได้ผลตอบแทน เช่น เงิน สิ่งของต่างๆ ฯลฯ และแรงงานยังเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นการพัฒนาแรงงานให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

2.3 สถานการณ์แรงงานภาคการเกษตร

ก่อนที่ประเทศไทยจะมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สังคมในภาพรวมจัดว่าอยู่ในภาคเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ จำนวนแรงงานในขณะนั้นดูเหมือนว่าจะเอียงไปในภาคเกษตรกรรมมากที่สุด ต่อมาสัดส่วนแรงงานได้ขยับเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการและมากขึ้น ซึ่งอาจเรียกว่า “นอกภาคเกษตรกรรม” ในขณะที่แรงงานในภาคเกษตรกรรมได้ลดลงตามลำดับอย่างต่อเนื่อง ถึงกับมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า ผลผลิตทางการเกษตรของประเทศจะลดลง เนื่องจากเกรงว่าจะขาดแคลนแรงงานในภาคนี้ เพราะประชากรผู้เป็นกำลังงานในภาคเกษตรกรรมบางส่วนย้ายเข้าสู่ฐานการผลิตนอกภาคเกษตรกรรมที่เป็นงานด้านอุตสาหกรรมการผลิตในโรงงานในเขตเมืองทำให้ความห่างในสัดส่วนร้อยละของแรงงานในภาคเกษตรกรรมกับนอกภาคเกษตรกรรมมีมากยิ่งขึ้นเมื่อระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพิ่มขึ้นแต่ในความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ข้อสังเกตที่พบคือแม้ว่าจำนวนแรงงานในภาคเกษตรกรรมจะลดลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง แต่ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ในภาคเกษตรกรรมมิได้ลดลงไม่ ในทางตรงกันข้ามกลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะ บทบาทของเทคโนโลยี อาทิ เครื่องจักรกลทางการเกษตร เทคโนโลยีในการเร่งผลผลิต เข้ามาทดแทนแรงงานภาคเกษตรกรรมที่ย้ายเข้าสู่

ภาคอุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าที่ผ่านมาประเทศไทยมีแรงงานส่วนเกินในภาคเกษตรกรรมอย่างมาก ผลที่ตามมาทำให้เกษตรกรประสบปัญหาขาดทุนในการลงทุนในการทำงานภาคเกษตรจึงส่งผลให้ในปัจจุบันแรงงานภาคการเกษตรลดลง

2.4 การใช้แรงงานในภาคเกษตร

ในอดีตการทำเกษตรของประเทศไทย ครัวเรือนเกษตรกรจะใช้แรงงานของตนเองในการประกอบกิจการการเกษตรแบบยังชีพเท่านั้น ไม่มีการเกษตรในลักษณะที่ทำการค้า แต่ในปัจจุบันการเกษตรได้เปลี่ยนรูปแบบมาเป็นการทำการเกษตรเพื่อการค้า จึงจำเป็นต้องมีการจ้างแรงงานจากภายนอกครัวเรือนมากขึ้น เนื่องจากพบว่าแรงงานในครัวเรือนได้เคลื่อนย้ายสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรของครัวเรือนจากการศึกษาของ Wettayaprasit and Somboonsuke (2011) พบว่ามีการเคลื่อนย้ายแรงงานสตรีเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นทำให้ครัวเรือนขาดแคลนแรงงานซึ่งลักษณะที่พบเห็นเช่นนี้เป็นปกติในการทำเกษตรในระดับครัวเรือน (Farm Household) ก็คือการทำเกษตรเป็นฤดูกาล (Seasonal) เท่านั้น เมื่อหมดฤดูกาลแล้วก็หยุดพักการทำเกษตร หรือไปทำงานนอกครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นงานในสาขาเกษตรกรรม หรือนอกสาขาเกษตรกรรม กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานภาคเกษตร Somboonsuke et al. 2011) ได้ทำการศึกษา การเปลี่ยนแปลงอาชีพการทำงาน การจ้างแรงงาน และปัญหาแรงงานในภาคเกษตรโดยเฉพาะในระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา พบว่า (1) กิจกรรมการเพาะปลูกคนทำงานส่วนใหญ่ทำงานในที่โล่งแจ้งหรือกลางแจ้ง (2) ระยะเวลาปฏิบัติงานในภาคเกษตรค่อนข้างจะยาวนาน คือเริ่มตั้งแต่เช้ามืดไปจนถึงเย็นขึ้นอยู่กับลักษณะของงานและไม่ได้กำหนดเวลาไว้แน่นอนเหมือนภาคอุตสาหกรรม (3) การทำงานล่วงเวลา ในกิจกรรมการเกษตรไม่สามารถแยกออกจากกิจกรรมปกติได้ เนื่องจากลักษณะการทำงานที่ต่อเนื่องไปจนเสร็จในแต่ละขั้นตอน จึงมีน้อยมากที่ได้รับค่าล่วงเวลาและ(4)ในด้านวันหยุดต่างๆ ส่วนใหญ่การทำงานภาคเกษตรจะทำงานตามฤดูกาล ลูกจ้างจะทำงานแทบทุกวันในแต่ละสัปดาห์ บางสัปดาห์อาจไม่มีวันหยุดเลย นอกจากนี้ยังพบว่าในปัจจุบันการทำกิจกรรมการเกษตรของครัวเรือนชาวสวนยางพารามีความหลากหลายมากขึ้นทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ถือครองการเกษตรของครัวเรือนมากขึ้นส่งผลให้มีการใช้แรงงานครัวเรือนทำกิจกรรมการเกษตรอื่นๆนอกจากปฏิบัติในระบบการผลิตยางมากขึ้น(Somboonsuke et al. 2011)

2.5 แรงงานในระบบการผลิตยางพารา

Somboonsuke(2011) สำหรับแรงงานในระบบการผลิตยางพาราสามารถแบ่งได้ 2 ประเภทใหญ่ได้แก่แรงงานครัวเรือน และแรงงานจ้าง ซึ่งโดยทั่วไปกิจกรรมของแรงงานในระบบการผลิตยางพาราสามารถจำแนกได้ 3 กิจกรรมตามอายุต้นยางพารา คือ (1) กิจกรรมช่วงระยะปลูกยางพารา (0-1 ปี) ซึ่งมีกิจกรรมได้แก่ การเตรียมพื้นที่ปลูก การวางแผนหลุมหรือการทำขั้นบันได การขุดหลุมปลูก การเตรียมวัสดุปลูกยาง การใส่ปุ๋ยรองหลุม (Rock Phosphate) การปลูก การปลูกซ่อม และการตัดแต่งกิ่ง (2) กิจกรรมช่วงระยะยางพารายังไม่ได้ให้ผลผลิตได้แก่ การใส่ปุ๋ย การควบคุมวัชพืช การป้องกันและกำจัดโรค การตัดแต่งกิ่ง การทำแนวป้องกันไฟ (ถ้าจำเป็น) และกิจกรรมอื่นๆที่เกี่ยวกับการจัดการและการดูแลรักษาสวนยางและ (3) กิจกรรมช่วงระยะยางพาราให้ผลผลิตจนถึงโค่นต้นยาง ซึ่งมี 2 ลักษณะได้แก่ลักษณะแรก การเตรียมอุปกรณ์สำหรับการกรีดยางพารา เช่นการลับมีด การกรีดยางพารา การเก็บน้ำยาง การจัดการผลผลิต เช่นการทำยางแผ่น และการเตรียมน้ำยางสด ลักษณะที่สอง การเตรียมผลผลิตเพื่อการขาย การขนส่ง และการขายยาง นอกจากนี้ Somboonsuke (2011) ได้แบ่งประเภทของแรงงานในระบบการผลิตยางพาราในพื้นที่ปลูกยางภาคใต้ ตามกิจกรรมการผลิตยางพารา ไว้ 4 ประเภทได้แก่ แรงงานปลูก แรงงานจัดการและการดูแลรักษาสวนยาง แรงงานกรีดยาง และแรงงานการตลาด

2.6 สาเหตุของการเคลื่อนย้ายแรงงาน

การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างภาคเกษตร และนอกภาคการเกษตรนั้นมี 2 ลักษณะด้วยกันคือ การเคลื่อนย้ายแรงงานในลักษณะชั่วคราว และการเคลื่อนย้ายอย่างถาวร ในการเคลื่อนย้ายแบบชั่วคราวนั้นแรงงานในภาคเกษตรจะเคลื่อนย้ายออกไปทำงานทำในนอกภาคการเกษตรในช่วงนอกฤดูการเกษตร และจะกลับมาทำงานในภาคการเกษตรเฉพาะในช่วงการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2541) ซึ่งวิทยา เจียรพันธ์ และอรุณวรรณ วงศ์มณีโรจน์ (2536) ได้ศึกษากระบวนการอพยพแรงงานของเกษตรกรชนบท พบว่าสาเหตุที่ทำให้แรงงานเกษตรอพยพ คือ ปัญหาความยากจน รายได้จากภาคเกษตรไม่พอกับรายจ่ายสภาพที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และขาดแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร โดยการอพยพของแรงงานส่วนใหญ่มีลักษณะที่เป็นฤดูกาล คือ หลังจากที่เกษตรกรปลูกพืชผลเรียบร้อยแล้ว ก็จะออกเดินทางไปทำงานทำ และพอใกล้ถึงช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวเกษตรกรก็จะเดินทางกลับมา หลังจากเก็บเกี่ยวพืชผลเสร็จแล้วก็จะเดินทางไปทำงานทำอีก และจะกลับมาอีกครั้งเมื่อถึงช่วงฤดูกาล

เพาะปลูกในรอบถัดไป งานที่แรงงานอพยพไปทำ ได้แก่ ช่างฝีมือ ช่างไม้ และช่างปูน ลักษณะการจ้างงานของนายจ้างเป็นการจ้างงานแบบชั่วคราว แม้ค่าจ้างต่ำแต่แรงงานส่วนใหญ่ก็พอใจกับค่าจ้างที่ได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับปัญหา สมบูรณ์สุข และอภิัญญา จันทรเจริญ (2538) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแรงงานในจังหวัดสงขลา:กรณีศึกษาแรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่นในสวนยางพาราของเกษตรกรที่พื้นสงเคราะห์จากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางในอำเภอหาดใหญ่ และนาทวี จังหวัดสงขลา พบว่าสาเหตุการเคลื่อนย้ายแรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่นของครัวเรือนที่สำคัญ คือ เพื่อไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และต้องการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน นอกจากนี้ปัญหา สมบูรณ์สุข และอภิัญญา จันทรเจริญ (2540) ได้ทำการวิเคราะห์สถานการณ์แรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่นของเกษตรกรชาวสวนยางในภาคใต้ พบว่าสาเหตุการเคลื่อนย้ายแรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่น เนื่องจากการเคลื่อนย้ายเพื่อไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นมากที่สุด รองลงมาเพื่อต้องการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน นอกจากนี้ยังพบอีกว่าแรงงานที่เคลื่อนย้ายส่วนใหญ่ไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและไปศึกษาต่อในสถานศึกษาในเมือง และจากการศึกษาเชิงคุณภาพพบว่า สาเหตุที่แรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่นเคลื่อนย้าย อาจแยกได้เป็นสาเหตุทางเศรษฐกิจ และสาเหตุทางสังคม โดยสาเหตุทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การขยายตัวของอุตสาหกรรมในเขตเมือง ความแตกต่างในเรื่องรายได้และค่าจ้างของแรงงานระหว่างชนบทและเมือง และความต้องการการเปลี่ยนแปลงสภาพการทำงานของตนเอง ส่วนสาเหตุทางสังคม ได้แก่ โอกาสทางการศึกษาและสังคม โอกาสในการรับบริการของรัฐที่จัดสรรให้ และค่านิยมส่วนตัว

สรุปสาเหตุของการเคลื่อนย้ายแรงงานในภาคเกษตร คือ ปัญหาความยากจน การขาดแคลนปัจจัยการผลิต เพื่อไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ต้องการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน การขยายตัวของอุตสาหกรรมในเขตเมือง ความแตกต่างในเรื่องรายได้และค่าจ้างของแรงงานระหว่างชนบทและเมือง และความต้องการการเปลี่ยนแปลงสภาพการทำงานของตนเอง โอกาสทางการศึกษาและสังคม โอกาสในการรับบริการของรัฐที่จัดสรรให้ และค่านิยมส่วนตัว เป็นต้น

2.7 คุณลักษณะของแรงงานที่มีคุณภาพ

คุณภาพแรงงานในความเห็นของนักเศรษฐศาสตร์คือผลิตภาพของแรงงาน (McConnell and Brue 1989 77) หรือปริมาณของผลผลิตต่อแรงงาน ซึ่งมองคุณภาพแรงงานจากผลผลิตเป็นสำคัญโดยไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงรายละเอียดอื่นๆที่เกี่ยวกับพื้นฐานความรู้หรือคุณสมบัติของแรงงาน ซึ่งจะกล่าวถึงในภายหลังแนวความคิดของคุณภาพแรงงานในรูปของผลิต

ภาพแรงงานกับทุนมนุษย์เป็นเรื่องเดียวกัน โดย McConnell & Brue (1989: 77) กล่าวว่า “กิจกรรมใดก็ตามที่เพิ่มคุณภาพ (ผลิตภาพ) แรงแรงงานอาจถือได้ว่าเป็นการลงทุนในทุนมนุษย์ โดยการลงทุนในทุนมนุษย์ดังกล่าวมีค่าใช้จ่ายในการศึกษาสามัญและการฝึกอบรมเท่านั้น แต่รวมถึงค่าใช้จ่ายในการรักษาสุขภาพ การย้ายถิ่น การหางานและการดูแลเด็กก่อนวัยเรียน” ที่จริงแนวความคิดที่เชื่อมโยงระหว่างคุณภาพแรงงานกับทุนมนุษย์เป็นความคิดเก่าแก่มานานแล้ว ปรมาจารย์เศรษฐศาสตร์อย่าง อัดัม สมิทท์ กล่าวไว้ดังนี้ “ทุนมนุษย์คือ ทักษะ (skills), ความคล่องแคล่ว (dexterity) ทั้งกายภาพ สติปัญญา จิตใจ ฯลฯ และวิจรรณญาณ ทุนมนุษย์สามารถเกิดจากการศึกษาและการฝึกอบรม” (Smith 1776. อ้างถึงใน สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์ 2551) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ทุนมนุษย์ตามความเห็นของอัดัม สมิทท์ กับคุณภาพแรงงานก็คือสิ่งเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม เวลานักลงทุน(ข้ามชาติ) พูดยถึงคุณภาพแรงงาน สิ่งแรกที่เขานึกถึง อาจจะเป็นโครงสร้างการศึกษาของแรงงาน โครงสร้างแรงงานฝีมือที่ประเทศปลายทางมีว่ามี แรงงานฝีมือมากน้อย เพียงพอต่อการประกอบอุตสาหกรรมหรือไม่ ก่อนจะไปในรายละเอียดถึงความขยันขันแข็ง ความมีระเบียบวินัยความตั้งใจทำงาน เมื่อถามนักธุรกิจท้องถิ่นว่าเขาหมายความว่าอะไรเวลาเขาบอกว่าแรงงานไม่มีคุณภาพ จะได้ยินการพูดยถึงแรงงานฝีมือ วินัยในการทำงานและความขยันขันแข็ง ฯลฯ คล้ายๆกัน แต่ในเรื่องการศึกษาจะไม่พูด ถึงระดับโดยรวม แต่พูดยถึงคุณภาพความรู้ว่าไม่ค่อยมีความรู้ในระดับที่ต้องการ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2551) เมื่อลงไปในระดับวิสาหกิจขนาดย่อม ความสนใจในเรื่องคุณภาพแรงงานจะลงในรายละเอียดมากขึ้นถึงลักษณะส่วนตัว (attributes) เนื่องจากธรรมชาติการทำงานจะคลุกคลีใกล้ชิดกันมากขึ้นหากพิจารณาให้ดีจะเห็นได้ว่า คุณภาพของแรงงานในสายตานักธุรกิจที่ประกอบด้วย ความรู้หรือการศึกษา ความชำนาญหรือทักษะ และคุณสมบัติอื่นๆของแรงงานที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพนั้นสอดคล้องแนวความคิดของอัดัม สมิทท์

ผู้นำแนวความคิดนี้มาดูคุณภาพหรือประสิทธิภาพของแรงงานในรูปสมรรถนะ (Competency) ได้แก่ David C. McClelland ซึ่งเริ่มนำแนวคิด Competency หรือ สมรรถนะแรงงาน David C. McClelland ศึกษาพฤติกรรมของคนในสังคม และพบว่าประวัติ ผลทางการศึกษาที่ดีเด่นของคนไม่ได้เป็นปัจจัยที่จะชี้วัดความสำเร็จในหน้าที่การงานเสมอไป หากแต่ต้องประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะ (Attributes) ที่รวมเรียกว่า สมรรถนะ (Competency)

นอกจากนั้น แววสุดา หนูอุไร (2542) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะของการประกอบอาชีพของสวนยางพารานั้น ควรมีลักษณะที่สำคัญคือ 1) ความขยัน 2) อดทน 3) พยายาม 4) รับผิดชอบ 5) รั้งงานที่ทำ 6) ประหยัด

เมื่อพิจารณาคคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย คุณลักษณะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพและคุณลักษณะของลูกจ้างรวมถึงคุณลักษณะของแรงงานที่มีคุณภาพจากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปได้ดังนี้

คุณลักษณะด้านขององค์ความรู้ (Knowledge) กล่าวคือ ความรู้เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการประกอบอาชีพทุกอย่าง ซึ่งความรู้นั้นอาจจะได้มาจากสถาบันการศึกษา การแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ หรือแม้กระทั่งจากประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมาเนิ่นนาน แล้วสามารถที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาการทำงานหรืออาชีพของตนให้ดียิ่งขึ้น

พจนานุกรมทางการศึกษา (Good 1973 อ้างถึงใน ผึ้งไพร ไชยมุติ 2545) ได้ให้คำจำกัดความของความรู้ว่า เป็นข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และรายละเอียดต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับและเก็บรวบรวมไว้ บลูม (Bloom อ้างถึงใน สุจิต ชุมชุมมณี 2539, 25) ให้ความหมายของความรู้ (Cognitive Domain) หรือพุทธิพิสัย ว่าเป็นพฤติกรรมทางสมองอันเป็นผลของการใช้ความคิด ความรู้และการแก้ปัญหา เช่น การฟังคำบรรยาย การอ่านหนังสือ ทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนสภาพจากไม่รู้เป็นรู้ หรือเปลี่ยนจากการรู้ผิดๆ เป็นรู้อย่างถูกต้อง โดยจัดลำดับความยากง่าย ไปจนถึงความสลับซับซ้อนเป็น 6 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความสามารถในการจำเนื้อหา ความรู้ และระลึกได้เมื่อต้องการนำมาใช้ สิ่งที่จำได้ เช่น ความรู้ที่มีความเฉพาะเจาะจง ความรู้เกี่ยวกับวิธีการและความรู้เกี่ยวกับหลักการ

ระดับที่ 2 หลักการ ระดับที่หนึ่งว่าด้วยเรื่องของความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง การเข้าใจความหมายของเนื้อหาสาระ ไม่ได้จำเพียงอย่างเดียว สามารถแสดงพฤติกรรมความเข้าใจในรูปของการแปลความหมาย ตีความหรือสรุปความสำคัญได้

ระดับที่ 3 การนำไปใช้ (Application) หมายถึง การนำเนื้อหาสาระ หลักการ ความคิดรวบยอดและทฤษฎีต่างๆ ไปใช้ในรูปแบบใหม่ในสถานการณ์ใหม่ๆ

ระดับที่ 4 การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง ความสามารถในการแยกเนื้อหาใหม่เป็นส่วนย่อยเพื่อค้นหาองค์ประกอบโครงสร้าง หรือความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยนั้น ซึ่งผู้เรียนจะสามารถวิเคราะห์ในขั้นนี้ได้ก็ต่อเมื่อเขาได้เกิดการเรียนรู้แล้ว

ระดับที่ 5 การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถที่จะนำองค์ประกอบหรือส่วนย่อยเข้ามารวมกันเพื่อเกิดความสำเร็จ

ระดับที่ 6 การประเมินค่า (Evaluation) หมายถึงความสามารถในการพิจารณาตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆโดยใช้เกณฑ์ที่ผู้อื่นกำหนดไว้แล้ว หรือกำหนดเกณฑ์ขึ้นมาเอง

ปัญญา หิริญรัศมี (2520 : 75) ได้แบ่งความรู้เพื่ออาชีพเกษตรในปัจจุบันเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน

ลักษณะที่ 1 ความรู้ทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความรู้ต่างๆที่ใช้ในการประกอบการผลิต เช่น ที่ดิน แรงงาน ทุน และวิธีการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงด้วยการลงทุนที่น้อยที่สุด รวมทั้งความรู้ในด้านการปรับปรุงคุณภาพ การขนส่ง การแปรรูป การบรรจุหีบห่อ เพื่อจัดจำหน่ายและวิธีการกำหนดราคาที่จะให้ประโยชน์แก่ผู้ผลิตมากที่สุด

ลักษณะที่ 2 ความรู้ทางวิชาการด้านการเกษตรทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ เช่น การตัดพันธุ์ วิธีการปลูก การบำรุงรักษา การป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์การเกษตร เช่น เครื่องท่อนแรง ปุ๋ย และยาป้องกันศัตรูพืช-สัตว์ที่ถูกต้อง เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นเทคนิคโดยเฉพาะเมื่อประกอบกับความรู้ทางเศรษฐกิจแล้ว จะทำให้มีโอกาสพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว

เสริมศักดิ์ วิทยาลัยเกษตรและคณະ (2535 อ้างถึงใน อัจฉริยา สุกใส 2550 : 17) ให้ความเห็นว่าความรู้แลทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ ประกอบด้วย ประสบการณ์ในการทำงาน ความรู้พื้นฐานในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับขั้นตอนในการเริ่มประกอบอาชีพ ทักษะในการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะเหมาะสมกับการประกอบอาชีพ ความรู้พื้นฐานในด้านเทคนิควิธีการของการประกอบอาชีพแต่ละอาชีพ ทักษะในการผลิต การขาย หรือบริการ ทักษะในการทำงานและการติดต่อกับทั้งลูกค้าและลูกค้า และความรู้พื้นฐานในการประกอบธุรกิจ

จากคำกล่าวของนักวิชาการข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ รายละเอียดต่างๆที่มนุษย์ได้รับและทำหน้าที่ในการบันทึกเก็บรวบรวมไว้เช่น ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสาขาวิชาการต่างๆความรู้ด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งความรู้เหล่านี้ได้มาจากการเรียนรู้หรือการค้นคว้า ตลอดทั้งสามารถนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนางานหรืออาชีพของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนั่นเอง

2.8 คุณลักษณะด้านทักษะการทำงาน

กล่าวได้อีกอย่างว่าเป็นความสามารถในการปฏิบัติงาน สถานประกอบการหรือในหน่วยงานทุกองค์กรต่างก็มีความต้องการผู้ปฏิบัติที่มีทักษะการทำงาน และมีความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมโดยใช้วิธีการคัดเลือกรูปแบบต่างๆตามความต้องการของตน เพราะการที่มีคนหรือแรงงานที่มีทักษะ ความสามารถ ย่อมส่งเสริม และทำให้เป้าหมายขององค์กรนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, 517) ได้ให้ความหมายทักษะ คือ ความชำนาญในทำนองเดียวกัน วิชัย วงศ์ใหญ่ (2535,143 อ้างถึงใน สุดใจ ชุมนุมมณี 2539,28) อธิบายว่าทักษะ (Psycho-Motor Domain) คำว่า Psycho หมายถึง จิตใจ และ Motor คือ การกระทำพฤติกรรมเป็นการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางกาย ซึ่งรวมถึงการปฏิบัติฝึกฝนต่างๆจะเป็นการช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น ช่วยให้เกิดความสามารถ ความชำนาญ และมีประสบการณ์อย่างลึกซึ้ง ขั้นตอนต่างๆที่สังเกตได้ มีทักษะหรือไม่ แบ่งได้เป็น 5 ประการ ประการแรก คือ การรับรู้ คือ กรรับรู้จุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน สามารถทำได้ถูกต้องตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ประการที่สอง คือ การลงมือทำตามแบบ โดยมีพฤติกรรมปรับตัวเพื่อให้เข้ากับชนิดของงานที่จะกระทำ เช่น สามารถทำได้ถูกต้องตามแผนภูมิของการทำงานที่แสดงกำกับไว้ ประการที่สามเป็นการยอมรับตำแหน่ง คือ เป็นการแสดงพฤติกรรมยอมรับปรากฏออกมาภายหลังการแนะนำ สามารถแสดงออกอย่างถูกต้องและมีความคล่องแคล่วว่องไว ประการที่สี่เป็นเรื่องของการกระทำเองโดยธรรมชาติ คือ การแสดงพฤติกรรมในการทำงานได้เอง โดยที่ได้รับความแนะนำเล็กน้อย หรือไม่ได้รับการช่วยเหลือ และประการสุดท้ายเป็นเรื่องของความสามารถในการปฏิบัติต่อสิ่งที่ซับซ้อนได้ กล่าวคือ เป็นการแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อสิ่งซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่มีความสับสน และไม่ได้รับการช่วยเหลือใด

สำหรับความสามารถในการปฏิบัติงานนั้น รุทธ์ กล่อมชุม (2535, 24) ได้แบ่งความสามารถในการปฏิบัติงานออกเป็น 8 ขั้นตอน คือ ความสามารถในการเรียนรู้เทคนิคและทักษะใหม่ ความสามารถในการปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอน ความสามารถในการทำงานให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนด ความสามารถในการแก้ปัญหาระหว่างการปฏิบัติงาน การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์อย่างถูกต้อง ความตระหนักในความปลอดภัย คุณภาพในการทำงาน และปริมาณงานที่ครบตามกำหนด นอกจากนี้พัฒนาวิดี ชูโตและคณะ (2545,4) ให้ความหมายของความชำนาญว่าเป็นทักษะการทำงานซึ่งมีความชำนาญในการปฏิบัติงาน หรือความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานมีส่วนประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การมีความรู้ที่จำเป็นเพื่อให้ทำงานได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชา การได้มาของความรู้ของบุคคลประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ คือ ความรู้ หรือความจำ(Knowledge or memory) ความเข้าใจ (Comprehension) การประยุกต์ใช้ (Application) การวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมินผล (Evaluation)

ประการที่ 2 ทักษะ (Skill) หมายถึง การมีความชำนาญและมีความสามารถในการปฏิบัติงาน ได้อย่างมีคุณภาพตามข้อกำหนด และปฏิบัติงานตามมาตรฐานเวลาที่กำหนดไว้ ทักษะเหล่านี้เกิดจากการฝึกฝนและการสั่งสมประสบการณ์ด้านความรู้โดยผ่านขั้นตอนต่างๆไม่ว่าจะเป็นการเลียนแบบ (การจัดการตามแบบ การปฏิบัติตามแบบ จนกระทั่งไปถึงการปฏิบัติงานได้อย่างที่ตรง และมีความชัดเจนในงานที่ปฏิบัติ มีลักษณะที่เป็นไปโดยธรรมชาติของงานนั้นๆ

ประการที่ 3 ทศนคติ (Attitude) หมายถึง การมีความคิดเห็น จิตสำนึก เป็นคุณลักษณะทางด้านนิสัยใจคอในการทำงานให้มีความเหมาะสม เช่น มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความขยันหมั่นเพียร การบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือและเครื่องจักร ตลอดจนการตระหนักจนถึงความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน เป็นต้น ซึ่งในการเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนคติ จะมีลำดับขั้นตอนต่างๆ อาทิเช่น การรับ การตอบสนอง การสร้างคุณค่า และการจัดระเบียบ จนถึงขั้นที่บ่งชี้ถึงความ เป็นอัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่นมีทักษะเฉพาะของแต่ละบุคคลไปนั่นเอง

นอกจากนี้พัฒนาชาติ ชูโตและคณะ (2545,4) กล่าวว่า การทำงานของแต่ละบุคคลนั้นจะมีทักษะในการทำงานที่มีรูปแบบแตกต่างกันออกไป โดยเกิดขึ้นมาจากส่วนประกอบหลัก 3 ประการ คือ การศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนา ตามที่ Nedler and Nadler (1989) อ้างถึงใน สูดใจ ชุมนุชมณี 2539,19) อธิบายว่า ส่วนประกอบทั้ง 3 ส่วนดังกล่าวข้างต้นนั้นมีความแตกต่างกันในเรื่องของชิ้นงานเฉพาะ และเวลาในการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ สำหรับการฝึกอบรมนั้นจะเน้นในเรื่องของชิ้นงานจำเพาะที่ทำในปัจจุบันเพื่อให้บุคคลนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที แต่ในส่วนของการพัฒนาจะเน้นในเรื่องของบุคคลเกี่ยวกับการมีเป้าหมายในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไปในอนาคตนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป คือ ทักษะในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความชำนาญหรือความคล่องแคล่วมีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานที่ตนได้รับฝึกหัด มีการฝึกฝนอบรมงานอยู่สม่ำเสมอแล้วสามารถที่จะนำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการปฏิบัติงานมาประยุกต์ใช้เพื่อนำไปสู่งานที่มีคุณภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้ส่งผลให้องค์กรนั้นๆประสบความสำเร็จ

2.9 แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ

เกษม วัฒนชัย ได้กล่าวว่า สุขภาพ หมายถึง “สุขภาวะ” หรือภาวะที่พร้อมสมบูรณ์ทั่วทั้งร่างกาย (physical health) ทางจิต (mental health) ทางสังคม (social health) และทางจิตวิญญาณ (spiritual health) โดยที่สุขภาวะทั้ง 4 มิติ จะต้องเกิดขึ้นจากการจัดการสุขภาพในระดับต่างๆซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายระดับ เช่นสุขภาพของปัจเจกบุคคล (individual health) สุขภาพของครอบครัว (family health) อนามัยชุมชน (community health) และสุขภาพของสาธารณะ (public health) กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า สุขภาวะต้องมีความเป็นองค์รวม คือให้ความสำคัญกับมิติทางกาย จิต สังคม จิตวิญญาณ เศรษฐกิจ ศักดิ์ศรีคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ 2554) นอกจากนี้ ประเวศ วะสี (2543) ได้กล่าถึงกระบวนการทัศน์สุขภาวะว่า การมองกระบวนการนั้นไม่ใช่การมองเฉพาะสุขภาพ โดยเน้นเพียงการเกิดโรคหรือไม่เกิดโรค ซึ่งการมองในลักษณะดังกล่าวเป็นมุมมองที่แคบเกินไปเพราะมองเพียง “โรคภาพ” เท่านั้น แต่แท้ที่จริงแล้วสุขภาวะควรมองสุขภาพเป็นวิถีชีวิตทั้งหมด ที่ต้องคิดเป็นองค์รวม โดยสามารถแบ่งสุขภาวะหรือภาวะที่เป็นสุขออกเป็นมิติต่างๆ ที่มีความเกี่ยวพันกัน ได้ 4 มิติ

2.9.1 สุขภาวะทางกาย หมายถึง การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีเศรษฐกิจพอเพียง มีสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีอุบัติเหตุ เป็นต้น

2.9.2 สุขภาวะทางจิต หมายถึง จิตใจที่เป็นสุข ผ่อนคลาย ไม่เครียด คล่องแคล่ว มีความเมตตา กรุณา มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น

2.9.3 สุขภาวะทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดี ในครอบครัว ในชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคม ในโลก ซึ่งรวมถึงการมีบริการทางสังคมที่ดี และมีสันติภาพ เป็นต้น

2.9.4 สุขภาวะทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความสุขอันประเสริฐที่เกิดจากมีจิตใจสูง เข้าถึงความจริงทั้งหมด ความสุขที่เกิดจากการทำดี หรือจิตที่มีจิตสัมผัสกับสิ่งที่มีคุณค่าอันสูงสุด เช่น ความมีเมตตา กรุณา ลดละความเห็นแก่ตัว มุ่งเข้าถึงสิ่งสูงสุด ซึ่งหมายถึงพระนิพพาน หรือพระผู้เป็นเจ้าหรือความดีสูงสุด สุดแล้วแต่ความเชื่อที่แตกต่างกันของแต่ละคน

ความหมายของสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน สุขภาวะทางกายและสุขภาวะทางจิตเป็นสุขภาพที่ทำความเข้าใจได้ง่าย เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สังเกตเห็นได้ตลอดเวลา สุขภาวะทางสังคมเป็นการแสดงออกรวมกันของสังคม ซึ่งต้องทำความเข้าใจและยอมรับรวมกันของทั้งสังคม และสุขภาวะทางปัญญา (จิตวิญญาณ : สุขภาวะทางจิตวิญญาณหมายถึงมิติทางคุณค่าที่สูงที่สุดเหนือ

ไปจากโลกหรือภาพภูมิทางวัตถุ การมีศรัทธาและมีการเข้าถึงคุณค่าที่สูงส่ง ทำให้เกิดความสุขอันประณีตลึกซึ้ง) เป็นสุขภาพที่ทำความเข้าใจได้ยากและเป็นขั้นสูงสุดของสุขภาพองค์รวม

สุขภาพะทั้ง 4 ด้าน ล้วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพกายและสุขภาพจิต ซึ่งมักจะพบว่าความเจ็บป่วยหรือความไม่สมบูรณ์ทางกายก็อาจนำมาซึ่งปัญหาความไม่สมบูรณ์ทางกายก็อาจนำมาซึ่งปัญหาทางจิต ในทางกลับกัน ความเครียดในจิตใจ ไม่ว่าจะเนื่องจากความกดดัน ความคับข้องใจ ความขัดแย้ง หรือความวิตกกังวล ก็อาจนำมาซึ่งความไม่สมบูรณ์ทางกายได้ เช่นกัน จากภาวะดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นมีความสอดคล้องกับการแบ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตที่องค์การอนามัยโลก (WHO QOL Group 1996) ได้กำหนดไว้ 4 ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ระบบสุขภาพ คือสภาวะทางร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ ซึ่งบูรณาการความเป็นองค์รวมของวิถีชีวิตมนุษย์ทุกคน ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในสังคมทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านจิตวิญญาณ และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งองค์ประกอบด้านต่างไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ หากสภาวะด้านใดด้านหนึ่งเกิดความบกพร่อง ก็จะส่งผลให้สภาวะด้านอื่นๆกระทบไปด้วย

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า สุขภาพะคือ สภาวะทางร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณมีความเชื่อมโยงเป็นองค์รวมของวิถีชีวิตมนุษย์ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในสังคมทั้ง ด้านร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หากด้านใดด้านหนึ่งเกิดความบกพร่อง ก็จะส่งผลให้ด้านอื่นๆกระทบไปด้วย หากสภาวะทางจิตใจมีความสุข ความสบายใจ ก็จะส่งผลให้สภาวะทางด้านร่างกายมีความสมบูรณ์แข็งแรงตามมาด้วยเช่นกัน

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 สถานที่ทำการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสะเดา อำเภอรัตนภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ ควนเนียงและอำเภอนาหม่อม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ปลูกยางพาราทั้งที่เป็นสวนยางขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ เป็นพื้นที่ที่มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามากกว่าร้อยละ 70 ของจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราทั้งหมดในจังหวัดสงขลา นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่มีประสบการณ์การประกอบอาชีพสวนยางพารามากกว่า 50 ปี และพบว่ามีการใช้แรงงานในครัวเรือนในการปฏิบัติงานในสวนยางมาก (สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา, 2554)

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร (Population)

ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสะเดา อำเภอรัตนภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ อำเภอควนเนียง และอำเภอนาหม่อม จำนวน 56,220 ครัวเรือน (สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา 2554)

ตารางที่ 3.1 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ประกอบอาชีพสวนยางพาราในพื้นที่ 6 อำเภอ ของ
จังหวัดสงขลา

อำเภอ	จำนวน(ครัวเรือน)
อำเภอสะเดา	9,389
อำเภอรัตนภูมิ	28,934
อำเภอหาดใหญ่	8,119
อำเภอบางกล่ำ	2,684
อำเภอควนเนียง	3,374
อำเภอนาหม่อม	3,720
รวม	56,220

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา 2554

จากตาราง 3.1 แสดงจำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ประกอบอาชีพสวนยางพาราในพื้นที่ 6 อำเภอ ของจังหวัดสงขลาจากการศึกษาจากเอกสารข้อมูลสถิติที่ชัดเจนยังไม่มีหน่วยงานใดสามารถระบุข้อมูลจำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราไว้ชัดเจน ซึ่งในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กับเจ้าหน้าที่เกษตรและเจ้าหน้าที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดสงขลาและสำรวจจากเอกสาร เพื่อประมาณการสัดส่วนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางที่ใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางและครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางที่ใช้แรงงานจ้างในการทำสวนยางของแต่ละอำเภอเพื่อประมาณการเบื้องต้นพบว่าทั้ง 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางที่ใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางและครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางที่ใช้แรงงานจ้างในการทำสวนยางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.2 สัดส่วนจำนวนครุฑเรือนเกษตรกรรมประมาณการที่ประกอบอาชีพสวนยางโดยแบ่งตามลักษณะการใช้แรงงาน

อำเภอ	แรงงานครุฑเรือน:แรงงานจ้าง
อำเภอสะเดา	15:85
อำเภอรัตนภูมิ	50:50
อำเภอหาดใหญ่	70:30
อำเภอบางกล่ำ	60:40
อำเภอควนเนียง	60:40
อำเภอนาหม่อม	50:50

ตารางที่ 3.3 จำนวนครุฑเรือนเกษตรกรรมประมาณการที่ประกอบอาชีพสวนยางโดยแบ่งตามลักษณะการใช้แรงงาน

อำเภอ	แรงงานครุฑเรือน (ครุฑเรือน)	แรงงานจ้าง (ครุฑเรือน)
อำเภอสะเดา	1,408	7,981
อำเภอรัตนภูมิ	14,467	14,467
อำเภอหาดใหญ่	5,683	2,436
อำเภอบางกล่ำ	1,610	1,074
อำเภอควนเนียง	2,024	1,350
อำเภอนาหม่อม	1,860	1,860
รวม	27,052	29,168

ดังนั้น ประชากรในการศึกษาได้แก่ครุฑเรือนเกษตรกรรมชาวสวนยางที่ใช้แรงงานครุฑเรือนในการทำสวนยางพาราซึ่งมีประชากรทั้งหมด 27,052 ครุฑเรือน โดยใช้หน่วยในการวิเคราะห์ 1 ครุฑเรือน ต่อ 1 แรงงานครุฑเรือน

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้กำหนดขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างจากประชากรได้แก่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีแรงงานครัวเรือนจำนวน 27.052 ครัวเรือน โดยทำการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรคำนวณของ(Yamane 1973 : 727-728 อ้างถึงใน ศรีบังอร สุวรรณพานิช 2549 ,51) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จากสูตรได้คือสูตรที่ใช้ในการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N = ขนาดของกลุ่มประชากร
 e = คือความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้มีได้ (0.05)

เมื่อแทนค่าขนาดของประชากรในสูตร จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{27,052}{1+ 27,052 (0.05)^2}$$

ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 394 ครัวเรือน

ตารางที่ 3.4 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

อำเภอ	แรงงานครัวเรือน (ครัวเรือน)	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง
อำเภอสะเดา	1,408	21
อำเภอรัตนภูมิ	14,467	211
อำเภอหาดใหญ่	5,683	82
อำเภอบางกล่ำ	1,610	23
อำเภอควนเนียง	2,024	29
อำเภอนาหม่อม	1,860	27
รวม	27,052	394

3.2.3 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ใช้แรงงานครั้วเรือนในการทำสวนยางพารา อำเภอละ 10 ครั้วเรือน ในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสะเดา อำเภอรัตภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ อำเภอควนเนียง และอำเภอนาหม่อม รวม 60 เรือนและ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา และเจ้าหน้าที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดสงขลาโดยผู้ให้ข้อมูลหลักดังกล่าวข้างต้นต้องเป็นผู้สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของแรงงานครั้วเรือน มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการผลิตยางพาราสามารถให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพของแรงงานได้อย่างอิสระ

3.3 เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.1 เครื่องมือเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของครั้วเรือนเกษตรกร เป็นข้อคำถาม ปลายปลายปิด และปลายเปิดของครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีแรงงานครั้วเรือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลแรงงาน และการทำงานของแรงงานครั้วเรือน เป็นข้อคำถามปลายปิดและปลายเปิดของแรงงานครั้วเรือนในครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ตอนที่ 3 สุขภาวะในการปฏิบัติงานของแรงงานครั้วเรือน เป็นข้อคำถามอัตนัยผ่านการสังเคราะห์ข้อคำถามจากการตรวจเอกสารและการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยสุขภาวะข้อคำถามมี 4 ได้แก่ (1) สุขภาวะทางกายในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา(2) สุขภาวะทางสังคมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา(3) สุขภาวะทางจิตอารมณ์ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราและ(4) สุขภาวะทางปัญญาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา สำหรับเกณฑ์ที่ใช้วัด ได้นำเสนอไว้ในหัวข้อ 3.6

ตอนที่ 4 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสุขภาวะที่ดีในการปฏิบัติงานของแรงงานครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา เป็นคำถามปลายเปิดปัญหาและข้อเสนอแนะสุขภาวะของแรงงานครั้วเรือนในการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพาราทั้ง 4 ด้าน

สำหรับการทดสอบเครื่องมือเชิงปริมาณ จะทำการทดสอบความถูกต้องเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วปรึกษาคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงของเนื้อหา การหาความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ (Reliability) โดยนำแบบ

สัมภาษณ์ไปทดสอบ (Pre-Test) กับเกษตรกรที่ไม่ได้รับคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จำนวน 20 ราย แล้วนำคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค หาค่า α -Coefficient (ประคอง กรรตสูตร 2542)

$$\alpha_k = \frac{k}{k-1} \left(\frac{1 - \text{Sum}S^2_{\text{items}}}{S^2_{\text{total}}} \right)$$

เมื่อ α แทน ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ
 k แทน จำนวนข้อคำถามของเครื่องมือ
 $\text{Sum}S^2_{\text{items}}$ แทน ค่าความแปรปรวนของข้อคำถามแต่ละข้อ
 S^2_{total} แทน ค่าความแปรปรวนของเครื่องมือทั้งฉบับ

ในการหาค่า α -Coefficient ข้อคำถามจะต้องได้คะแนนมากกว่า .7 ขึ้นไปจึงจะใช้ในการทำวิจัยได้

3.3.2 เครื่องมือเชิงคุณภาพ โดยเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพคือแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างโดยมีประเด็นคำถามหลักได้แก่

- (1) ตัวชี้วัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา
- (2) ปัญหาและสาเหตุ และผลกระทบทางบวก และทางลบของสุขภาวะต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน
- (3) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา

สำหรับการทดสอบเครื่องมือเชิงคุณภาพ โดยการทดสอบเครื่องมือเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้นำแนวทางการสัมภาษณ์ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความตรงตามเนื้อหา และภาษาที่ใช้ จากนั้นจึงปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อความสมบูรณ์ของเครื่องมือ จากนั้นจึงนำไปทดสอบกับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ในจังหวัดในจังหวัดสงขลา

3.3.3 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตัวชี้วัดสุขภาวะ สำหรับในการสร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพในประเด็นตัวชี้วัดนั้นจะใช้ผลการศึกษาเชิงปริมาณและการตรวจเอกสารงานวิจัยในบทที่ 2 ร่วมกันสังเคราะห์และกำหนดตัวชี้วัดและนำมาสร้างเครื่องมือในการวัดตัวชี้วัดอีกครั้งหนึ่ง

3.4 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเศรษฐกิจ สังคม และพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนตลอดจนปัญหาและข้อจำกัดในการปฏิบัติงานของการใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ ตามกิจกรรมการผลิตของครัวเรือน เช่น กิจกรรมการปลูกยางพารา กิจกรรมการจัดการสวน กิจกรรมการเก็บเกี่ยวผลผลิต และกิจกรรมตลาดผลการผลิต เป็นต้น ในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสะเดา อำเภอรัตนบุรี อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ ควนเนียงและอำเภอนาหม่อม จำนวน 394 ครัวเรือนโดยใช้แบบ สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Questionnaires) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผล

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาวะของแรงงานครัวเรือนในประเด็นสภาวะทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา เป็นต้น ตลอดจนปัจจัยที่เป็นตัวชี้วัดสภาวะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานในการผลิตยางพารา และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาสภาวะของแรงงานครัวเรือนโดยใช้ทั้งแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนของการสังเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มาสังเคราะห์ร่วมกับการตรวจสอบเอกสารในบทที่ 2 เพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาสภาวะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราที่นำมาสู่ความอยู่ดีมีสุขและคุณภาพชีวิตที่ดี

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดย มีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic mean) และสถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) ได้แก่ สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และไคร้สแควร์

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยรวบรวม เรียบเรียงและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ผลการศึกษา ได้แก่ตัวชี้วัดสภาวะปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาวะ และแนวทางการพัฒนาสภาวะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราที่นำมาสู่คุณภาพชีวิตและ

การดำรงชีพที่ยั่งยืนในอนาคตภายใต้สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลจะทำการวิเคราะห์ข้อข้อมูลร่วมกันทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยจะเป็นการรายงานผลพร้อมการวิจารณ์และอภิปรายผลไปพร้อมๆกัน

3.6 เกณฑ์ในการแปลความหมาย

3.6.1 สำหรับเกณฑ์ในการแปลความหมายสำหรับข้อคำถามสุขภาวะของแรงงานครัวเรือน ซึ่งเป็นมาตรวัดอัตรภาคชั้น โดยกำหนดช่วงชั้นดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.75 เกณฑ์ ไม่เคยเลย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.76-2.50 เกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.25 เกณฑ์ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.26-4.00 เกณฑ์ มาก

3.6.2 สำหรับเกณฑ์ตัวชี้วัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราที่นำไปสู่ความอยู่ดีกินดีและการเพิ่มคุณภาพชีวิตนั้นได้ศึกษาตัวชี้วัดทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาวะทางกาย ด้านทางจิต ด้านทางสังคม และ ด้านทางจิตวิญญาณ ซึ่งซึ่งเป็นมาตรวัดอัตรภาคชั้น ค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ย โดยกำหนดช่วงชั้นดังนี้

-ค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ยระหว่าง 0.00-0.20 เกณฑ์ไม่มีความสำคัญเลย

-ค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ยระหว่าง 0.21-0.40 เกณฑ์มีความสำคัญน้อย

-ค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ยระหว่าง 0.41-0.60 เกณฑ์มีความสำคัญปานกลาง

-ค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ยระหว่าง 0.61-0.80 เกณฑ์มีความสำคัญมาก

-ค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ยระหว่าง 0.81-1.00 เกณฑ์มีความสำคัญมากที่สุด

บทที่ 4

ผลการศึกษา

สำหรับผลการศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานและสุขภาพของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดสงขลา ดังนี้คือ

4.1 สภาพทางเศรษฐกิจสังคม และการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพารา

4.2 สุขภาวะทั้งทางกาย ทาง สังคม ทางจิตหรืออารมณ์ และทางจิตวิญญาณหรือปัญญาของเกษตรกรชาวสวนยาง และแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติในกิจกรรมการผลิตยางพาราแรงงานครัวเรือน

4.3 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสุขภาวะที่ดีในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

4.4 วิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

4.5 สังเคราะห์ตัวชี้วัดสุขภาพของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราที่นำไปสู่ความอยู่ดีกินดีและการเพิ่มคุณภาพชีวิต

4.6 รูปแบบการพัฒนาสุขภาพของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

4.1 สภาพทางเศรษฐกิจสังคม และการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพารา

4.1.1 ลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคม ของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

(1) ลักษณะทั่วไปทางสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ผลการวิเคราะห์ลักษณะพื้นฐานของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดสงขลา โดยเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา สถานภาพ อาชีพหลัก อาชีพรอง ประสบการณ์ทางด้านการเกษตร ภูมิลำเนา ครอบครัวอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนบุตรที่กำลังศึกษา และการประกอบอาชีพหลัก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 4.1) **เพศ พบว่า** เกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.3 ประกอบด้วย ครัวเรือน สำหรับเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 48.7 **อายุ:พบว่า** เกษตรกรชาวสวนยางพารามีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.50 และมีอายุเฉลี่ย 45.49 ปี **จำนวนสมาชิกในครัวเรือน:พบว่า** เกษตรกรชาวสวนยางพารามีจำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนอยู่ในช่วง 3-4 คน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.30 รองลงมา มีจำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนอยู่ในช่วง 1- 2 คน 5-6 คน และมากกว่า 6 คน คิดเป็นร้อยละ 22.59, 15.23

และ 8.88 ตามลำดับ โดยมีจำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเฉลี่ย 3.89 คน ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าสมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก หรืออาจกล่าวได้ว่าครอบครัวของเกษตรกรชาวสวนยางเป็นครอบครัวเดี่ยว **ศาสนา:พบว่า** เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 75.13 และนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 24.87 **สถานภาพ:พบว่า** เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสคิดเป็นร้อยละ 92.39 รองลงมา มีสถานภาพโสดและหย่าร้างคิดเป็นร้อยละ 6.85 และ .07 ตามลำดับ **การประกอบอาชีพ:พบว่า** เกษตรกรชาวสวนยางพารามีอาชีพหลักคือ การทำสวนยางพารา คิดเป็นร้อยละ 97.30 และมีอาชีพรับราชการราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ คิดเป็นร้อยละ 9.39 เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพอื่นนอกจากการทำสวนยางคิดเป็นร้อยละ 34.26 รองลงมา มีอาชีพทำสวนผลไม้ร้อยละ 32.23 และทำนาร้อยละ 23.60 ผลการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์หลักของการทำสวนยางพาราเพื่อเป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งเป็นรายได้เสริมและคาดหวังเป็นแหล่งรายได้ในอนาคตสำหรับเกษตรกรที่มีสวนยางพาราเป็นอาชีพเสริม และเป้าหมายเพื่อความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้นของครัวเรือน แต่บางรายนั้นก็กลับทำอาชีพสวนยางพาราเพราะไม่มีทางเลือกอาชีพอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะที่ดินทั้งหมดที่ได้รับโอนกรรมสิทธิ์มาจากพ่อแม่ได้ปลูกยางพาราทั้งเต็มพื้นที่แล้ว ก็เลยเลือกอาชีพ สวนยางเป็นอาชีพหลักของครัวเรือนเช่นเดียวกับรุ่นพ่อแม่ ซึ่งข้อน่าสังเกตบางประการกล่าวคือ เกษตรกรที่มีสวนยางเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมมีแนวทางการจัดการสวนยางที่แตกต่างกันซึ่งจะกล่าวในรายละเอียด ในส่วนของการจัดการสวนยาง ในขณะที่ผู้ที่ประกอบอาชีพข้าราชการ ธุรกิจส่วนตัวและพนักงานบริษัทมี แนวโน้มเป็นเจ้าของสวนยางพาราเพิ่มขึ้นผ่านการซื้อที่ดินสวนยาง การโอนกรรมสิทธิ์ และปลูกสวนยางใน พื้นที่ใหม่ จากลักษณะดังกล่าวสามารถแบ่งประเภทเจ้าของสวนยางพาราในพื้นที่ออกเป็น สองกลุ่มใหญ่ คือ เจ้าของสวนยางที่ใช้เวลาในกิจกรรมและมีรายได้หลักจากสวนยางพารา และ เจ้าของสวนยางผู้มีอาชีพหลักเป็นข้าราชการ ธุรกิจส่วนตัวและพนักงานบริษัท **ประสบการณ์ทำการเกษตร:พบว่า** เกษตรกร ชาวสวนยางพารามีประสบการณ์ทำการเกษตรเฉลี่ย 19.87 โดยเกษตรกรมีประสบการณ์ทำการเกษตร ส่วนใหญ่น้อยกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 49.79 รองลงมา มีประสบการณ์ 21-30ปี, 31-40 ปี, 41-50 ปี และ มากกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.80, 7.61, 4.31, 1.79 ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำ สวนยางพาราเฉลี่ย 19.87 ปีโดยเกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่ 10-20 ปีคิดเป็นร้อยละ 49.49 รองลงมา มี ประสบการณ์ทำการเกษตรส่วนใหญ่น้อยกว่า 10 ปี, 21-30ปี, 31-40 ปี, 41-50 ปี และมากกว่า 50 ปี คิด เป็นร้อยละ 21.57, 15.23, 7.61, 4.31 และ 1.79 **ภูมิลำเนา:พบว่า** เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่ เป็นคนในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 63.45 และอพยพย้ายถิ่นจากท้องถิ่นอื่น คิดเป็นร้อยละ 36.55 โดยสาเหตุ การอพยพย้ายถิ่นส่วนใหญ่คือการมาแต่งงานกับคนในท้องถิ่น และการอพยพย้ายถิ่น เพื่อมาหาสถานที่ทำ กิน เนื่องจากถิ่นเดิมที่เคยอาศัยอยู่นั้นมีที่ดินไม่เพียงพอและชุมชนที่มาอาศัยอยู่มีสถานที่ทำกินสามารถ ปลูกยางพาราเพื่อเลี้ยงชีพได้ ส่วนเกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่ไม่สามารถบอกได้ว่าครอบครัวของตน เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนเมื่อไหร่โดยให้คำตอบว่าอาศัยอยู่มานานตั้งแต่บรรพบุรุษ

ตารางที่ 4.1 ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

(n=394)

รายการ	ประชากร	
	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	192	48.70
1.2 หญิง	202	51.30
2. อายุ (ปี)		
2.1 น้อยกว่า 30	42	10.66
2.2 31-40	147	37.31
2.3 41-50	159	40.36
2.4 50-60	29	7.36
2.5 มากกว่า 60	17	4.31
เฉลี่ย 45.49 ปี		
3. สมาชิกในครัวเรือน (คน)		
3.1 1-2	89	22.59
3.2 3-4	210	53.30
3.3 5-6	60	15.23
3.4 มากกว่า 6	35	8.88
4. ศาสนา		
4.1 พุทธ	296	75.13
4.2 อิสลาม	98	24.87
5. สถานภาพ		
5.1 แต่งงาน	364	92.39
5.2 โสด	27	6.85
5.3 หย่าร้าง	3	0.76
6. การประกอบอาชีพ		
6.1 สวนยางพารา	249	63.20
6.2 ราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ	37	9.39
6.3 ลูกจ้าง	4	1.02
6.4 รับจ้างทั่วไป	7	1.78

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

6.5 ธุรกิจส่วนตัว	2	0.51
6.6 ค่าขาย	15	1.02
7. ประสบการณ์ทำการเกษตร (ปี)		
7.1 น้อยกว่า 20	195	49.49
7.2 20-30	145	36.80
7.3 31-40	30	7.61
7.4 41-50	17	4.31
7.5 มากกว่า 50	7	1.79
เฉลี่ย 19.87 ปี		
8. ภูมิฐานะ		
8.1 ท้องถิ่นหรือเกิดในหมู่บ้าน	250	63.45
8.2 อพยพมาจากถิ่นอื่น	144	36.55

(2) ลักษณะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง

รายได้ของครัวเรือน:พบว่า เกษตรกรชาวสวนยางพารามีรายได้ของครัวเรือนที่เกิดจากการประกอบอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพรองเฉลี่ยเท่ากับ 250,000 บาทต่อปี รายได้ในภาคเกษตรกรรม เฉลี่ย 205,000 บาทต่อปี ประกอบด้วยรายได้เฉลี่ยจากระบบฟาร์มสวนยางพารา 200,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และรายได้เฉลี่ยจากระบบฟาร์มอื่น 20,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เกษตรกรชาวสวนยางพารามีรายได้ของครัวเรือนที่เกิดจากการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 50,000 บาทต่อปี เกษตรกรชาวสวนยางพารามีรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 200,000 บาทต่อปี ประกอบด้วย รายจ่ายจากระบบฟาร์มสวนยางพารา และรายจ่ายจากระบบฟาร์มอื่น ๆ และรายจ่ายนอกภาคการเกษตร ซึ่งเมื่อคำนวณรายได้สุทธิพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้สุทธิเฉลี่ย 75,000 บาทต่อปีและครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามีเงินออม จากการศึกษพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามีภาระหนี้สินเฉลี่ย 250,000 บาทซึ่งหนี้สินของเกษตรกรส่วนใหญ่เกิดจากความต้องการของครัวเรือน เช่น รถยนต์ บ้าน ที่ดิน เป็นต้น มีเงินออมเฉลี่ย เท่ากับ 50,000 บาทต่อครัวเรือน (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 รายได้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

(n=394)

รายการ	ค่าเฉลี่ยจำนวนเงิน(บาทต่อปี)
รายได้รวมทั้งหมดของครัวเรือน(บาทต่อปี)	275,000
รายได้จากระบบเกษตร	205,000
รายได้จากระบบฟาร์มอื่น	20,000
รายได้นอกภาคเกษตร	50,000
รายจ่ายรวมทั้งหมดของครัวเรือน(บาทต่อปี)	200,000
หนี้สิน	250,000
เงินออม	50,000
รายได้สุทธิของครัวเรือน	75,000

ลักษณะการถือครองที่ดิน:พบว่าเกษตรกรชาวสวนยางพารามีพื้นที่ถือครองทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย 15.50 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 12.90 ไร่ โดยมีเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนด เฉลี่ยร้อยละ 62.8 รองลงมาเป็น นส.3 เฉลี่ยร้อยละ 9.4 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 4.3 ลักษณะการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกรที่ใช้แรงงานครัวเรือน

หัวข้อ	จำนวน
1.พื้นที่ถือครองทั้งหมดของครัวเรือน (ไร่)	19.50
2.พื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)	15.50
3. เอกสารสิทธิ์(ร้อยละ)	
- โฉนด	62.8
- ส.ป.ก	24.7
- นส. 3	9.4
- สค. 1	3.1

ขนาดพื้นที่ถือครองของเกษตรกร:พบว่ายางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดสงขลา มีการทำสวนยางเกือบทุกพื้นที่ โดยภาพรวมพื้นที่สวนยางพารามีการปลูกทดแทนและปลูกในพื้นที่ใหม่อย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันพบว่าการปลูกยางพาราในพื้นที่ใหม่ทั้งในพื้นที่นา สวนไม้ผล และที่ว่างเปล่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากพื้นที่ปลูกเดิมที่มีความเหมาะสมได้ถึงจุดจำกัดที่ดิน จึงมีการขยายไปสู่ในพื้นที่ใหม่ดังกล่าว ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจปรับเปลี่ยนพื้นที่สวนยางคือ ราคายาง ที่แนวโน้มเพิ่มสูงอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลา 2- 3 ปีที่ผ่านมา เกษตรกรมีมุมมองเชิงบวกราคาขายน่าจะอยู่ในระดับสูง

ต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ประเด็นด้านการขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน ต้นทุนการผลิตพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น ๆ ที่สูงขึ้นและราคาผลผลิตมีความผันผวนสูง ล้วนส่งผลกระทบต่ออัตราเร่งปรับเปลี่ยนพื้นที่เป็นสวนยางพาราเพิ่มสูงขึ้น จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนเกษตรกรถือครองที่ดินเฉลี่ย 19.50 ไร่และพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 15.90 ไร่ ที่ดินส่วนใหญ่มีเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนดที่ดินเฉลี่ย 62.8 จากการศึกษาสามารถแบ่งขนาดพื้นที่การถือครองของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในจังหวัดสงขลาออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

(1) **พื้นที่ถือครองสวนยางขนาดเล็กน้อยกว่า 15 ไร่** เจ้าของสวนยางประเภทนี้เลือกใช้แรงงานครัวเรือนซึ่งเป็นผู้สามีภรรยา แต่หากครัวเรือนที่มีข้อจำกัดด้านจำนวนแรงงาน และความสามารถแรงงานครัวเรือน เช่น แรงงานมีอายุสูงวัย และความสามารถทำงานลดลงส่วนใหญ่เลือกใช้แรงงานจ้างกรีตวิวัฒนาการใช้แรงงานเริ่มจากการใช้แรงงานครัวเรือนปลูกสร้างสวนยาง ทุกขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ปลูกยาง ดูแลสวนยาง เช่น ใส่ปุ๋ย ปรอบวัชพืช จนกระทั่งยางเปิดกรีต ในระหว่างที่สวนยางพารายังไม่เปิดกรีต แรงงานคู่สามีภรรยาทำงานรับจ้างกรีตยางในหมู่บ้านหรือพื้นที่ใกล้เคียง เมื่อสวนยางของตนเองเปิดกรีตได้แล้วจึงกลับมากรีตในสวนยางของตนเอง จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่มีขนาดพื้นที่ถือครองสวนยางมีน้อยกว่า 7 ไร่ แรงงานเลือกที่จะเป็นแรงงานกรีตจ้างร่วมกับกรีตยางสวนของตนเอง เนื่องจากมีแรงงานมากกว่าขนาดพื้นที่กรีตหรือ “กรีตไม่พอมือ” และต้องการรายได้เพิ่ม พื้นที่ถือครองขนาดเล็กยังส่งผลกระทบต่อความสามารถสะสมเงินทุนและการเลือกใช้เทคโนโลยี กล่าวคือ เกษตรกรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากสวนยางเท่านั้น ทำให้รายได้ส่วนใหญ่ใช้จ่ายไปกับรายจ่ายในครัวเรือนและเพื่อการศึกษาเล่าเรียนของลูก มีเงินทุนเพื่อการลงทุนซ้ำต่ำและเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างง่ายเท่านั้น เพื่อลดต้นทุนการผลิต ดังพบว่า สวนยางบางรายไม่เคยใส่ปุ๋ย หรือใส่ปุ๋ยเพียงปีละครั้ง ปรอบวัชพืชในบางปีเท่านั้น เลือกพันธุ์ RRIM 600 เพราะเป็นหลักประกันปริมาณผลผลิตและเลือกใช้ระบบกรีตแบบความถี่กรีตสูง เช่น 1/2S 3d/4 (กรีตครั้งต้นสามวันหยุดหนึ่งวัน)หรือ 1/2S 4d/5(กรีตครั้งต้นสี่วันหยุดหนึ่งวัน) ทั้งนี้ปัจจัยกีดกันด้านระดับรายได้ที่ต้องสอดคล้องกับระดับรายจ่ายของครัวเรือน เกษตรกรมักกล่าวว่า ยอมทำงานหนักหรือกรีตยางถี่ขึ้นเพื่อให้ได้รับรายได้สูงขึ้น กล่าวคือ เกษตรกรกลุ่มนี้เน้นควบคุมสมดุลรายได้และรายจ่ายในครัวเรือนมากกว่าการออมหรือลงทุนซ้ำในสวนยาง อย่างไรก็ตามเมื่อลูกๆเรียนจบหรือเคลื่อนย้ายออกไปทำงานนอกภาคเกษตร เกษตรกรกลุ่มนี้จะลดการใช้แรงงานในสวนยางลงเช่นเดียวกัน ในช่วงนี้ครัวเรือนมักเปลี่ยน การใช้แรงงานจะเปลี่ยนไปเป็นแรงงานจ้างกรีตซึ่งก็มักจ้างแรงงานเครือข่ายและแรงงานในหมู่บ้าน ตามลำดับ การจ้างกรีตยางส่วนใหญ่จ้างแบบกรีตแบ่งผลผลิต (Sharetapping contracts) กำหนดค่าจ้างสัดส่วน 60:40, 55:45 และ 50:50 ซึ่งมีความแตกต่างในแต่ละพื้นที่(2) **พื้นที่ถือครองสวนยางขนาด 15-50 ไร่**ครัวเรือนที่มีพื้นที่ถือครองสวนยางขนาด 15-50 ไร่ เป็นเจ้าของสวนยางขนาดกลาง มีการใช้แรงงานทั้งแรงงานครัวเรือนและแรงงานจ้าง จากการศึกษาพบว่า การปลูกสร้างสวนยางตั้งแต่ขั้นตอนเตรียมพื้นที่ ปลูกยาง และดูแลสวนยางจนกระทั่งเปิดกรีตเจ้าของสวนยางเลือกใช้แรงงานครัวเรือนและแรงงานจ้างในบางกิจกรรม ตัวอย่างเช่น การเตรียมพื้นที่ปลูกสวนใหญ่ใช้แรงงานจ้างเหมาซึ่ง

ปฏิบัติงานตั้งแต่การโค่นยางเก่า ปรับสภาพพื้นที่ ขุดหลุม และปลูกยาง หรือเลือกใช้แรงงานครัวเรือน สำหรับงานตัดหญ้าและใส่ปุ๋ย เป็นต้น กลยุทธ์สำคัญของการจัดการสวนยางคือ การปรับเปลี่ยนช่วงเวลาการใช้แรงงานให้สอดคล้องกับขนาดพื้นที่ กล่าวคือ ครัวเรือนปลูกยางใหม่ในพื้นที่ที่เหมาะสมกับกำลังความสามารถของแรงงานครัวเรือน ซึ่งโดยทั่วไปจะมีสวนยางมากกว่าหนึ่งแปลง ตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ แปลงแรกเป็นยางเก่าที่เปิดกรีดพื้นที่ประมาณ 15 ไร่ ซึ่งเป็นแหล่งรายได้ของครัวเรือน แปลงที่สองเริ่มปลูกทดแทนขนาดพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ ซึ่งสามารถดูแลสวนได้ด้วยแรงงานครัวเรือนในระหว่างว่างจากงานกรีดยาง เมื่อแปลงสองเริ่มเปิดกรีดได้ก็จะเริ่มปลูกทดแทนในแปลงถัดไป นับว่าเป็นกลยุทธ์การใช้แรงงานครัวเรือน ที่สอดคล้องกับขนาดพื้นที่ถือครอง ในขณะที่เดียวกันเป็นกับจัดการความเสี่ยงของผลผลิต และมีรายได้จากสวนยาง นอกจากนี้เจ้าของสวนยางให้ความสำคัญกับการเลือกใช้เทคโนโลยี การใช้ปัจจัยการผลิตและการดูแลสวนยางอย่างดี ส่งผลให้สวนยางให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าสวนยางประเภทแรก ทำให้เจ้าของสวนยางมีความสามารถสะสมเงินทุนเพื่อการลงทุนซ้ำและเพื่อความสามารถการรวบรวมเพื่อถือครองที่ดินเพิ่มขึ้น การใช้แรงงานในสวนยางในระยะเปิดกรีด พบว่า เจ้าของสวนยางเลือกใช้ทั้งแรงงานครัวเรือนและแรงงานจ้างกรีด แรงงานครัวเรือนเป็นคู่สามีภรรยา มีขนาดพื้นที่งานกรีดประมาณ 15 ไร่ ซึ่งสวนใหญ่เป็นแปลงที่อยู่ใกล้ที่พัก ในขณะที่แปลงสวนยางที่เกินความสามารถแรงงานครัวเรือนเลือกใช้แรงงานจ้างกรีด แหล่งอุปทานแรงงานกรีดที่สำคัญคือ แรงงานเครือข่าย แรงงานในหมู่บ้าน แรงงานต่างจังหวัดและบางรายอาจเลือกใช้แรงงานต่างด้าว(3) **พื้นที่ถือครองสวนยางขนาดมากกว่า 50 ไร่** ครัวเรือนถือครองสวนยางขนาดมากกว่า 50 ไร่ มีสัดส่วนประมาณ 5% ในพื้นที่ศึกษา สวนยางขนาดใหญ่มีรูปแบบการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน 3 รูปแบบ คือ สวนยางครัวเรือน สวนยางของตระกูลที่บริหารงานแบบกงสี และสวนยางบริษัท การทำสวนยางในกลุ่มนี้เน้นการใช้เทคโนโลยีและเงินทุนในการปลูกสร้างสวนยางอย่างเข้มข้น โดยคำนึงถึงผลตอบแทนและต้นทุนการผลิตในระยะยาวเป็นสำคัญ การปลูกสร้างสวนยางตั้งแต่เตรียมพื้นที่ ปลูกยาง ดูแลจัดการสวนยางก่อนเปิดกรีดและหลังเปิดกรีดใช้แรงงานจ้างทุกขั้นตอน ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของเจ้าของสวนยาง การเลือกใช้เทคโนโลยีปฏิบัติตามข้อเสนอแนะสถาบันวิจัยยาง เน้นเลือกพันธุ์ยางที่รู้แหล่งที่มาของสายพันธุ์และคัดเลือกดั้งพันธุ์ที่ดี

4.1.2 การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของ

ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

(1) การใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกร

ชาวสวนยางพารา

ผลการวิเคราะห์การใช้แรงงานและประเด็นการใช้แรงงานของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราโดยเป็นการนำเสนอลักษณะการใช้แรงงานครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา (ตารางที่ 4) และการอพยพของแรงงานภายในครัวเรือน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 4.4)

1) **ลักษณะการใช้แรงงานครัวเรือน**ของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยแรงงานเฉลี่ย 3.25 คน โดยมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนที่อยู่ในภาคการเกษตร เฉลี่ย 2.60 คน โดยมีเพศชาย เฉลี่ย 1.48 คน และเพศหญิง 1.12 คน และเป็นแรงงานในภาคการเกษตรในฟาร์มตัวเอง เฉลี่ย 2.13 คน โดยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เฉลี่ย 1.12 คน และเพศหญิงเฉลี่ย 1.01 คน และมีครัวเรือนเกษตรกรบางรายที่รับจ้างในภาคการเกษตร ควบคู่กับการทำงานภาคการเกษตรในฟาร์มของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 0.47 คน เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มดังกล่าวไม่มีขนาดพื้นที่สวนยางเพียงพอกับความต้องการโดยเฉลี่ยมีพื้นที่สวนยางน้อยกว่า 10 ไร่ หรือพื้นที่สวนยางของตนเองยังไม่ได้เปิดกรีด และมีแรงงานครัวเรือนบางส่วนที่ประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 0.65 คน เป็นเพศหญิง เฉลี่ย 0.45 และเพศชาย 0.20 คน

ตารางที่ 4.4 ลักษณะการใช้แรงงานครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

รายการ	เพศของประชากร		รวม ค่าเฉลี่ย(คน)
	ชาย (คน)	หญิง (คน)	
1. จำนวนแรงงานในครัวเรือน	1.68	1.57	3.25
2. แรงงานภาคการเกษตร	1.48	1.12	2.60
2.1 แรงงานภาคการเกษตรในฟาร์ม ตัวเอง	1.12	1.01	2.13
2.2 แรงงานรับจ้างภาคการเกษตร	0.36	0.11	0.47
3. แรงงานนอกภาคการเกษตร	0.20	0.45	0.65

2) **การอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงานภายในครัวเรือน** ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานครัวเรือนออกจากภาคการเกษตร ร้อยละ 67.00 และไม่มีการเคลื่อนย้ายออกจากภายนอกการเกษตร ร้อยละ 33.00 โดยเกษตรกรให้เหตุผลว่าสาเหตุที่แรงงานในครัวเรือนต้องเคลื่อนย้ายออกจากภาคการเกษตรเนื่องจากการศึกษาที่ต้องเคลื่อนย้ายเข้าสู่ตัวเมือง เช่น ตัวเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และกรุงเทพมหานคร เป็นต้น และแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกรมีการอพยพออกจากครัวเรือน ร้อยละ 95.94 และไม่มีการอพยพออกจากครัวเรือนร้อยละ 4.06 โดยเกษตรกรส่วนใหญ่อพยพออกจากครัวเรือนเนื่องจากการทำงาน และการแยกย้ายไปมีครอบครัว

ตารางที่ 4.5 การอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงานภายในครัวเรือน

(n=394)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคการเกษตร		
ไม่มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน	264	67.00
มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน	130	33.00
2. การอพยพออกจากครัวเรือน		
มีอพยพออกจากครัวเรือน	378	95.94
ไม่มีอพยพออกจากครัวเรือน	16	4.06
3. จำนวนแรงงานในครัวเรือน		
เพียงพอ	254	64.46
ไม่เพียงพอ	140	35.54

(2). การจำแนกประเภทของแรงงานครัวเรือนในระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา

ผลการศึกษาพบว่า การใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราในจังหวัดสงขลาสามารถจำแนกตามลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ออกเป็น 4 ประเภท 1) แรงงานคู่สามีภรรยา 2) แรงงานบุตรหลาน 3) แรงงานญาติพี่น้อง 4) แรงงานสูงอายุ ซึ่งลักษณะการทำงานและกิจกรรมการทำงานของแรงงานแต่ละประเภทมีความแตกต่างกัน ดังนี้ (ตารางที่ 4.)

1) **แรงงานคู่สามีภรรยา** เป็นแรงงานครัวเรือนที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุระหว่าง 25-55 ปี) ที่เป็นคู่สามีภรรยา ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของสวนยางพาราและมีประสบการณ์ทำสวนยางพารามานาน เป็นแรงงานถาวร ทำทุกกิจกรรมในการทำสวนยางพารา ตั้งแต่กิจกรรม เตรียมปลูกและปลูกยางพาราจัดการสวนยางพารา การกรีดยางพารา และการขายผลผลิต ถือเป็นแรงงานหลักในการทำสวนยางพารา ส่วนใหญ่ได้รับประสบการณ์จากบรรพบุรุษ

2) **แรงงานบุตรหลาน** เป็นแรงงานครัวเรือนที่เป็นบุตรหลานของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่อยู่วัยเด็ก วัยรุ่น แรงงานบุตรหลานเป็นแรงงานชั่วคราวมีการทำกิจกรรมกรรมเกี่ยวกับสวนยางพาราในบางกิจกรรม และเป็นครั้งคราวเท่านั้น เนื่องจากแรงงานประเภทนี้เป็นวัยที่กำลังอยู่ในช่วงของการศึกษา และได้รับการศึกษาในระดับสูง กิจกรรมที่แรงงานบุตรหลานทำส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องการทักษะ ความชำนาญ เช่น การจัดการดูแลสวน ในเรื่องของการใส่ปุ๋ย หรือกิจกรรมในการกรีดยางพาราขึ้นต้นของการเก็บน้ำยาง ซึ่งการที่บุตรหลานเป็นแรงงานในการทำสวนยางพารานั้นขึ้นอยู่กับกรอบมโนทัศน์ของผู้ปกครองว่าให้แรงงานกลุ่มนี้เข้าไปมีบทบาทในการทำสวนยางพารามากแค่ไหน ซึ่งขึ้นอยู่กับ ความรู้ ทักษะและทัศนคติเกี่ยวกับการทำสวนยางพาราบุตรหลาน

3) **แรงงานญาติพี่น้อง** เป็นแรงงานครัวเรือนซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติกับเจ้าของสวน เป็นแรงงานชั่วคราวมีการทำกิจกรรมกรรมเกี่ยวกับสวนยางพาราในบางกิจกรรม และเป็นครั้งคราวเท่านั้น แรงงานเครือญาติจะเป็นแรงงานที่อยู่บริเวณใกล้เคียงหรือพักอาศัยอยู่ทีเดียวกับเจ้าของสวนยางพารา ซึ่งการเข้ามาทำกิจกรรมในฟาร์มสวนยางพาราโดยส่วนใหญ่จะใช้แรงงานประเภทนี้ในกรณีที่เจ้าของสวนยางไม่สามารถที่จะทำกิจกรรมในสวนยางให้เสร็จตามเวลา หรือติดภารกิจเจ้าของสวนจึงจะใช้แรงงานเครือญาติ

4) **แรงงานสูงอายุ** เป็นแรงงานครัวเรือนที่อยู่ในวัยสูงอายุ อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป ซึ่งอาจมีความสัมพันธ์กับเจ้าของสวนยางในลักษณะของพ่อแม่ ปู่ ย่า หรือมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ และไม่ใช้แรงงานหลักในการทำงาน กิจกรรมที่แรงงานสูงอายุส่วนใหญ่ทำจะในกิจกรรมในการเก็บน้ำยางเป็นแรงงานชั่วคราวและแรงงานถาวร ซึ่งการทำกิจกรรมในฟาร์มสวนยางพาราจะเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องอาศัยความละเอียด ทักษะการทำงานสูง

(3) การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพารา

การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราแบ่งออกเป็นกิจกรรมการผลิต 4 กิจกรรมได้แก่ (1)กิจกรรมการปลูก (2)กิจกรรมการบริหารจัดการ (3)กิจกรรมการเก็บเกี่ยวผลผลิต(การกรีดยางพารา) และ(4)กิจกรรมการตลาดการผลิต (การขายผลผลิต)ดังรายละเอียดดังนี้

1) กิจกรรมการปลูก

การปลูก การเตรียมพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่ใช้แรงงานจ้างเหมาซึ่งปฏิบัติงานตั้งแต่การโค่นยางเก่า ปรับสภาพพื้นที่ ขุดหลุม การวางแนว การปักหมอบ การปลูกจะใช้แรงงานคู่สามีภรรยาเจ้าของสวนยางพาราและ แรงงานญาติพี่น้องในลักษณะการขอแรงที่ชาวบ้านแชร์แรงงาน เรียกว่า "การออกปาก" เนื่องจากการปลูกเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้แรงมากและเป็นกิจกรรมที่เหนื่อย ดังนั้นแรงงานในกิจกรรมการปลูกจึงเป็นวัยที่มีกำลังแรงงาน และใช้ความระมัดระวังในการทำงาน ซึ่งจากการศึกษาสามารถวิเคราะห์กิจกรรมการปลูกได้ ได้ดังนี้(1)**การเตรียมพื้นที่ปลูกยาง** การเตรียมพื้นที่ปลูกสร้างสวนยางเป็นการปรับพื้นที่ให้เหมาะสมสำหรับปลูกยาง ทั้งในด้านการปฏิบัติงานในสวนยางเกษตรกรรมมีวางแผนการใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสะดวกในการดูแลรักษาต้นยางและรวบรวมผลผลิต โดยไถแปร 1-2 ครั้ง และไถพรวนอีก 1 ครั้ง เพื่อช่วยในการระบายน้ำและทำแนวกันไฟ ถ้าพื้นที่ที่มีความลาดเอียงควรมีแถวขวางขวางกับทิศทางการลาดเทเพื่อลดและป้องกันการชะล้างหน้าดิน ส่วนพื้นที่ที่ไม่มีปัญหาลาดเท การวางแนวปลูกควรพิจารณาถึงทิศทางลมและทิศทางน้ำโดยวางแถวอย่างไม่ต้านกับทิศทางลมหรือน้ำ ระยะปลูกยางในพื้นที่แห้งแล้งควรใช้ระยะ 6x3 เมตร หรือ 88 ต้นต่อไร่ พืชกรณีไม่ปลูกพืชแซม (หรือปลูกพืชคลุมอย่างเดียว) และระยะปลูก 7x 25 เมตร หรือ 91 ต้นต่อไร่ ในกรณีที่ต้องปลูกพืชแซม แล้วปักไม้หลักหรือไม้ชะมบตามระยะปลูกขุดหลุมขนาด กว้าง x ยาว x ลึก 50 x 50 x 50 เซนติเมตร ด้านใดด้านหนึ่งของไม้ชะมบ การขุดหลุมปัจจุบันอาจใช้ใช้ส่วนติตรถแทรกเตอร์ ซึ่งสามารถทำงานได้อย่างรวดเร็วแรงคนแทนการขุดด้วยแรงงานคน(2) **การใช้พื้นที่ปลูกยาง** การปลูกยางพาราใน 6 อำเภอของจังหวัดประกอบด้วย อำเภอสะเดา

อำเภอรัตนภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ ควนเนียงและอำเภอนาหม่อม พบว่าทั้งในครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา มีการทำสวนยางเป็นลักษณะของการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและใช้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกใช้อย่างพันธุ์ RRIM 600 และมีเกษตรกรบางรายปลูกยางพารามาพันธุ์ BPM24แต่มีจำนวนน้อย ทั้งนี้เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกใช้อย่างพันธุ์ RRIM 600 เนื่องจากเกษตรกรให้เหตุผลว่าเนื่องจากเป็นพันธุ์ที่ให้ปริมาณน้ำยางสูง ต้นยางสูง ทรงต้นสวยและให้เนื้อไม้ยางดี และสามารถหาซื้อกล้าพันธุ์ได้ง่าย นอกจากนี้เกษตรกรนิยมปลูกพันธุ์ BPM24 ในพื้นที่นาหรือพื้นที่น้ำท่วมถึง โดยให้เหตุผลว่าเนื่องจากมีระบบรากไม่ลึกมาก ให้ปริมาณน้ำยางดี และทนต่อน้ำท่วม ส่วนพันธุ์อื่นๆที่เกษตรกรรู้จักและมีแนวโน้มทดลองปลูกเพราะทราบว่าเป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง เช่นพันธุ์ GT1 พันธุ์ RRIT 251 และพันธุ์ RRIM 600 ยอดดำ เป็นต้น สำหรับจำนวนต้นต่อไร่อาจแตกต่างกันไปในแต่ละสวนโดยมากนิยมปลูกในอัตรา 70-80 ต้นต่อไร่ ระยะห่างในการปลูก 3x7 เมตร หรือขึ้นอยู่กับกรณีที่เกษตรกรอยู่ในกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจะนิยมปลูก 70 -75 ต้นต่อไร่ ตามกำหนดของกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง แต่หากกรณีที่เกษตรกรปลูกโดยใช้ทุนส่วนตัวจะปลูก 80- 90 ต้นต่อไร่ ซึ่งไม่มีระยะห่างที่แน่นอนแล้วแต่ความพึงพอใจของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรนิยมใช้ยางชำถุงและยางตาเขียว ซึ่งเกษตรกรนิยมซื้อจากจังหวัดตรังและพ่อค้าในหมู่บ้าน ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 54 ได้รับทุนสงเคราะห์จากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 ลักษณะการผลิตในกิจกรรมการปลูกของแรงงานครัวเรือน (n=394)

กิจกรรมการปลูก	รายละเอียด
1. พันธุ์ยางพาราที่ปลูก	RRIM 600
2. ระยะปลูกที่ใช้	3x7 เมตร
3. จำนวนต้น/ไร่	75
4. ระบบการปลูกยางพารา (ระบบเกษตร)	เชิงเดี่ยว
5. วัสดุปลูกที่ใช้	ยางชำถุง ตาติดตาเขียว
6. แหล่งซื้อวัสดุปลูก	จังหวัดตรัง และพ่อค้าในหมู่บ้าน
7. การได้รับการสงเคราะห์จาก สกย.(%)	
ไม่ได้รับการสงเคราะห์จาก สกย.	46
รับการสงเคราะห์จาก สกย.	54
9. อายุเปิดกรีด (ปี)	7.2

2) กิจกรรมการบริหารจัดการสวนยางพารา

การจัดการดูแลสวนยางพาราของแรงงานครัวเรือน ในที่นี้แบ่งออกเป็น 4 กิจกรรม คือ การตัดแต่งกิ่ง การกำจัดวัชพืช การใส่ปุ๋ยและการควบคุมโรคและแมลงศัตรูของยางพาราได้แก่(1) **การตัดแต่งกิ่ง** ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการดำเนินการตัดแต่งกิ่ง เพราะยางพาราจำเป็นต้องตัดแต่งกิ่ง เพื่อเป็นการเตรียมพื้นที่บริเวณลำต้นให้เหมาะสมที่จะใช้กรีดยางได้ การตัดแต่งกิ่ง ที่ดีจะช่วยให้ต้นยางมีทรง

พุ่มแข็งแรง ลดปัญหาความเสียหายที่เกิดจากลม ต้นยางพาราที่มีทรงพุ่มดีจะมีการเจริญเติบโตได้เร็ว ให้ผลผลิตสูงและต่อเนื่องในช่วงหลังเปิดกรีดได้ยาวนาน ในช่วง 1-2 ปี หลังจากปลูกยาง จำเป็นต้องลิดกิ่งแขนงที่แตกออกจากลำต้นขณะที่กิ่งยังอ่อน โดยใช้กรรไกร ตัดแต่งกิ่งที่คม เพื่อป้องกันการฉีกขาดของเปลือกยาง และตัดให้ชิดลำต้น จนกระทั่งความสูงของลำต้นประมาณ 2 เมตร จึงหยุดการตัดแต่งกิ่ง (ตารางที่ 7)(2) **การกำจัดวัชพืช** ผลศึกษาพบว่า ในด้านวัชพืชในสวนยางทั้งครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาวัชพืช การจัดการกับปัญหาดังกล่าวใช้วิธีเชิงกล เช่น การตัดด้วยเครื่องตัดหญ้า รถตัดหญ้า ถาก และการใช้สารเคมีฉีด โดยมีการกำจัดวัชพืชเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี ก่อนใส่ปุ๋ย ซึ่งวิธีการกำจัดวัชพืชจะแบ่งตามอายุยางพาราโดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ

1) **ช่วงยางอายุ 0-1 ปี** เกษตรกรนิยมตัดหรือถากรอบ ๆ โคนต้นยาง ส่วนระหว่างแถวต้นยางก็มีการตัดด้วยเครื่องตัดหญ้า หรือฉีดยาฆ่าหญ้า และพบว่ามีการไถระหว่างแถวของต้นยางบ้าง แต่ไม่เป็นที่แพร่หลาย เนื่องจากการไถในระหว่างแถวของต้นยางนั้นเกษตรกรเชื่อว่ารถไถจะทำลายรากยางพารา ทำให้รากยางขาดส่งผลทำให้ต้นยางพาราให้ผลผลิตน้อยลงเนื่องจากความสมบูรณ์ของลำต้น

2) **ช่วงยางอายุ 2-6 ปี** เกษตรกรนิยมตัดด้วยเครื่องตัดหญ้า โดยส่วนใหญ่นิยมจะใช้แรงงานในครัวเรือนโดยจะเลือกช่วงเวลาที่แรงงานครัวเรือนที่ไปศึกษาหรือทำงานที่อื่นกลับมาในวันเสาร์อาทิตย์หรือวันหยุด หรือว่าจ้างคนในพื้นที่โดยมีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 400 ต่อไร่ ในกรณีที่ครัวเรือนไม่ได้ถือครองพื้นที่ขนาดใหญ่ หรือบางครัวเรือนนิยมใช้รถตัดหญ้า โดยเฉลี่ยมีอัตราค่าจ้าง 350บาทต่อไร่

3) **ช่วงยางอายุ 7 ปีขึ้นไป** เกษตรกรนิยมตัดด้วยเครื่องตัดหญ้า หรือรถตัดหญ้า และการฉีดยาฆ่าหญ้าแต่ไม่แพร่หลายเนื่องจากการใช้ยาฆ่าหญ้าซึ่งเป็นสารเคมีจะส่งผลกระทบต่อ การเจริญเติบโตและปริมาณของน้ำยางตลอดจนทำให้ดินเสื่อมสภาพ และการตัดหญ้าโดยเครื่องตัดหญ้าหรือรถตัดหญ้าจะทำให้หญ้าที่ตัดกลับมาเป็นปุ๋ยให้กับต้นยางพารา

การกำจัดวัชพืช มี 2 วิธีคือการใช้ยาปราบวัชพืช โดยใช้สารเคมี และการถาก การถากหญ้าด้วยแรงงานคนหรือ การตัดด้วยเครื่องตัดหญ้า รถตัดหญ้า ซึ่งหากเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ใช้แรงงานครัวเรือนนิยมใช้แรงงานครัวเรือนในการถากและการถากหญ้า การตัดด้วยเครื่อง ส่วนใหญ่จะใช้แรงงานสามี หรือแรงงานญาติพี่น้องที่เป็นเพศชาย เนื่องจากเป็นงานที่อันตราย และใช้แรงในการทำงาน ส่วนการปราบวัชพืชโดยใช้สารเคมีนิยมใช้แรงงานจ้างเพราะสะดวกและปลอดภัย(3) **การใส่ปุ๋ย** จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกร เลือกใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ให้เหตุผลว่าหาซื้อได้ง่ายในท้องตลาด ปริมาณใส่ปุ๋ยประมาณ 50 กิโลกรัมต่อไร่ ความถี่การใส่ปุ๋ยเคมีประมาณ 1-2 ครั้งต่อปี นอกจากนี้เกษตรกรใส่ปุ๋ยชีวภาพ โดยให้เหตุผลว่า ปุ๋ยชีวภาพจะช่วยปรับปรุงโครงสร้างดินในระยะยาว ปริมาณการใช้ปุ๋ยประมาณ 55 กิโลกรัมต่อไร่ ความถี่การใส่ปุ๋ยชีวภาพประมาณ 1-2 ครั้งต่อปีซึ่งเกษตรกรจะใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยชีวภาพสลับปีเว้นปี กิจกรรมการใส่ปุ๋ย เป็นกิจกรรมเกษตรกรที่ส่วนใหญ่เกษตรกรนิยมใช้แรงงานใน

ครัวเรือนเกือบทุกประเภทคือมีผู้สูงอายุบางส่วนที่สามารถทำกิจกรรมใส่ปุ๋ยได้ ขึ้นอยู่กับสุขภาพของบุคคล เพราะส่วนใหญ่เกษตรกรใช้วิธีการใส่ปุ๋ยแบบหว่านปุ๋ยบริเวณโคนต้น (ตารางที่ 4.8)(4) **การควบคุมโรคและแมลงศัตรูของยางพารา**จากการศึกษาพบว่า ยางพาราเป็นพืชที่พบโรคน้อย โรคพืชที่พบบ่อยทั้งในครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ และครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสด ได้แก่ โรคยืนต้นตายจากเชื้อราและโรคยางเปลือกแห้ง เนื่องจากการกรีดยางมากเกินไปซึ่งเกษตรกรมักจะแก้ไขโดยการหยุดกรีดยางและใส่ปุ๋ยเพื่อบำรุงต้นยาง และการใช้สารเคมี ส่วนแมลงที่เป็นศัตรูยางที่พบมากที่สุด คือ ปลวก วิธีการแก้ปัญหา คือเกษตรกรต้องหมั่นตรวจตราทำลายรังปลวกให้หมดไม่ให้ปลวกมาทำลายหน้ากรีดได้ ซึ่งพบว่า ทั้งครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบและครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดมีการควบคุมโรคและแมลงศัตรูยางพาราเหมือนกัน

ตารางที่ 4.7 การบริหารจัดการสวนยางพาราของแรงงานครัวเรือนในกิจกรรมการปลูกยาง:การใส่ปุ๋ย (n=394)

กิจกรรมการบริหารจัดการสวนยาง	รายละเอียด
1. สูตรปุ๋ยเคมีที่ใช้(NPK)	15-15-15
2. ความถี่ของการใช้ (ครั้ง/ปี)	1-2
3. ปริมาณการใช้ (กก./ไร่)	50
4. ปุ๋ยอินทรีย์ (ระบุ)	ปุ๋ยชีวภาพ
5. ความถี่ของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ครั้ง/ปี)	1-2
6. ปริมาณการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (กก./ไร่/ปี)	55
7. เกิดโรค/แมลงศัตรู(%)	
เกิดโรค	77.2
ไม่มี	22.8
8. วิธีการจัดการ โรค/แมลง	หยุดกรีด ใส่ปุ๋ย ใช้สารเคมี

3) กิจกรรมการเก็บเกี่ยวผลผลิต (การกรีดยางพารา)

สำหรับ ของแรงงานครัวเรือนในพื้นที่ศึกษาประกอบด้วยกิจกรรมการกรีดยางพาราที่มีประเภทของกิจกรรมดังนี้(1) **การเตรียมอุปกรณ์กรีดยาง**การเตรียมอุปกรณ์กรีดยาง เกษตรกรจัดเตรียมอุปกรณ์กรีดยาง กิจกรรมที่สำคัญคือ การลับมีดกรีดยาง เตรียมตะเกียงหรือแบตเตอรี่ และเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น เกษตรกรเลือกใช้มีดเจ๊ะบง การลับมีดกรีดยางซึ่งจะต้องมีความคมสม่ำเสมอตลอดช่วงเวลากกรีดยาง กล่าว เกษตรกรใช้เวลาเฉลี่ย 15 นาที ถึง 30 นาที ในแต่ละวันที่กรีดยาง ซึ่งหากเกษตรกร

บางรายไม่มีแรงงานครัวเรือนที่มีทักษะความชำนาญในการลับมีดกรีดยางเกษตรกรจะใช้การจ้างโดยค่าจ้างในการลับมีดกรีดยางอยู่ที่ราคา ต่ำมาละ 10-20 บาท ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมใช้มีดคนละ 2 ด้าม ผู้รับจ้างลับมีดเป็นเกษตรกรราวสวนยางที่มีความเชี่ยวชาญ ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรบางส่วนมีความคิดเห็นได้แย้งต่อการว่าจ้างลับมีดในประเด็นที่ว่า มีดกรีดยางที่ใช้ในแต่ละแปลงกรีดยางและแรงงานกรีดยางแต่ละบุคคลมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เกษตรกรจึงควรลับมีดด้วยตนเอง ผลของการใช้มีดที่ไม่มีคุณภาพเพียงพอและโครงสร้างมีดไม่เหมาะสมส่งผลต่อปริมาณผลผลิตลดลง กรีดบาดเนื้อไม้และเวลากรีดยางนานขึ้น (2) การกรีดยาง การกรีดยาง (Tapping) เป็นขั้นตอนการผลิตยางที่สำคัญในการนำน้ำยางออกจากต้นยางพาราโดยใช้มีดตัดผ่านท่อน้ำยางได้ผลผลิตเป็นน้ำยางสด ก่อนเก็บรวบรวมน้ำยางแล้วแปรรูปเป็นยางแผ่นดิบ ยางก้อนถ้วยหรือขายน้ำยางสด ระบบกรีดยางมีหลากหลายวิธีการและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องซึ่งวิธีการกรีดยางที่ใช้ในพื้นที่พบว่า การเปิดกรีดยางจะคำนึงถึงขนาดของต้นยางมากกว่าอายุต้นยางพร้อมเปิดกรีดยางเมื่อวัดเส้นรอบต้นได้ 50 เซนติเมตรที่มีความสูง 150 เซนติเมตรจากพื้นดิน ทั้งนี้ต้องมีจำนวนต้นยางที่มีขนาดเส้นรอบต้นไม่ต่ำกว่า 50 เซนติเมตรไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนต้นยางทั้งหมด ระดับความสูงของการเปิดกรีดยางส่วนใหญ่เกษตรกรเปิดกรีดยางที่ระดับความสูง 150 เซนติเมตรจากพื้นดินโดยกำหนดความสูงตามระดับสายตาของแรงงานกรีด การเปิดกรีดยางครั้งแรกไม่ว่าจะเปิดที่ระดับความสูงใดก็ตาม กรีดจากบนลงล่าง กรีดจากซ้ายมาทางขวา รอยกรีดมีระดับมุมมองศากับ ความลาดชันของรอยกรีดเกษตรกรจะทำรอยกรีดเอียงทำมุมจากด้านซ้ายลงมาด้านขวา ความลาดชันของรอยกรีดควรทำมุม 30-35 องศากับพื้นดินเพื่อให้ น้ำยางไหลได้สะดวกไม่ไหลออกนอกรอยกรีด ทำให้ได้ผลผลิตเต็มที่เกษตรกรมีรักษาระดับความลาดชันตามที่กำหนดไว้ หากไม่รักษาระดับจะทำให้เปลี่ยนแปลงเปลือกและใช้เวลาในการกรีดมากขึ้น และจะทำให้ น้ำยางไหลออกนอกรอยกรีดสูญเสียผลผลิต ผู้ที่มีทักษะในการกรีดยางจะต้องกรีดเปลือกยาง 1.5 – 3 มิลลิเมตรต่อครั้ง ไม่กรีดโดนเนื้อไม้ ซึ่งเกษตรกรให้นิยามสำหรับคนที่มีความชำนาญในการกรีดว่า “ซื่อบาง ไม่หนา ไม่บาด” จากการศึกษพบว่า วิธีการกรีดยางของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่มีทักษะฝีมือและแนวปฏิบัติที่ความแตกต่างกัน แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการกรีดยางหน้ากรีดแรกมาก โดยจะเลือกใช้แรงงานครัวเรือนที่มีทักษะความชำนาญในการกรีด และเลือกใช้ระบบกรีด $1/2S$ $d/2$ (กรีดครั้งต้นวันเว้นวัน) $1/2S$ $2d/3$ (กรีดครั้งต้นสองวันหยุดหนึ่งวัน) และ $1/3S$ $2d/3$ (กรีดหนึ่งในสามต้นสองวันหยุดหนึ่งวัน) เป็นต้น การกรีดจะต้องไม่ตัดเนื้อไม้ (ไม่บาด) ซึ่งจะก่อให้เกิดตายางงอกออกมาในหน้ายาง ทำให้การกรีดหน้าสองยากขึ้นและให้น้ำยางลดลง จากการศึกษพบว่าเกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่เปิดกรีดยางเมื่ออายุโดยเฉลี่ย 7.2 ปี ระบบกรีดที่รู้จัก ระบบกรีดที่เกษตรกรชาวสวนยางพารารู้จักส่วนใหญ่จะเป็นระบบกรีดที่มีความนิยมเลือกใช้ในพื้นที่ ระบบกรีดที่เกษตรกรเคยใช้มาก่อนระบบกรีดที่เพื่อนบ้านเลือกใช้และระบบที่กรีดได้รับการแนะนำจากหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย ระบบกรีด $1/3S$ $3d/4$ ระบบกรีด $1/2S$ $2d/3$ ระบบกรีด $1/2S$ $d/2$ ระบบกรีด $1/3S$ $2d/3$ เป็นระบบกรีดอื่นๆ เช่น $1/3S$ $4d/5$ $1/3S$ $5d/6$ และ $1/3S$ $6d/7$ เป็นต้นจากการผลการศึกษาพบว่า ระบบกรีดที่เกษตรกรนิยมใช้คือ

ระบบกรีต 1/3S 3d/4 1/2S 2d/3 1/2S 3d/4 และ 1/2S d/2 อายุกรีตยางเฉลี่ย 25 - 30 ปี แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระบบกรีตยางด้วย ถ้าเลือกใช้ระบบกรีตที่มีความถี่กรีตสูงอายุหน้ากรีตยางก็ลดลง นอกจากนี้ในการกรีตยางของเกษตรกรรมยังต้องพิจารณาอุปกรณ์ในการกรีตที่สำคัญคือ มีดกรีตยาง กล่าวได้ว่าากรกรีตยางเป็นงานที่ต้องอาศัยประสบการณ์เพื่อเพิ่มพูนทักษะฝีมือ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนชาวสวนยางด้วยกัน โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่าเป็นสามารถปฏิบัติได้อย่างมีมาตรฐานในระดับปานกลางเท่านั้น ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่สำนักงานสงเคราะห์ชาวสวนยางจังหวัดสงขลา กล่าวว่า ระบบกรีตยางที่ทางกองทุนสงเคราะห์ชาวสวนยางเริ่มแนะนำเปิดกรีตให้เกษตรกรนั้นเป็นระบบกรีตครั้งลำต้นวันเว้นวัน (1/2S d/2) หรือกรีตครั้งลำต้นสองวันเว้นวัน (1/2S 2d/3) ซึ่งจากการประมาณการจะสามารถกรีตได้ 25 ปี หน้ายางมีเวลาพัก 5 ปี ก่อนจะมีการกรีตซ้ำ อย่างไรก็ตามเมื่อเกษตรกรเปิดกรีตนั้นก็ไม่สามารถที่จะไปบังคับระบบการกรีตให้เป็นไประบบที่แนะนำครั้งแรก ทั้งนี้เนื่องจากระบบกรีตที่แนะนำอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร ซึ่งถ้าราคาขายสูงก็จะเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเพิ่มจำนวนวันกรีตมากขึ้น เช่น เปลี่ยนจากระบบกรีต 1/2S d/2 (กรีตครั้งลำต้นวันเว้นวัน) ไปเป็นระบบกรีต 1/2S 3d/4 (ครั้งลำต้นสามวันเว้นวัน) เป็นต้น โดยเกษตรกรมักไม่ได้คิดถึงผลกระทบหรือผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับสวนยาง เช่น โรคหน้าแห้ง อายุใช้งานหน้ากรีตยางลดลง นั่นคือเกษตรกรมักมองผลประโยชน์ที่ได้รับในระยะสั้นมากกว่าซึ่งสอดคล้องกับจากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่าการใช้ระบบกรีตที่นิยมในพื้นที่คือระบบกรีต 1/3S 3d/4 แต่ยางเปิดกรีตใหม่นิยมใช้ระบบกรีต d/2 หรือ 2d/3 แต่สำหรับยางที่มีอายุมากขึ้นจะใช้ระบบ 2d/3 หรือ 3d/4 เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดจะเปลี่ยนระบบกรีตยางเปิดกรีตใหม่ที่ได้รับการแนะนำจากกองทุนในครั้งแรกและบางครั้งจะมีการปรับช่วงเวลาหยุดกรีตตามความต้องการเงินสดในช่วงเวลานั้นๆ ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กองทุนฯ พบว่า เกษตรกรบางกลุ่มจะให้น้ำหนักกับปัจจัยทางเศรษฐกิจอย่างมากในการเพิ่มหรือลดช่วงจำนวนวันกรีตยางแต่อย่างไรก็ตามมีเกษตรกรบางกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับผลระยะยาวหรือการดูแลสวนยางมากกว่าก็ค่อนข้างจะเคร่งครัดกับช่วงวันกรีตยางเพื่อที่จะให้มีสวนยางไว้กรีตให้นานที่สุด อีกทั้งผลเสียของการเพิ่มจำนวนวันกรีตไม่ชัดเจนและมองไม่เห็นในระยะสั้นจึงเกิดการเลียนแบบในหมู่เกษตรกรจนมีความหลากหลายของระบบกรีตในพื้นที่อย่างมาก และขนาดสวนยางก็มีผลต่อจำนวนวันกรีตกล่าวคือ ถ้ามีสวนขนาดใหญ่ระบบกรีตมักจะคงที่เช่น 1/3S 2d/3 หรือ 1/3S d/2 เป็นต้น แต่ถ้าสวนขนาดเล็กก็จะมีจำนวนวันกรีตเพิ่มขึ้น เป็นต้น ซึ่งทางสำนักงานกองทุนฯไม่สามารถที่จะบังคับให้เกษตรกรใช้ระบบกรีตใดระบบหนึ่งได้เพียงให้คำแนะนำให้เกษตรกรเป็นผู้เลือกปฏิบัติตาม ระบบกรีตที่เกษตรกรชาวสวนยางพารารู้จักส่วนใหญ่จะเป็นระบบกรีตที่มีความนิยมเลือกใช้ในพื้นที่ ระบบกรีตที่เกษตรกรเคยใช้มาก่อน ระบบกรีตที่เพื่อนบ้านเลือกใช้และระบบที่กรีตได้รับการแนะนำจากหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย ระบบกรีต 1/3S 3d/4 ระบบกรีต 1/2S 2d/3 ระบบกรีต 1/3S 2d/3 ร้อยละ 32.3 ระบบกรีต 1/2S d/2 เช่น 1/3S 4d/5 1/3S 5d/6 และ 1/3S 6d/7 เป็นต้น

ในการกรีดยางในแต่ละวันเกษตรกรให้ความสำคัญในการกรีดยางเริ่มตั้งแต่การเตรียมมิดกรีดยางต้องลับมิดให้มีความคมสูง คริวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมใช้แรงงานคู่สามีภรรยา เนื่องจากคู่สามีส่วนใหญ่เป็นเจ้าของสวนยางพารา อีกทั้งความสะดวกและความปลอดภัยในการกรีดยาง เพราะ งานกรีดยางเริ่มตั้งแต่เที่ยงคืน ถึง 06.00 น. หรือเกษตรกรอาจเริ่มเวลากรีดยางขึ้นก่อนเที่ยงคืนเพื่อให้กรีดยางเสร็จก่อนหกโมงเช้า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่สวนยาง ระยะทางระหว่างที่พักกับสวนยาง และจำนวนแรงงานกรีดยาง จำนวนแรงงานกรีดยางต่อแปลงกรีดยางเฉลี่ย 2 คน (3) **เก็บน้ำยาง** หลังงานกรีดยางเสร็จสิ้นต้องทิ้งช่วงเวลาให้น้ำยางไหลลงสู่ถ้วยรองน้ำยางใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ชั่วโมง ในเวลานี้เกษตรกรใช้เวลาเพื่อมารับประทานอาหารเช้า ทักทายเพื่อนบ้านหรือพักผ่อน การเก็บน้ำยางส่วนใหญ่เริ่มในช่วงเวลา 06:00 - 08:00 น. โดยเกษตรกรที่มีพื้นที่สวนยางขนาดใหญ่ ระยะทางไกล มีความยากลำบากเก็บน้ำ หรือมีจำนวนแรงงานเก็บน้ำยางจำกัด เป็นต้น มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาเพื่อความเหมาะสมเพื่อให้งานเก็บน้ำยางเสร็จสิ้นในเวลาประมาณ 10.00 น. งานเก็บน้ำยางเป็นงานที่สามารถเลือกใช้แรงงานได้หลากหลายประเภท ประกอบด้วยแรงงานในครัวเรือน แรงงานจ้างชั่วคราว แรงงานบุตรหลานในครัวเรือน และแรงงานผู้สูงวัย ทั้งนี้สวนยางพาราส่วนใหญ่แรงงานเก็บน้ำยางพาราเป็นแรงงานคนเดียวกับแรงงานกรีดยางและมีแรงงานในครัวเรือนคือ แรงงานบุตรหลานและแรงงานผู้สูงวัยเข้ามาช่วยเหลือหรือการขอช่วยแรงงานญาติพี่น้อง(4) **การจัดการผลผลิต** สำหรับการจัดการผลผลิตพบว่าส่วนใหญ่แรงงานครัวเรือนทำกิจกรรมได้แก่การผลิตยางแผ่นดิบ ซึ่งมีขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการแปรรูปน้ำยางสดเป็นยางแผ่นดิบ ซึ่งกระบวนการผลิตยางแผ่นดิบเริ่มต้นตั้งแต่เก็บน้ำยางสดเสร็จสิ้น โดยมีขั้นตอนดังนี้คือ (1) นำน้ำยางสดมากรองให้สะอาด (2) แบ่งน้ำยางสดใส่ตะกุง ๆ ละ 4 ลิตร (3) เติมน้ำสะอาดประมาณ 3.5 ลิตร (4) เติมน้ำกรด (กรดฟอร์มิก หรือน้ำส้มยวง) 1 ฝาต่อ 1 ตะกุง (5) รอประมาณครึ่งชั่วโมงเพื่อให้ยางแข็งตัว (6) นำยางที่แข็งตัวไปตบ หรือเหยียบเพื่อให้ได้ยางแผ่นบางพอที่จะเข้าเครื่องรีดยางได้ (7) นำยางแผ่นเข้าเครื่องรีดยางเส้น 2 รอบ และเข้าเครื่องรีดยางดอก 1 รอบ และ (8) นำยางแผ่นดิบที่ได้ไปล้างแล้วตากแดดให้แห้ง

4) กิจกรรมการตลาดการผลิต

การขายผลผลิต ขั้นตอนนี้เป็นกิจกรรมการขายผลผลิตทั้งในรูปแบบน้ำยางสดและยางแผ่นดิบ จากการศึกษาพบว่า เกษตรที่เลือกผลิตน้ำยางสดเริ่มนำผลผลิตมาขายกับพ่อค้าในหมู่บ้านหรือจุดรับซื้อน้ำยาง กลุ่มรับซื้อน้ำยางหรือสหกรณ์ สกย. คือ หลังจากเก็บน้ำยางเสร็จสิ้นแล้วก็นำน้ำยางสดมา ณ จุดขายทันที จากการศึกษา งานขายน้ำยางสดเป็นขั้นตอนที่ใช้เวลาสั้นที่สุดใช้เวลาประมาณ 30 นาที ในขั้นตอนนี้ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยที่สำคัญคือ การชั่งน้ำหนักน้ำยางสด วัดค่าปริมาณเนื้อยางแห้ง (%DRC) ด้วยเครื่องเมโทรแลคหรืออบแห้ง บันทึกน้ำหนักน้ำยางสด ราคาประจำวัน และค่าเนื้อยางแห้ง และรับรายได้เป็นเงินสดหรือบันทึกรายได้ประจำวัน ทั้งหมด ในกรณีที่เกษตรกรขายน้ำยางสดกลุ่มรับซื้อน้ำยางหรือสหกรณ์ สกย. จะมีการเบิกจ่ายเงินเป็นประจำทุกสัปดาห์ ในขณะที่เกษตรกรที่ขายยางแผ่นดิบเลือกขายอาทิตย์ละครั้งหรือสองอาทิตย์ครั้ง การขายผลผลิตเป็นหน้าที่ของแรงงานครัวเรือนประเภทสามี

และภรรยา ผลผลิตจะถูกขนส่งไป ณ จุดรับซื้อที่สำคัญคือ พ่อค้าในอำเภอ สหกรณ์การเกษตร ตลาดกลาง และโรงงานยางแผ่นรมควัน ผลผลิตที่ได้จะผ่านการบันทึกน้ำหนัก ค่าความชื้น คุณภาพชั้นยาง และราคาที่ได้รับประจำวัน จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมย่อยของงานขายยางแผ่นดิบที่สำคัญคือ การเคลื่อนย้ายผลผลิตจากโรงเรือนเก็บยางแผ่นดิบไปสู่จุดรับซื้อ และจากรถบรรทุกสู่จุดรับซื้อซึ่งจะใช้ แรงงานครัวเรือนประเภทสามีภรรยาหรือแรงงานบุตรหลานที่เป็นเพศชายเนื่องจากต้องอาศัยกำลังร่างกายในการเคลื่อนย้ายผลผลิต ขั้นตอนนี้เป็นกิจกรรมการขายผลผลิตทั้งในรูปน้ำยางสดและยางแผ่นดิบ จากการศึกษาพบว่า เกษตรที่เลือกผลิตน้ำยางสดเริ่มนำผลผลิตมาขายกับพ่อค้าในหมู่บ้านหรือจุดรับซื้อน้ำยางกลุ่มรับซื้อน้ำยางหรือสหกรณ์ สกย. กล่าวคือ หลังจากเก็บน้ำยางเสร็จสิ้นแล้วก็ให้นำน้ำยางสดมา ณ จุดขายทันที ซึ่งเกษตรกรทำให้เหตุผลในการขายน้ำยางว่าสะดวกและง่ายขั้นตอนไม่ยุ่งยากและสามารถรับเงินได้รายวันประกอบกับราคาน้ำยางสดและยางแผ่นดิบมีราคาใกล้เคียงกัน เกษตรกรที่แปรรูปยางแผ่นดิบส่วนใหญ่ขายยางแผ่นดิบ 2 อาทิตย์ต่อ 1 ครั้ง

(4) การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนจำแนกตามขนาดพื้นที่สวนยางพารา

นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตโดยการจำแนกตามขนาดพื้นที่การทำสวนยางพาราและประเภทของแรงงานครัวเรือน ดังนี้

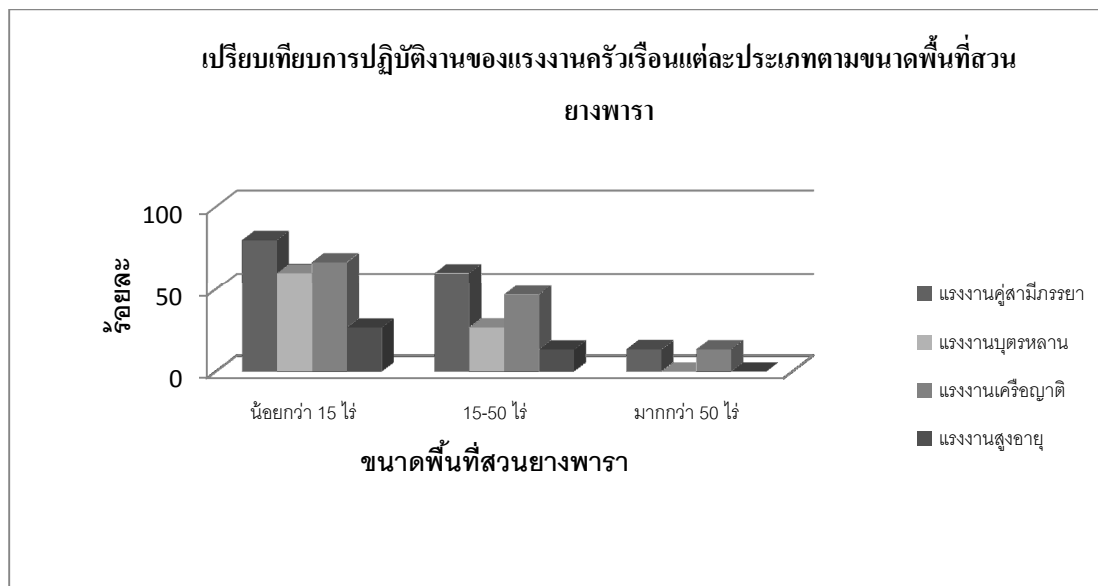
1) การใช้แรงงานในกิจกรรมการปลูกขั้นตอน การเตรียมพื้นที่ การขุดหลุมและการปลูก ครัวเรือนเกษตรกรไม่ใช้แรงงานครัวเรือนเนื่องจากกิจกรรมข้างต้นเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้กำลังร่างกายในการปฏิบัติงานประกอบกับในยุคปัจจุบันมีเทคโนโลยีเครื่องจักรกลในการปฏิบัติงานครัวเรือน เกษตรกรจึงเลือกใช้แรงงานจ้างในการปฏิบัติงาน ส่วนกิจกรรมการปลูกในขั้นตอนการวางแผน การปักหมบ เกษตรกรจะใช้แรงงานครัวเรือนทุกประเภทเนื่องจากกิจกรรมข้างต้นเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้กำลังร่างกายมากอีกทั้งใช้เวลาในการปฏิบัติงานไม่มากนัก และเกษตรกรให้เหตุผลเนื่องด้วยการใช้แรงงานในครัวเรือนทำให้สามารถวางแผนการปลูก ระยะห่างระหว่างแถว และจำนวนต้นที่ต้องการซึ่งการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นเป็นการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยางพาราน้อยกว่า 15 -50 ไร่ ส่วนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยางพารามากกว่า 50 ไร่ นั้นครัวเรือนเกษตรกรจะใช้แรงงานในการจ้างเหมาในกิจกรรมการปลูกทุกขั้นตอน

(2) การใช้แรงงานในกิจกรรมการจัดการดูแลสวน ขั้นตอนการกำจัดวัชพืช การควบคุมโรค การใส่ปุ๋ย ครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานครัวเรือนประเภทแรงงานสามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานบุตรหลานในการปฏิบัติกิจกรรม เนื่องจากกิจกรรมข้างต้นสามารถใช้แรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานเครือญาติและแรงงานบุตรหลานเนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวครัวเรือนส่วนใหญ่จะเลือกทำกิจกรรมในวันที่แรงงานในครัวเรือนสะดวก เช่นวันเสาร์-อาทิตย์แต่กิจกรรมข้างต้นจะไม่ใช้แรงงานสูงอายุเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้กำลังร่างกายแรงงานสูงอายุจึงไม่สะดวกเนื่องจากสุขภาพร่างกาย ได้ทุกประเภท การตัดแต่งกิ่งครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานทุกประเภทของครัวเรือน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่แรงงานทุก

ประเภทสามารถทำได้โดยไม่ต้องอาศัยทักษะความชำนาญซึ่งการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นเป็นการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยางพาราน้อยกว่า 15 -50 ไร่ ส่วนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยางพารามากกว่า 50 ไร่ นั้นครัวเรือนเกษตรกรจะใช้แรงงานจ้างในกิจกรรมการปลูกทุกขั้นตอน

3) **การใช้แรงงานในกิจกรรมการกรีด** ขั้นตอนการเตรียมลัมมีดกรีดยางครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานครัวเรือนประเภทแรงงานสามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้อง เนื่องจากงานเตรียมลัมมีดกรีดยางเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยทักษะความชำนาญและเทคนิคเฉพาะของแต่ละบุคคลซึ่งกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นเป็นการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยางพาราน้อยกว่า 15 ไร่ ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่สวนยางมากกว่า 15 ไร่ งานเตรียมลัมมีดกรีดยางครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานจ้าง การกรีดยาง ครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานครัวเรือนประเภทแรงงานสามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานบุตรหลาน สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยางพาราน้อยกว่า 15 ไร่และครัวเรือนเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่สวนยางมากกว่า 15 ไร่จะใช้แรงงานจ้างกรีดหรือใช้แรงงานสามีภรรยาและแรงงานญาติพี่น้อง และครัวเรือนที่มีขนาดพื้นที่สวนยางมากกว่า 50 ไร่ใช้แรงงานจ้างกรีด การเก็บน้ำยาง ครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานครัวเรือนประเภทแรงงานสามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้อง แรงงานบุตรหลานและแรงงานสูงอายุกรณีสวนยางอยู่ใกล้ที่อยู่อาศัยสำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยางพาราต่ำกว่า 15 ไร่ ครัวเรือนเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่สวนยาง 15-50 ไร่จะไม่ใช้แรงงานสูงอายุ และครัวเรือนเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่สวนยาง มากกว่า 50 ไร่ใช้แรงงานจ้างเก็บ การแปรรูปยางแผ่นดิบ ครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานครัวเรือนประเภทแรงงานสามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานบุตรหลานในการปฏิบัติกิจกรรมสำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยาง 15-50 ไร่ และครัวเรือนเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่สวนยาง มากกว่า 50 ไร่ใช้แรงงานจ้างในการแปรรูปยางแผ่นดิบ

4) **การใช้แรงงานในกิจกรรมการขายผลผลิต** การขายผลผลิตน้ำยางสดครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานครัวเรือนประเภทแรงงานสามีภรรยา หรือบางครัวเรือนอาจใช้แรงงานญาติพี่น้อง แรงงานบุตรหลานและการขายยางแผ่นดิบครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานครัวเรือนประเภทแรงงานสามี

ภาพที่ 4.1 การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนแต่ละประเภทตามขนาดพื้นที่ถือครองสวนยางพารา

การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนแต่ละประเภทตามขนาดพื้นที่ถือครองสวนยางพารา (ภาพที่ 4.1) ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่มีขนาดการถือครองพื้นที่และประเภทของแรงงานครัวเรือนแต่ละประเภทมีการใช้แรงงานแตกต่างกัน จากผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีการถือครองพื้นที่สวนยางพาราน้อยกว่า 15 ไร่ มีการใช้แรงงานทุกประเภท แต่มีการปฏิบัติของแรงงานแต่ละประเภทแตกต่างกัน ซึ่งพบว่าแรงงานคู่สามีภรรยามีการใช้แรงงานสูงสุดจากแรงงานทุกประเภท แรงงานเครือญาติ แรงงานบุตรหลาน และแรงงานสูงอายุมีการปฏิบัติกิจกรรมของแรงงานรองลงมาตามลำดับ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีการถือครองพื้นที่สวนยางพารา 15-50 ไร่ มีการใช้แรงงานทุกประเภท แต่มีการปฏิบัติของแรงงานแต่ละประเภทแตกต่างกัน ซึ่งพบว่าแรงงานคู่สามีภรรยามีการใช้แรงงานสูงสุดจากแรงงานทุกประเภท แรงงานเครือญาติ แรงงานบุตรหลาน และแรงงานสูงอายุมีการปฏิบัติกิจกรรมของแรงงานรองลงมาตามลำดับ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีการถือครองพื้นที่สวนยางพารามากกว่า 50 ไร่ มีการใช้แรงงาน 2 ประเภทคือแรงงานคู่สามีภรรยาและแรงงานญาติพี่น้อง ในกิจกรรมการขายผลผลิตเท่านั้น เนื่องจากสวนยางขนาดใหญ่มีรูปแบบการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน 3 รูปแบบ คือ สวนยางครัวเรือน สวนยางของตระกูลที่บริหารงานแบบกงสี และสวนยางบริษัท การทำสวนยางในกลุ่มนี้เน้นการใช้เทคโนโลยีและเงินทุนในการปลูกสร้างสวนยางอย่างเข้มข้น โดยคำนึงถึงผลตอบแทนและต้นทุนการผลิตในระยะยาวเป็นสำคัญ การปลูกสร้างสวนยางตั้งแต่เตรียมพื้นที่ปลูกยาง ดูแลจัดการสวนยางก่อนเปิดกรีดและหลังเปิดกรีดใช้แรงงานจ้างทุกชั้นตอน ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของเจ้าของสวนยางพารา

(5) รูปแบบการใช้แรงงานครัวเรือนในกิจกรรมการกีดขวาง

สำหรับการวิเคราะห์รูปแบบการใช้แรงงานครัวเรือนในกิจกรรมการกีดขวางสามารถแบ่งตามรูปแบบผลผลิตได้ 2 รูปแบบคือ ผลผลิตรูปน้ำยางสด และผลผลิตรูปยางแผ่นดิบ ดังนี้

1) **เกษตรกรที่ผลิตรูปแบบน้ำยางสด**สามารถแบ่งได้ 5 รูปแบบ ได้แก่ (ตารางที่ 4.8)**รูปแบบที่ 1** ใช้แรงงานครัวเรือนทุกกิจกรรมการผลิตตั้งแต่ลับมีด กีดขวาง เก็บน้ำยาง และขายผลผลิต **รูปแบบที่ 2** จ้างแรงงานสำหรับงานลับมีด และใช้แรงงานครัวเรือนสำหรับกิจกรรมกีดขวาง เก็บน้ำยาง และขายผลผลิต ทั้งนี้รูปแบบที่ 1 และ 2 เป็นรูปแบบการใช้แรงงานที่พบได้โดยทั่วไปในสวนยางขนาดเล็ก **รูปแบบที่ 3** จ้างแรงงานสำหรับงานลับมีดและงานกีดขวาง โดยเจ้าของสวนเก็บน้ำยางและขายน้ำยางด้วยตนเอง**รูปแบบที่ 4** จ้างกรีดยางและจ้างเก็บผลผลิต โดยงานลับมีดเป็นหน้าที่ของแรงงานกรีดยาง พบว่า เจ้าของสวนมักจ้างครัวเรือนที่แตกต่างกัน กล่าวคือ จ้างกรีดยางสำหรับแรงงานรับจ้างกรีดยาง และจ้างเก็บน้ำยางด้วยแรงงานรับจ้างทั่วไป ทั้งนี้ในบางสวนเจ้าของสวนยางอาจเก็บน้ำยางร่วมด้วยกับแรงงานรับจ้างเก็บน้ำยางและ **รูปแบบที่ 5** รูปแบบนี้มักเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวไม่ความถาวร เนื่องจากแรงงานครัวเรือนมีกิจกรรมเร่งด่วน ส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรือให้วามระหว่งเจ้าของสวนยางหรือแรงงานกีดขวางจ้างด้วยกัน ดังนั้นแรงงานอาจจะจ้างกรีดยางหรือจ้างเก็บน้ำยางแล้วแต่กิจกรรมโดยมีค่าจ้าง

ตารางที่ 4.8 รูปแบบการใช้แรงงานตามรูปแบบผลผลิตกรณีผลผลิตรูปน้ำยางสด (n=394)

รายการ	เตรียมมีด	กรีดยาง	เก็บน้ำยาง	ขายผลผลิต	ประเภทแรงงาน
รูปแบบที่ 1	+	+	+	+	แรงงานครัวเรือน
รูปแบบที่ 2	-	+	+	+	แรงงานจ้างลับมีดและ แรงงานครัวเรือน
รูปแบบที่ 3	-	-	+	+	แรงงานจ้างกรีดยางและ แรงงานครัวเรือน
รูปแบบที่ 4	-	-	-/+	+	แรงงานจ้างกรีดยางและ แรงงานครัวเรือน
รูปแบบที่ 5	+	+/-	+/-	+	แรงงานจ้างกรีดยางและ แรงงานครัวเรือน

หมายเหตุ + แรงงานครัวเรือน - แรงงานจ้าง

2) เกษตรกรที่ผลิตรูปยางแผ่นดิบสามารถแบ่งได้ 5 รูปแบบ (ตารางที่ 11) ดัง **รูปแบบที่ 1** ใช้แรงงานครัวเรือนทุกกิจกรรมการผลิตตั้งแต่ลับมีด กรีดยาง เก็บน้ำยาง แปรรูปยางแผ่นดิบ และขายผลผลิต **รูปแบบที่ 2** จ้างแรงงานสำหรับงานลับมีด และใช้แรงงานครัวเรือนสำหรับกิจกรรมกรีดยาง เก็บน้ำยาง แปรรูปยางแผ่นดิบ และขายผลผลิต **รูปแบบที่ 3** จ้างแรงงานสำหรับงานลับมีดและงานกรีดยาง โดยเจ้าของสวนเก็บน้ำยาง แปรรูปยางแผ่นดิบและขายน้ำยางด้วยตนเอง **รูปแบบที่ 4** จ้างกรีดและจ้างเก็บผลผลิต โดยงานลับมีดเป็นหน้าที่ของแรงงานกรีด รูปแบบนี้พบว่า เจ้าของสวนมักจ้างครัวเรือนที่แตกต่างกัน กล่าวคือ จ้างกรีดสำหรับแรงงานรับจ้างกรีด และจ้างเก็บน้ำยางด้วยแรงงานรับจ้างทั่วไป งานแปรรูปยางแผ่นดิบและขายผลผลิตดำเนินโดยเจ้าของสวน **รูปแบบที่ 5** จ้างกรีดและจ้างเก็บผลผลิต โดยงานลับมีดเป็นหน้าที่ของแรงงานกรีด และจ้างแปรรูปยางแผ่นดิบ แต่งานขายผลผลิตดำเนินโดยเจ้าของสวน

ตารางที่ 4.9 รูปแบบการเลือกใช้งานตามรายกิจกรรมการผลิตและประเภทของแรงงาน สำหรับชาวสวน ยางที่ผลิตรูปยางแผ่นดิบ

รายการ	เตรียมมีด	กรีด	เก็บน้ำ ยาง	แปรรูป	ขาย ผลผลิต	ประเภทแรงงาน	(n=394)
รูปแบบที่ 1	+	+	+	+	+	แรงงานครัวเรือน	
รูปแบบที่ 2	-	+	+	+	+	แรงงานจ้างลับมีดและ แรงงานครัวเรือน	
รูปแบบที่ 3	-	-	+	+	+	แรงงานจ้างกรีดและ แรงงานครัวเรือน	
รูปแบบที่ 4	-	-	-	+	+	แรงงานจ้างกรีดและ แรงงานครัวเรือน	
รูปแบบที่ 5	-	-	-	-	+	แรงงานจ้างกรีดและ แรงงานครัวเรือน	

หมายเหตุ + แรงงานครัวเรือน - แรงงานจ้าง

(6) ช่วงเวลาการทำงานของแรงงานครัวเรือนกรณีกิจกรรมการกรีดยาง

สำหรับช่วงเวลาการทำงานของแรงงานครัวเรือนกรณีกิจกรรมการกรีดยางในแต่ละวัน ดังนี้ (ตารางที่ 12)(1) การเตรียมอุปกรณ์กรีดยางในช่วงบ่าย 14:00 – 17:00 น เกษตรกรจัดเตรียมอุปกรณ์กรีดยาง กิจกรรมที่สำคัญคือ การลับมีดกรีดยาง เตรียมตะเกียงหรือแบตเตอรี่ และเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น เกษตรกรใช้เวลาเฉลี่ย 15 นาที ถึง 30 นาที ในแต่ละวันที่กรีดยาง แต่ทั้งนี้ในปัจจุบันเกษตรกรหลายส่วนเริ่มจ้างลับมีดราคาเล่มละ 10 -15 บาท เนื่องด้วยเหตุผลต้องการลดงานในส่วนนี้และไม่มีทักษะ

ลัมมีดกรีดยาง ผู้รับจ้างลัมมีดเป็นเกษตรกรราวสวนยางที่มีความเชี่ยวชาญ ในแต่ละวันเกษตรกรใช้มีดกรีดยาง 1 – 2 เล่มต่อคน เกษตรกรบางส่วนมีความคิดเห็นโต้แย้งต่อว่าจ้างลัมมีดในประเด็นที่ว่า มีดกรีดยางที่ใช้ในแต่ละแปลงกรีดและแรงงานกรีดยางแต่ละบุคคลมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เกษตรกรจึงควรลัมมีดด้วยตนเอง ผลของการใช้มีดที่ไม่มีคุณภาพเพียงพอและโครงสร้างมีดไม่เหมาะสมส่งผลต่อปริมาณผลผลิตลดลง กรีดบาดเนื้อไม้และเวลากกรีดยางนานขึ้น (2) **การกรีดยาง** เป็นช่วงเวลากกรีดยางตั้งแต่เกษตรกรเริ่มกรีดยางจนกระทั่งกรีดครบทั้งแปลง นับเป็นขั้นตอนงานที่สำคัญ งานกรีดยางเริ่มตั้งแต่เที่ยงคืน ถึง 06.00 น. หรือเกษตรกรอาจเร่งเวลากกรีดเร็วขึ้นก่อนเที่ยงคืนเพื่อให้กรีดแล้วเสร็จก่อนหกโมงเช้า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่สวนยาง ระยะทางระหว่างที่พักกับสวนยาง และจำนวนแรงงานกรีด จำนวนแรงงานกรีดต่อแปลงกรีดเฉลี่ย 2 คน และมักเป็นคู่สามีภรรยาโดย จึงพบว่า ถ้าพื้นที่สวนยางขนาดใหญ่และแรงงานที่มีพื้นที่สวนยางมาก หรือระยะที่พักกับสวนยางไกลก็จะเริ่มกรีดยางเร็วขึ้น ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่กรีดยางเสร็จสิ้นในเวลา 6.00 น. (3) **เก็บน้ำยาง** หลังงานกรีดยางเสร็จสิ้นต้องทิ้งช่วงเวลาให้น้ำยางไหลลงสู่ถ้วยรองน้ำยางใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ชั่วโมง ในช่วงเวลานี้เกษตรกรใช้เวลาเพื่อการรับประทานอาหารเช้า ทักทายเพื่อนบ้านหรือพักผ่อน การเก็บน้ำยางส่วนใหญ่เริ่มในช่วงเวลา 06:00 – 08:00 น. โดยเกษตรกรที่มีพื้นที่สวนยางขนาดใหญ่ ระยะทางไกล มีความยากลำบากเก็บน้ำ หรือมีจำนวนแรงงานเก็บน้ำยางจำกัด เป็นต้น มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาเพื่อความเหมาะสมเพื่อให้งานเก็บน้ำยางเสร็จสิ้นในเวลาประมาณ 10.00 น. งานเก็บน้ำยางเป็นงานที่สามารถเลือกใช้แรงงานได้หลากหลายประเภทประกอบด้วยแรงงานในครัวเรือน แรงงานจ้างชั่วคราว แรงงานบุตรหลานในครัวเรือน และแรงงานผู้สูงวัย ทั้งนี้สวนยางส่วนใหญ่แรงงานเก็บน้ำยางเป็นแรงงานคนเดียวกับแรงงานกรีดและมีแรงงานในครัวเรือนคือ แรงงานบุตรหลานและแรงงานสูงวัยเข้ามาช่วยเหลือเป็นครั้งคราว ยกเว้นในพื้นที่ซึ่งมีอุปทานแรงงานจ้างชั่วคราวมาก พบว่าเจ้าของสวนยางว่าจ้างแรงงานชั่วคราวเก็บน้ำยาง จากการศึกษาพบว่า ขั้นตอนเก็บน้ำยางมีความต้องการแรงงานที่ไม่มีทักษะฝีมือแรงงานแต่ต้องมีการควบคุมการทำงานอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันการสูญเสียผลผลิตจากเหตุผลใดๆก็ตาม ในพื้นที่ศึกษาพบลักษณะการจ้างแรงงานชั่วคราวเก็บน้ำยางในพื้นที่กิ่งเมือง เช่น อำเภอรัตภูมิ อำเภอดงเรียว และอำเภอหาดใหญ่(4) **แปรรูปยางแผ่นดิบ** กระบวนการผลิตยางแผ่นดิบเริ่มต้นตั้งแต่เก็บน้ำยางสดเสร็จสิ้น ซึ่งเกษตรกรจะเริ่มทำยางแผ่นในช่วงเวลาประมาณ 09.00 น. และเสร็จขั้นตอนการผลิตยางดิบในเวลาประมาณ 12.00 น.(5) **การขายผลผลิต** จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เลือกผลิตน้ำยางสดเริ่มนำผลผลิตมาขายกับพ่อค้าในหมู่บ้านหรือจุดรับซื้อน้ำยาง กลุ่มรับซื้อน้ำยางหรือสหกรณ์ สกย. เริ่มตั้งแต่เวลา 09:00 น. คือ หลังจากเก็บน้ำยางเสร็จสิ้นแล้วก็นำน้ำยางสดมา ณ จุดขายทันที จากการศึกษา ณ จุดรับซื้อน้ำยางพบว่า เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงมาขายน้ำยางเสร็จสิ้นในเวลาประมาณ 12:00 น. ซึ่งช่วงระยะเวลาขายผลผลิตมีความแตกต่างกัน เนื่องจากปัจจัยด้านขนาดพื้นที่สวนยาง จำนวนแรงงานเก็บน้ำยาง ระยะทางเดินทางระหว่างสวนยางกับแหล่งจำหน่ายผลผลิต ยานพาหนะบรรทุกน้ำยาง และการ

บริการบรรทุกน้ำยางของพ่อค้า จากการศึกษาพบว่า งานขายน้ำยางสดเป็นขั้นตอนที่ใช้เวลาด้านที่สุดใช้เวลาประมาณ 30 นาที

ตารางที่ 4.10 ช่วงเวลาในการทำงานของแรงงานกรีดยางพารา

รายละเอียด	ช่วงเวลาทำงานโดยเฉลี่ย (น.)
	แรงงานครัวเรือน
1. งานกรีดยาง	02.00-06.00
2. งานเก็บน้ำยาง	08.00-10.00
3. งานแปรรูปยางแผ่นดิบ	09.00-13.00
4. งานขายผลผลิต (กรณีขายน้ำยางสด)	09.00-11.00

(n=394)

โดยสรุปช่วงเวลาการทำงานงานของแรงงานกรีดยางในแต่ละวัน มีกิจกรรมที่สำคัญคือ เริ่มกรีดยางในเวลาประมาณ 02.00 น. และกรีดยางเสร็จสิ้นในเวลา 06.00 น. ทั้งนี้เวลาเริ่มกรีดยาง แรงงานกรีดยางจะพิจารณาปัจจัยด้าน ขนาดพื้นที่สวนยาง จำนวนแรงงานกรีดยาง ระยะทางระหว่างที่พักกับสวนยาง และเทคโนโลยีระบบกรีดยาง ดังจะเห็นได้ว่าแรงงานบางรายเริ่มกรีดยางตั้งแต่เวลา 24.00 – 01.00 น. ของแต่ละวันเพื่อให้กรีดยางเสร็จสิ้นในเวลาประมาณ 06.00 น. ของแต่ละวัน เกษตรกรเริ่มเก็บน้ำยางสดในเวลาประมาณ 07.00 น. เมื่อเก็บน้ำยางสดแล้วเสร็จ สำหรับเกษตรกรที่ขายน้ำยางสดนำน้ำยางไปขาย ณ จุดรับซื้อในหมู่บ้าน ในเวลาประมาณ 10.00 – 11.00 น. งานกรีดยางประจำวันก็แล้วเสร็จ สำหรับเกษตรกรที่เลือกผลิตยางแผ่นดิบใช้เวลาในช่วง 10.00 – 14.00 น. สำหรับแปรรูปยางแผ่นดิบ นั่นคือ ช่วงเวลาทำงานของการแปรรูปยางแผ่นดิบใช้เวลามากกว่าการขายน้ำยางสดประมาณ 2-3 ชั่วโมงต่อวันซึ่งนับว่าเหตุผลสำคัญของการเปลี่ยนรูปแบบผลผลิตเป็นการขายน้ำยางสด หลังจากนั้น เป็นเวลารับประทานอาหารกลางวัน และพักผ่อนนอนหลับในช่วงบ่ายของแต่ละวันใช้เวลานอนประมาณ 2-3 ชั่วโมง ในช่วงประมาณ 15.00 น. เกษตรกรเริ่มเตรียมอุปกรณ์กรีดยาง เช่น ดับมีดกรีดยาง เตรียมตะเกียง และเสื้อผ้า เป็นต้น ในช่วงบ่ายถึงเย็นของแต่ละวันเกษตรกรมีกิจกรรมทางสังคมอื่นๆ เช่น พบปะสังสรรค์เพื่อบ้านหรือทำกิจกรรมทางสังคม และประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ เช่น ดูแลสวนผลไม้ เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

(7) จำนวนชั่วโมงทำงานของแรงงานกรีดยาง

จำนวนชั่วโมงทำงานของแรงงานกรีดยางถูกกำหนดโดยปัจจัยที่สำคัญคือ ขนาดพื้นที่กรีดยาง จำนวนแรงงาน สุขภาพสวนยาง เทคโนโลยีระบบกรีดยางและสมรรถนะแรงงาน ซึ่งงานวิจัยต้องวิเคราะห์ต่อไปในความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวที่ส่งผลกระทบต่อชั่วโมงทำงานและประสิทธิภาพการทำงานของแรงงานกรีดยาง ผลจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า แรงงานครัวเรือนใช้เวลาทำงานกรีดยางเฉลี่ย 3.5 ชั่วโมง เก็บน้ำยางเฉลี่ย 2.0 ชั่วโมง และขายผลผลิตเฉลี่ย 0.50 ชั่วโมง นั่นคือ เกษตรกรที่ขายน้ำยางสดใช้เวลาทำงานเฉลี่ย 6.0 ชั่วโมงต่อวัน ในขณะที่การแปรรูปยางแผ่นดิบใช้เวลาทำงานเฉลี่ย 2.5 ชั่วโมงต่อวัน รวมชั่วโมงทำงานทั้งหมด 8.5 ชั่วโมงต่อวัน พบว่า แรงงานครัวเรือนใช้เวลาทำงาน ในการขายน้ำยางสดใช้

เวลาทำงานทั้งหมดน้อยกว่าการแปรรูปยางแผ่นดิบซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกขายน้ำยางสด (ตารางที่13)

ตารางที่ 4.11 จำนวนชั่วโมงทำงานของแรงงานกรีดยางพารา (n=394)

รายละเอียด	จำนวนชั่วโมงทำงานต่อคน
	(ชม.)
	แรงงานครัวเรือน
1. งานกรีดยาง	3.5
2. เก็บน้ำยาง	2.0
3. แปรรูปยางแผ่นดิบ	2.5
4. ขายผลผลิต	0.5
5.จำนวนชั่วโมงทำงานทั้งหมด สำหรับการผลิตยางแผ่นดิบ	8.5
6.จำนวนชั่วโมงทำงานทั้งหมด สำหรับการผลิตน้ำยางสด	6.0

(8) ความสามารถทำงานของแรงงานกรีดยาง

จากการศึกษาพบว่า ความสามารถในการทำงานของแรงงานกรีดยางถูกกำหนดโดยปัจจัยที่สำคัญคือ ขนาดพื้นที่กรีดยาง จำนวนแรงงาน สุขภาพสภาพสวนยาง เทคโนโลยีระบบกรีดยางและสมรรถนะแรงงาน เช่นเดียวกับชั่วโมงทำงาน จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า แรงงานครัวเรือนมีอัตรากรีดยางพาราของแรงงานครัวเรือนหญิงเฉลี่ย 6.20 ไร่ต่อต้นต่อวัน แรงงานครัวเรือนชายเฉลี่ย 7.20 ไร่ต่อต้นต่อวัน อัตราการเก็บน้ำยางเฉลี่ย 6.70 ไร่ต่อต้นต่อวัน แรงงานครัวเรือนชายเฉลี่ย 6.90 ไร่ต่อต้นต่อวัน และผลผลิตยางแห้งเฉลี่ย 8.90 กิโลกรัมต่อต้นต่อวัน แรงงานครัวเรือนชายเฉลี่ย 10.10 กิโลกรัม ต่อต้นต่อวัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าความสามารถปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนชายมีสูงกว่าแรงงานครัวเรือนหญิง

ตารางที่ 4.12 ความสามารถปฏิบัติงานของแรงงานกรีดยาง (n=394)

ความสามารถของแรงงานกรีดยาง	แรงงานครัวเรือน	
	หญิง	ชาย
1. อัตรากรีดยางได้เฉลี่ย (ไร่/คน/วัน)	6.40	7.20
2. อัตราเก็บน้ำยางได้เฉลี่ย (ไร่/คน/วัน)	6.70	6.90
3. อัตราผลผลิตยางแห้งที่ได้รับเฉลี่ย (กก./คน/วัน)	8.90	10.10

4.2 สุขภาวะทั้งทางกาย ทาง สังคม ทางจิตหรืออารมณ์ และทางจิตวิญญาณหรือปัญญาของเกษตรกรชาวสวนยาง และแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติในกิจกรรมการผลิตยางพารา แรงงานครัวเรือน

ในการศึกษาสุขภาวะทั้งทางกาย ทาง สังคม ทางจิตหรืออารมณ์ และทางจิตวิญญาณหรือปัญญาของเกษตรกรชาวสวนยาง และแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติในกิจกรรมการผลิตยางพารา แรงงานครัวเรือนผลการศึกษาดังนี้

4.2.1 สุขภาวะทางกายในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา

สำหรับ ผลการศึกษาสุขภาวะทางกายในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราจากตารางที่ 4.13 พบว่า (1) **อาการที่เกี่ยวกับหัวใจ**ในขณะก่อนและหลังการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.14) โดยอาการเหนื่อยเมื่อยล้า เวลาปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.73) ในขณะที่อาการเจ็บที่หัวใจพบอาการน้อยที่สุดคืออยู่ในระดับไม่เคยมีอาการเลย (ค่าเฉลี่ย 1.45)(2) **อาการที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ**ในขณะและหลังการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา ภาพรวมอยู่ในระดับไม่เคยมีอาการเลย (ค่าเฉลี่ย 1.75) โดยพบว่ามีอาการหอบ หืด ระหว่างการปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.97) ในขณะที่มีอาการหายใจไม่สะดวกเวลาได้รับสารเคมีอยู่ในระดับต่ำสุดคือ ไม่เคยมีอาการเลย (ค่าเฉลี่ย 1.45) (3) **อาการที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ**ในขณะและหลังการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.98) โดยอาการอาเจียน และเวียนศีรษะอยู่บ่อยครั้งอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.80) ในขณะที่มีอาการกรดไหลย้อนระดับต่ำสุดคือไม่เคยมีอาการเลย (ค่าเฉลี่ย 1.52)(4) **อาการเกี่ยวกับตาและการมองเห็น** เช่น ตามัว ตาฟาง ตาอักเสบ ในขณะที่ไปกรีดยาง ในเวลากลางคืนหรือเข้ามืด อยู่ในระดับไม่เคยมีอาการเลย (ค่าเฉลี่ย 1.65)(5) **อาการที่เกิดจากการกรีดยางพารา**ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.51) โดยปวดเมื่อยกล้ามเนื้อบริเวณหลัง และปวดเมื่อยบริเวณต้นคออยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.67) ในขณะที่มีการส่งผลให้เกิดอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อบริเวณขาเมื่อกรีดยางพาราใกล้โคน อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.32)(6) **อาการปวดเกร็งกล้ามเนื้อท้ายทอย หลังหรือไหล่** เมื่อต้องแบกหามถึงน้ำยางไปยังโรงยางทำยางแผ่นหรือทำน้ำยางสด อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.49)(7) **การประสบอุบัติเหตุ** หกล้ม มีบาดเจ็บ ใต้บาดแผลที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนยาง อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.79)(8) **การประสบปัญหาเกี่ยวกับสัตว์กัดต่อย** เช่น งู ตะขาบ แมลงป่อง ยุง ภายในสวนยาง ขณะปฏิบัติงานการผลิตยางพารา อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.82)และ(9) **อาการคันผิวหนัง เป็นผื่นแดง ผิวแตก**เมื่อมีการสัมผัสสารเคมี หรือสารกำจัดศัตรูพืช ที่ใช้ในการทำสวนยาง อยู่ในระดับไม่เคยเลย (ค่าเฉลี่ย 1.58)

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ยสุขภาพะทางกายของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา

หัวข้อ	ค่าเฉลี่ย	เกณฑ์
1.อาการที่เกี่ยวกับหัวใจในขณะที่และหลังการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา		
• เหนื่อย เมื่อย และล้า	2.73	ปานกลาง
• ใจสั่น	1.77	น้อย
• เหนือออกง่าย	2.64	ปานกลาง
• เจ็บที่หัวใจ	1.45	ไม่เคยเลย
ค่าเฉลี่ย	2.14	น้อย
2.อาการที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจในขณะที่และหลังการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา		
• หายใจติดขัด ไม่สะดวก	1.85	น้อย
• อาการหอบหืด	1.97	น้อย
• หายใจไม่สะดวกเวลาได้รับสารเคมี	1.45	ไม่เคยเลย
ค่าเฉลี่ย	1.75	ไม่เคยเลย
3.อาการเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหารในขณะที่และหลังการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา		
• โรคกระเพาะอาหาร	1.64	ไม่เคยเลย
• กรดไหลย้อน	1.52	ไม่เคยเลย
• และรู้สึกว่ามีกรดในกระเพาะมาก	1.66	ไม่เคยเลย
• อาเจียน และเวียนศีรษะอยู่บ่อยครั้ง	1.80	น้อย
ค่าเฉลี่ย	1.65	ไม่เคยเลย
4. อาการเกี่ยวกับตาและการมองเห็น เช่น ตามัว ตาฟาง ตาอักเสบ ในขณะที่ไปกรีดยาง ในเวลากลางคืนหรือเข้ามืด	1.98	น้อย
5. อาการที่เกิดจากการกรีดยางพารา		
• ปวดเมื่อยบริเวณข้อมือ	2.56	ปานกลาง
• ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อบริเวณหลัง และปวดเมื่อยบริเวณต้นคอ	2.67	ปานกลาง
• ส่งผลให้เกิดอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อบริเวณขาเมื่อกรีดยางพารา ใกล้โคน	2.32	น้อย
6. อาการปวดเกร็งกล้ามเนื้อท้ายทอย หลังหรือไหล่ เมื่อต้องแบกหามถึง น้ำยางไปยังโรงยางทำยางแผ่นหรือทำน้ำยางสด	2.49	น้อย

หัวข้อ	ค่าเฉลี่ย	เกณฑ์
7. การประสบอุบัติเหตุ หกล้ม มีบาดเจ็บ ใต้บาดเจ็บที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนยาง	1.79	น้อย
8. การประสบปัญหาเกี่ยวกับสัตว์กัดต่อย เช่น งู ตะขาบ แมลงป่อง ยุง ภายในสวนยาง ขณะปฏิบัติงานการผลิตยางพารา	2.82	ปานกลาง
9. อาการคันผิวหนัง เป็นผื่นแดง ผิวแตกเมื่อมีการสัมผัสสารเคมี หรือสารกำจัดศัตรูพืช ที่ใช้ในการทำสวนยาง	1.58	ไม่เคยเลย
เฉลี่ยรวม	2.07	น้อย
หมายเหตุ	ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.75 เกณฑ์ ไม่เคยเลย ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.76-2.50 เกณฑ์ น้อย ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.25 เกณฑ์ ปานกลาง ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.26-4.00 เกณฑ์ มาก	

4.2.2 สุขภาวะทางสังคมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา

สำหรับ ผลการศึกษา สุขภาวะทางสังคมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา จากตารางที่ 16 พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.36) โดยประเด็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แก้ปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัว อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.64) ประเด็นการให้ความสนใจ ความทุกข์ ความสุขของกันและกันของบุคคลในครอบครัว อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.79) ประเด็น การทำกิจกรรมการผลิตยางพาราร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.55) ประเด็น การมีเวลาการช่วยกันดูแลสมาชิกในครอบครัวเมื่อมีการเจ็บป่วย อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.83) ประเด็น ความเอื้ออาทรต่อคนอื่น ๆ ภายในสังคม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.61) ประเด็น มีเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรในชุมชน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.53) ประเด็น การช่วยเหลือกันในงาน พิธีกรรม หรือกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.55) ประเด็น ความรู้สึกมีความสุข เมื่อได้ช่วยเหลือกันทั้งในและนอกรั้วเรือน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.84) ประเด็น การช่วยเหลืองานต่างๆ ภายในการผลิตยางของเพื่อนบ้าน อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.35) ประเด็นการได้รับความช่วยเหลือ จากเพื่อนบ้านในกิจกรรมการผลิตยางพารา อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.47) ประเด็น การมีโอกาสได้ไปพูดคุยกับเพื่อนบ้านหลังจากปฏิบัติงานการผลิตยางพารา อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.21) และ การมีโอกาสได้ร่วมทำกิจกรรม และการเปลี่ยนความคิดเห็น กันในชุมชนเกี่ยวกับการผลิตยางพารา อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.01)

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ยสุขภาวะทางสังคมของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา

หัวข้อ	ค่าเฉลี่ย	เกณฑ์
1.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แก้ปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัว	3.64	มาก
2.การให้ความสนใจความทุกข์ ความสุขของกันและกันของบุคคลในครอบครัว	3.79	มาก
3.การทำกิจกรรมการผลิตยางพาราร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว	3.55	มาก
4.การมีเวลาการช่วยกันดูแลสมาชิกในครอบครัวเมื่อมีการเจ็บป่วย	3.83	มาก
5.ความเอื้ออาทรต่อคนอื่น ๆ ภายในสังคม	3.61	มาก
6. มีเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรในชุมชน	3.53	มาก
7.การช่วยเหลือกันในงาน พิธีกรรม หรือกิจกรรมต่าง ๆ	3.55	มาก
8.ความรู้สึกมีความสุข เมื่อได้ช่วยเหลือกันทั้งในและนอกครัวเรือน	3.84	มาก
9.การช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในการผลิตยางของเพื่อนบ้าน	2.35	น้อย
10.การได้รับความช่วยเหลือ จากเพื่อนบ้านในกิจกรรมการผลิตยางพารา	2.47	น้อย
11. การมีโอกาสได้ไปพูดคุยกับเพื่อนบ้านหลังจากปฏิบัติงานการผลิตยางพารา	3.21	ปานกลาง
12. การมีโอกาสได้ร่วมทำกิจกรรม และการเปลี่ยนความคิดเห็น กันในชุมชน เกี่ยวกับการผลิตยางพารา	3.01	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	3.36	มาก

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.75 เกณฑ์ ไม่เคยเลย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.76-2.50 เกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.25 เกณฑ์ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.26-4.00 เกณฑ์ มาก

4.2.3 สุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา

สำหรับ ผลการศึกษาสุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา จากตารางที่ 4.14 พบว่าภาพรวมสุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราอยู่ในระดับน้อย(ค่าเฉลี่ย 2.19) โดย อาการมีความเครียด เมื่อต้องออกไปกรีดยางตอนกลางคืน อยู่ในระดับไม่เคยเลย (ค่าเฉลี่ย 1.62) อาการมีความรู้สึกกังวลใจ เมื่อทำนออกไปกรีดยางตอนกลางคืน อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.81)อาการมีความกลัวและมีความทุกข์จากอันตรายต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการออกไปกรีดยาง อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.79)อาการมีความเครียดเมื่อรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.64)อาการมีความเครียด เรื่องหนี้สินที่กู้ยืมลงทุนทำสวนยาง อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.15) อาการมีการมองเห็นคุณค่าในตนเองของแรงงานจากการประกอบอาชีพสวนยางพารา อยู่ในระดับมาก(ค่าเฉลี่ย 3.93)อาการมีความกระวนกระวายใจ ไม่สบายใจ เมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับ โรคและแมลงที่ทำลายต้นยาง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.91)มีอาการมีความรู้สึกกังวลใจ เมื่อฝนตก เพราะไม่สามารถไปกรีดยางได้ อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.38)มีอาการมี

ความพึงพอใจกับความสามารถของตนเอง ในการปฏิบัติงานในสวนยางพารา อยู่ในระดับมาก(ค่าเฉลี่ย 3.85)มีอาการมีความรู้สึกประสบความสำเร็จ และก้าวหน้าในชีวิตจากการประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.75)มีอาการมีความกังวลใจต้องสูญเสียเวลาและรายได้เมื่อต้องเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ หรือร่วมกิจกรรมต่างๆจากทางราชการ อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.02 และมีอาการมีความกังวลใจ ต้องสูญเสียรายได้เมื่อต้องไปร่วมงานแต่งงาน หรืองานทำบุญ อยู่ระดับไม่เคยเลย (ค่าเฉลี่ย 1.39)

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ยสุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์ของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา

หัวข้อ	ค่าเฉลี่ย	เกณฑ์
1. มีความเครียด เมื่อต้องออกไปกรีดยางตอนกลางคืน	1.62	ไม่เคยเลย
2. มีความรู้สึกกังวลใจ เมื่อท่านออกไปกรีดยางตอนกลางคืน	1.81	น้อย
3. มีความกลัวและมีความทุกข์จากอันตรายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการออกไปกรีดยาง	1.79	น้อย
4. มีความเครียดเมื่อรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย	2.64	ปานกลาง
5. มีความเครียด เรื่องหนี้สินที่กู้ยืมลงทุนทำสวนยาง	2.15	น้อย
6. มีการมองเห็นคุณค่าในตนเองของแรงงานจากการประกอบอาชีพสวนยางพารา	3.93	มาก
7. มีความกระวนกระวายใจ ไม่สบายใจ เมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับ โรคและแมลงที่ทำลายต้นยาง	2.91	ปานกลาง
8. มีความรู้สึกกังวลใจ เมื่อฝนตก เพราะไม่สามารถไปกรีดยางได้	2.38	น้อย
9. มีความพึงพอใจกับความสามารถของตนเอง ในการปฏิบัติงานในสวนยางพารา	3.85	มาก
10. มีความรู้สึกประสบความสำเร็จ และก้าวหน้าในชีวิตจากการประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา	3.75	มาก
11. มีความกังวลใจต้องสูญเสียเวลาและรายได้เมื่อต้องเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ หรือร่วมกิจกรรมต่างๆจากทางราชการ	2.02	น้อย
12. มีความกังวลใจ ต้องสูญเสียรายได้เมื่อต้องไปร่วมงานแต่งงาน หรืองานทำบุญ	1.39	ไม่เคยเลย
เฉลี่ยรวม	2.19	น้อย

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.75 เกณฑ์ ไม่เคยเลย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.76-2.50 เกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.25 เกณฑ์ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.26-4.00 เกณฑ์ มาก

4.2.4 สุขภาวะทางจิตวิญญาณ หรือปัญญาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิต

ยางพารา

สำหรับผลการศึกษาสุขภาวะทางจิตวิญญาณ หรือปัญญาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา จากตารางที่ 4.15 พบว่าภาพรวมสุขภาวะทางจิตวิญญาณ หรือปัญญาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.54) โดยประเด็นการทำสวนยาง ทำให้ท่านมีความสุข ความพึงพอใจในชีวิตของแรงงาน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.97) ประเด็นที่ผ่านมาชีวิตของแรงงาน มีคุณค่าต่อชุมชน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.45) ประเด็น ชีวิตของแรงงานในปัจจุบัน พบกับความสำเร็จที่วางไว้ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.61) ประเด็นการมีจิตใจที่เข้มแข็ง เมื่อต้องประสบปัญหา และต้องแก้ไขปัญหา อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.62) ประเด็นความสามารถเยียวยาตนเองได้เมื่อมีความทุกข์ใจ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.54) ประเด็นการนำความเชื่อและหลักธรรมคำสอนทางศาสนามาเป็นแนวในการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.82) ประเด็นอาชีพการทำสวนยาง ทำให้สามารถปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางด้านศาสนาได้ครบถ้วน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.65) ประเด็นถ้าเปรียบเทียบกับอาชีพอื่นแล้ว อาชีพทำสวนยางทำให้ท่านสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนอย่างเคร่งครัดและครบถ้วน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.70) ประเด็น ความเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 75) ประเด็น มีความขัดแย้ง กับคนอื่น ๆ ในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.59) ประเด็นความเสียสละ เพื่อส่วนรวมของแรงงานและคนในชุมชน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.54) และ ประเด็น ความเป็นมิตรให้แกกันของแรงงานและชุมชน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.52)

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ยสุขภาวะทางจิตวิญญาณหรือปัญญาของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงาน

การผลิตยางพารา

หัวข้อ	ค่าเฉลี่ย	เหตุผล
1. การทำสวนยาง ทำให้ท่านมีความสุข ความพึงพอใจในชีวิตของแรงงาน	3.97	มาก
2. ที่ผ่านมาชีวิตของแรงงาน มีคุณค่าต่อชุมชน	3.45	มาก
3. ชีวิตของแรงงานในปัจจุบัน พบกับความสำเร็จที่วางไว้	3.61	มาก
4. การมีจิตใจที่เข้มแข็ง เมื่อต้องประสบปัญหา และต้องแก้ไขปัญหา	3.62	มาก
5. ความสามารถเยียวยาตนเองได้เมื่อมีความทุกข์ใจ	3.54	มาก
6. การนำความเชื่อและหลักธรรมคำสอนทางศาสนามาเป็นแนวในการดำเนินชีวิต	3.82	มาก
7. อาชีพการทำสวนยาง ทำให้สามารถปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางด้านศาสนาได้ครบถ้วน	3.65	มาก
8. ถ้าเปรียบเทียบกับอาชีพอื่นแล้ว อาชีพทำสวนยางทำให้ท่านสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนอย่างเคร่งครัดและครบถ้วน	3.70	มาก

หัวข้อ	ค่าเฉลี่ย	เหตุผล
9. ความเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน	3.57	มาก
10. มีความขัดแย้ง กับคนอื่นๆในชุมชน	2.59	ปานกลาง
11. ความเสียสละ เพื่อส่วนรวมของแรงงานและคนในชุมชน	3.54	มาก
12. ความเป็นมิตรให้แกกันของแรงงานและชุมชน	3.52	มาก
เฉลี่ยรวม	3.54	มาก

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.75 เกณฑ์ไม่เคยเลย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.76-2.50 เกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.25 เกณฑ์ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.26-4.00 เกณฑ์ มาก

4.3 ปัญหา และ แนวทางการสร้างสุขภาวะที่ดีในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน

เกษตรกรชาวสวนยางพารา

4.3.1 ปัญหาสุขภาวะในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราของแรงงานครัวเรือนในปัจจุบัน

สำหรับ ผลการศึกษาปัญหาสุขภาวะในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราของแรงงานครัวเรือนในปัจจุบัน(ตารางที่ 4.16 พบว่า(1) **ปัญหาสุขภาวะทางกาย**ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 37.25 โดยการปวดเมื่อยร่างกาย มือ หลัง อยู่ที่ระดับร้อยละ 46 ในขณะที่อาการเหนื่อยหอบอยู่ที่ระดับ ร้อยละ 30(2) **ปัญหาสุขภาวะทางสังคม**ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 31.66 โดยคนในชุมชนไม่ค่อยปรึกษาหารือกัน อยู่ที่ร้อยละ 34 ในขณะที่ชุมชนมีความปรองดองกันน้อย อยู่ที่ร้อยละ 30(3) **ปัญหาสุขภาวะทางจิตหรืออารมณ์**ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 61 โดยการมีความเครียดรายได้และรายจ่ายที่ไม่พอเพียง อยู่ที่ร้อยละ 69 ในขณะที่การมีความกังวลใจในการใช้ชีวิต อยู่ที่ร้อยละ 53 (4) **ปัญหาสุขภาวะทางจิตวิญญาณหรือทางปัญญา**ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา มีความขัดแย้ง ร้อยละ 45

ตารางที่ 4.17 ร้อยละปัญหาสุขภาพภาวะในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราของแรงงานครัวเรือนในปัจจุบัน

ปัญหา	ร้อยละ
ปัญหาสุขภาพะทางกายในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา	
● ปวดเมื่อยร่างกาย มือ หลัง	46
● อาการเวียนศีรษะบ่อยครั้ง	39
● สายตามัวมองไม่ชัด	34
● เหนื่อยหอบ	30
เฉลี่ย	37.25
ปัญหาสุขภาพะทางสังคมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา	
● คนในชุมชนไม่ค่อยปรึกษาหารือกัน	34
● มีกิจกรรมร่วมกันน้อย	31
● ชุมชนมีความปรองดองกันน้อย	30
เฉลี่ย	31.66
ปัญหาสุขภาพะทางจิตหรือ อารมณ์ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา	
● มีความเครียดรายได้และรายจ่ายที่ไม่พอเพียง	69
● มีความกังวลใจในการใช้ชีวิต	53
เฉลี่ย	61
ปัญหาสุขภาพะทางจิตวิญญาณหรือทางปัญญาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา	
● มีความขัดแย้ง	45

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

4.3.2 แนวทางการสร้างสุขภาพะที่ดีในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน

สำหรับ ผลการศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสุขภาพะที่ดีในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน(ตารางที่ 4.17) พบว่า(1) **ข้อเสนอแนะสุขภาพะทางกาย**ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 43.40 โดย การพักผ่อนให้พอเพียง อยู่ที่ร้อยละ 52 ในขณะที่ การดูแลเอาใจใส่ตัวเองและครอบครัว อยู่ที่ร้อยละ 38(2) **ข้อเสนอแนะสุขภาพะทางสังคม**ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 42.67 โดย คนในครอบครัวควรมีการดูแลซึ่งกันและกัน อยู่ที่ร้อยละ 45 ในขณะที่ การมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันให้มากขึ้น อยู่ที่ร้อยละ 40 (3) **ข้อเสนอแนะสุขภาพะทางจิตหรือทางอารมณ์**ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 55.00 โดยการมีกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการผ่อนคลายและลดความกังวล อยู่ที่ร้อยละ

ละ 56 ในขณะที่การสร้างกิจกรรมที่ทำให้สร้างความพึงพอใจในอาชีพให้มากขึ้น อยู่ที่ร้อยละ 54 และ (4) ข้อเสนอแนะสุขภาพทางจิตวิญญาณ หรือทางปัญญาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 58.50 โดยการสร้างและส่งเสริมจิตสำนึกในหน้าที่และอาชีพให้เกิดขึ้นกับแรงงาน อยู่ที่ร้อยละ 60 ในขณะที่ สร้างและส่งเสริมจิตสำนึกในหน้าที่และอาชีพให้เกิดขึ้นกับแรงงาน อยู่ที่ร้อยละ 57

ตารางที่ 4.18 ข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสุขภาพที่ดีในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน

ข้อเสนอแนะ	ร้อยละ1
ข้อเสนอแนะสุขภาพทางกายในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา	
• ควรมีการพักผ่อนให้พอเพียง	51
• ไม่ควรหักโหมในการทำงาน	46
• ควรมีวินัยในการบริโภคอาหารและบริโภคอาหารให้ถูกสุขลักษณะ	42
• ตรวจร่างกายประจำปี	40
• ดูแลเอาใจใส่ตัวเองและครอบครัว	38
เฉลี่ย	43.40
ข้อเสนอแนะสุขภาพทางสังคมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา	
• คนในครอบครัวควรมีการดูแลซึ่งกันและกัน	45
• ชุมชนควรมีระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	43
• ควรมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันให้มากขึ้น	40
เฉลี่ย	42.67
ข้อเสนอแนะสุขภาพทางจิตหรือทางอารมณ์ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา	
• มีกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการผ่อนคลายและลดความกังวล	56
• ควรสร้างกิจกรรมที่ทำให้สร้างความพึงพอใจในอาชีพให้มากขึ้น	54
เฉลี่ย	55.00
ข้อเสนอแนะสุขภาพทางจิตวิญญาณ หรือทางปัญญาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา	
• ควรสร้างกิจกรรมและโครงการที่ส่งเสริมความสุขและอยู่ดีกินดีให้กับแรงงาน	60
• สร้างและส่งเสริมจิตสำนึกในหน้าที่และอาชีพให้เกิดขึ้นกับแรงงาน	57
เฉลี่ยรวม	58.50
เฉลี่ยรวม	49.89

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

4.4 วิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราในการศึกษามีตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาดังนี้

4.4.1 ตัวแปรต้นได้แก่ อายุ(A1) ประสบการณ์ในการศึกษา(A2)สถานะภาพครัวเรือน(A3) อาชีพหลัก (A4) ประสบการณ์ทำสวนยางพารา(A5) จำนวนแรงงานครัวเรือน(A6) จำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตยางพาราของครัวเรือน(A7) จำนวนแรงงานที่พอเพียงต่อการผลิตยางพารา(A8) จำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้าย(A9) ระดับผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายของครัวเรือน(A10)ระดับการรับความรู้จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง(A11) รายได้สุทธิของครัวเรือน(A12) และร้อยละเนื้อยางแห้งที่ผลิตได้โดยเฉลี่ยของครัวเรือน(A13)

4.4.2 ตัวแปรตามได้แก่ สุขภาวะทางกาย (BA) สุขภาวะทางสังคม(BB) สุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์(BC) และสุขภาวะทางจิตวิญญาณ หรือทางปัญญา(BD) และภาพรวมสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน (Bรวม) ซึ่งผลการศึกษาเบื้องต้นดังแสดงในตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.19 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันของปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความสัมพันธ์กับ

สุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทั้ง 4 ด้าน ในระบบการผลิตยางพารา

	สุขภาวะทางกาย (BA)	สุขภาวะทาง สังคม(BB)	สุขภาวะทางจิต หรือทางอารมณ์ (BC)	สุขภาวะทางจิต วิญญาณ หรือ ทางปัญญา(BD)	ภาพรวมสุขภาวะ ทั้ง 4 ด้าน(Bรวม)
A1	.54	-.62	.37	-.52	.80
A2	.42	.21	.40	.26	.28
A3	.20*	.67*	.59**	.86*	.45*
A4	-.61	.45	-.49	-.29	-.71
A5	.84*	-.56*	-.31	-.63	.97*
A6	-.62	-.67	-.51	-.39	-.61
A7	.32*	.46*	.75**	.52*	.54**
A8	.37*	-.87*	-.32	-.59	.21
A9	.71	-.23	.28	-.48	.50
A10	.73	.12	.43	.91	.52
A11	.27**	-.29*	.33*	.34*	.93*
A12	.45	.11	-.37	-.56	.43
A13	-.67	.69	-.35	.45	-.55

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.18 แสดงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันของปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทั้ง 5 ด้าน ในระบบการผลิตยางพาราสามารถสรุปได้

(1) พบว่า สถานะภาพครัวเรือนของชาวสวนยางพารา มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางจิตวิญญาณหรือทางปัญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักของเกษตรกรชาวสวนยางพารากับ ภาพรวมสุขภาวะทั้ง 4 ด้านพบว่ามีความสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(2) พบว่าประสบการณ์ทำสวนยางพารามีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ประสบการณ์ทำสวนยางพารากับ ภาพรวมสุขภาวะทั้ง 4 ด้านพบว่ามีความสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(3) พบว่าจำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตยางพาราของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางสังคมและสุขภาวะทางจิตวิญญาณหรือทางปัญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตยางพาราของครัวเรือนกับ ภาพรวมสุขภาวะทั้ง 4 ด้านพบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

(4) จำนวนแรงงานที่พอเพียงต่อการผลิตยางพารามีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางกาย และสุขภาวะทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(5) ระดับการรับรู้จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กับ สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์และสุขภาวะทางจิตวิญญาณหรือทางปัญญา มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรับรู้จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับ ภาพรวมสุขภาวะทั้ง 4 ด้านพบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4.5 สังเคราะห์ตัวชี้วัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราที่นำไปสู่ความอยู่ดีกินดีและการเพิ่มคุณภาพชีวิต

ในการสังเคราะห์ตัวชี้วัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราที่นำไปสู่ความอยู่ดีกินดีและการเพิ่มคุณภาพชีวิตนั้นได้ศึกษาตัวชี้วัดทั้ง 4 ด้านได้แก่ ด้านสุขภาวะทางกาย ด้านทางจิต ด้านทางสังคม และ ด้านทางจิตวิญญาณ โดยรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.19 ซึ่งจากการศึกษาพบว่าภาพรวมค่าเฉลี่ยตัวชี้วัดทางสุขภาวะที่สามารถวัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนมีค่าเฉลี่ย 0.68 อยู่ในระดับมากในการวัดสุขภาวะ โดยค่าเฉลี่ยสุขภาวะทางจิตวิญญาณมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 0.79

ระดับมาก ซึ่งจากการศึกษาในเชิงปริมาณชี้ให้เห็นว่า การที่แรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการเอื้อเฟื้อและแบ่งปัน ไม่เห็นแก่ตัวมีจิตใจสูงและมีจิตสาธารณะเป็นตัวแปรสำคัญหรือเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สามารถวัดสุขภาพแรงงานครัวเรือน ในขณะที่ สุขภาวะทางกายและทางจิตมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 0.64 ระดับมาก ซึ่งจากการศึกษาชี้ให้เห็นค่าเฉลี่ยประเด็นย่อยของสุขภาวะทั้ง 4 ด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลางถึงมากที่สุด ย่อมแสดงให้เห็นว่าตัวชี้วัดดังกล่าวสามารถวัดระดับสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในการปฏิบัติงานได้

ตารางที่ 4.20 ตัวชี้วัดสุขภาพของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา

ตัวชี้วัด	ค่าเฉลี่ย	เกณฑ์
ด้านสุขภาวะทางกาย		
1. ร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง	0.70	มาก
2. การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	0.68	มาก
3. อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี (ฐานะทางเศรษฐกิจ ดี กินอยู่ดี)	0.52	ปานกลาง
4. การเข้าถึงการบริการทางสาธารณสุข	0.69	มาก
5. มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	0.61	มาก
เฉลี่ย	0.64	มาก
ด้านสุขภาวะทางจิต		
1. จิตใจเป็นสุข(ทำสวนยางพาราแล้วมีความสุขไม่เครียด)	0.75	มาก
2. ความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพและมีความคล่องตัว	0.72	มาก
3. มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น	0.81	มากที่สุด
4. มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพทำสวนยางทุกสถานการณ์	0.59	ปานกลาง
5. มีกิจกรรมการผ่อนคลาย และกิจกรรมสันทนาการอยู่เสมอ	0.44	น้อย
เฉลี่ย	0.66	มาก
ด้านสุขภาวะทางสังคม		
1. สถานะทางครอบครัว	0.75	มาก
2. มีความสุขในครอบครัว	0.80	มาก
3. ความขัดแย้งในครอบครัวและชุมชน	0.29	น้อย
4. การช่วยเหลือและให้บริการแก่สังคม	0.78	มาก
5. ความปรองดองของชุมชน	0.69	มาก
6. กิจกรรมที่ทำร่วมกันในชุมชน	0.54	ปานกลาง
เฉลี่ย	0.64	มาก

ด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณ

1. การเชื่อเพื่อและแบ่งปันไม่เห็นแก่ตัว	0.75	มาก
2. มีจิตใจสูง จิตสาธารณะ	0.83	มากที่สุด
เฉลี่ย	0.79	มาก
รวม	0.68	มาก

ที่มา: สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 60 ครั้วเรือน

เกณฑ์ ค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ย

- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.00-0.20 เกณฑ์ที่ไม่มีความสำคัญเลย
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.21-0.40 เกณฑ์ที่มีความสำคัญน้อย
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.41-0.60 เกณฑ์ที่มีความสำคัญปานกลาง
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.61-0.80 เกณฑ์ที่มีความสำคัญมาก
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.81-1.00 เกณฑ์ที่มีความสำคัญมากที่สุด

4.6 การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะของแรงงานครั้วเรือนในระบบการผลิตยางพารา

สำหรับการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะของแรงงานครั้วเรือนในระบบการผลิตยางพาราดังแสดงในภาพที่ 4.2 สามารถสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ 5 ตัวแปรที่ส่งผลต่อสุขภาวะของแรงงานครั้วเรือนในการปฏิบัติงานผลิตยางพารา และตัวแปรเหล่านี้เชื่อมโยงกับตัวชี้วัดทั้ง 4 ด้าน ดังรายละเอียดดังนี้

4.6.1 สถานะภาพของครั้วเรือน พบว่ามีความสัมพันธ์กับสุขภาวะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษาพบว่ามีความเชื่อมโยงกับสุขภาวะทางสังคมและทางกาย ได้แก่ ความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่และแบ่งปันไม่เห็นแก่ตัว การช่วยเหลือและการให้บริการ การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ความสุขในครอบครัว และการมีจิตใจสูงและมีจิตสาธารณะ

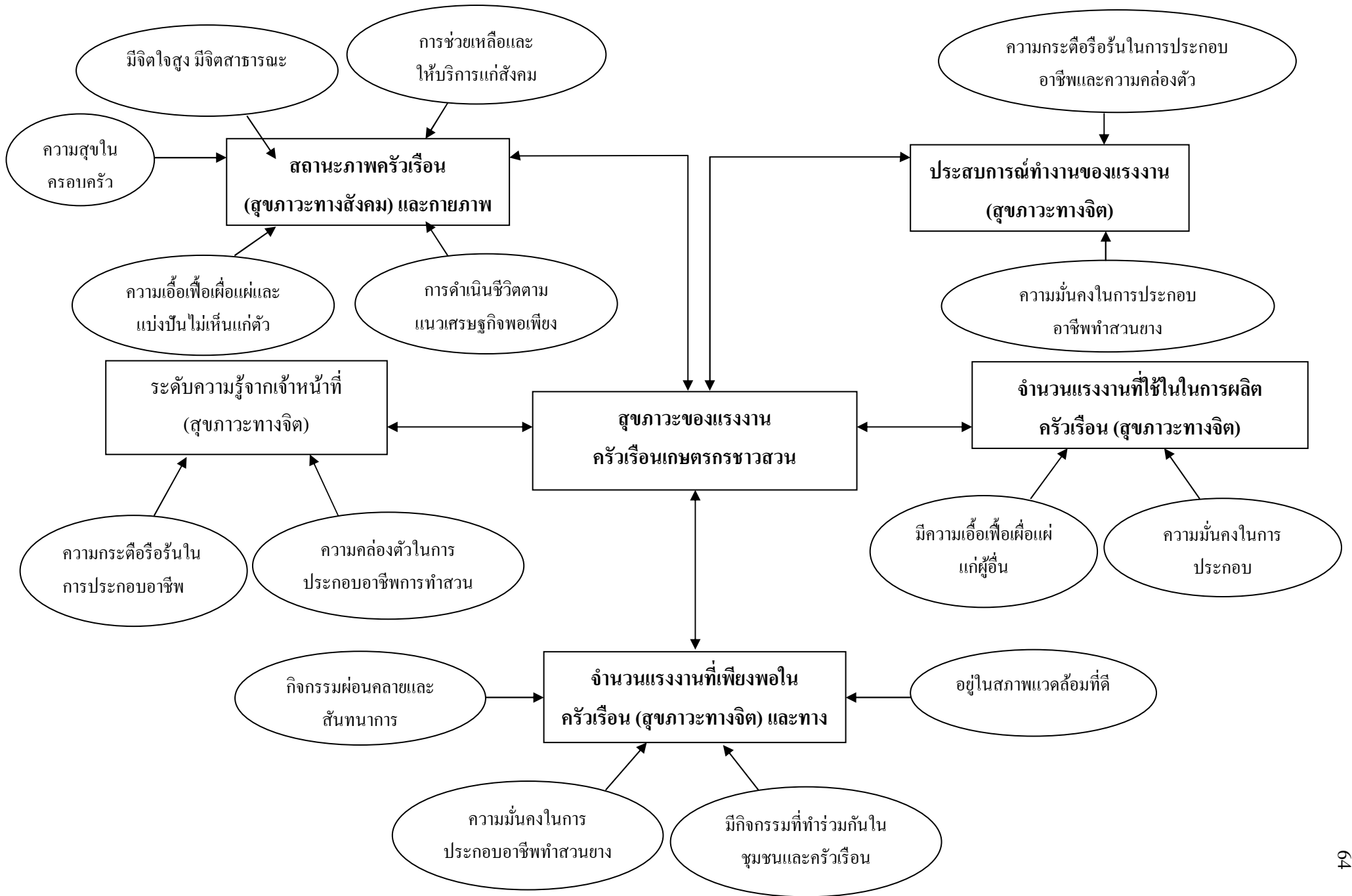
4.6.2 ระดับความรู้จากเจ้าหน้าที่ พบว่ามีความสัมพันธ์กับสุขภาวะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษาพบว่ามีความเชื่อมโยงกับสุขภาวะทางจิต ได้แก่ มีความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพและความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน และความมั่นคงในการประกอบอาชีพในการทำสวนยาง

4.6.3 จำนวนแรงงานที่พอเพียงในครั้วเรือนพบว่ามีความสัมพันธ์กับสุขภาวะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษาพบว่ามีความเชื่อมโยงกับสุขภาวะทางจิตและทางสังคม ได้แก่ มีกิจกรรมผ่อนคลายและมีสันถนาการ มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพในการทำสวนยางพารา อยู่ในสภาพแวดล้อมทางการผลิตที่ดี และมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันในชุมชนและครั้วเรือน

4.6.4 ประสิทธิภาพทำงานของแรงงาน พบว่ามีความสัมพันธ์กับสุขภาวะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษาพบว่ามีความเชื่อมโยงกับสุขภาวะทางจิตได้แก่ มีความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพและความคล่องตัว และ มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา

4.6.5 จำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตของครัวเรือนพบว่ามีความสัมพันธ์กับสุขภาวะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษาพบว่ามีความเชื่อมโยงกับสุขภาวะทางจิตได้แก่ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น และมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพและความคล่องตัว

กล่าวโดยสรุปองค์ประกอบทั้ง 5 ตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการสร้างสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพารา

ภาพที่ 4.2 รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะของแรงงานคร้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง

บทที่ 5

สรุปและเสนอแนะการวิจัย

5.1 สภาพทางเศรษฐกิจสังคม และการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพารา

5.1.1 สภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

สรุปผลการวิเคราะห์ลักษณะพื้นฐานของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดพบว่าเกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 45.49 ปี มีจำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเฉลี่ย 3.89 คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีสถานภาพสมรสคิดเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการประกอบอาชีพพบว่าส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ การทำสวนยางพารา รองลงมาคืออาชีพทำสวนผลไม้ ประสพการณ์ทำการเกษตร พบว่าเกษตรกรชาวสวนยางพารามีประสบการณ์ทำการเกษตรเฉลี่ย 19.87ปี สำหรับเศรษฐกิจของครัวเรือน จากการศึกษาสรุปได้ว่า เกษตรกรชาวสวนยางพารามีรายได้ของครัวเรือนที่เกิดจากการประกอบอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพรองเฉลี่ยเท่ากับ 250,000 บาทต่อปี รายได้ในภาคเกษตรกรรม เฉลี่ย 205,000 บาทต่อปี ประกอบด้วยรายได้เฉลี่ยจากระบบฟาร์มสวนยางพารา 200,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และรายได้เฉลี่ยจากระบบฟาร์มอื่น 20,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เกษตรกรชาวสวนยางพารามีรายได้ของครัวเรือนที่เกิดจากการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 50,000 บาทต่อปี เกษตรกรชาวสวนยางพารามีรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 200,000 บาทต่อปี ประกอบด้วย รายจ่ายจากระบบฟาร์มสวนยางพารา และรายจ่ายจากระบบฟาร์มอื่น ๆ และรายจ่ายนอกภาคการเกษตร และครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามีเงินออม จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามีภาระหนี้สินเฉลี่ย 250,000 บาทซึ่งหนี้สินของเกษตรกรส่วนใหญ่เกิดจากความต้องการของครัวเรือน เช่น รถยนต์ บ้าน ที่ดิน เป็นต้น มีเงินออมเฉลี่ย เท่ากับ 50,000 บาทต่อครัวเรือน

สำหรับขนาดพื้นที่ถือครองของเกษตรกรจากการศึกษาสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรถือครองที่ดินเฉลี่ย 19.50 ไร่และพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 15.90 ไร่ ที่ดินส่วนใหญ่มีเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนดที่ดินเฉลี่ย 62.8 จากการศึกษาสามารถแบ่งขนาดพื้นที่การถือครองของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในจังหวัดสงขลาออกเป็น 3 ประเภทได้แก่(1) พื้นที่ถือครองสวนยางขนาดเล็กน้อยกว่า 15 ไร่ (2)พื้นที่ถือครองสวนยางขนาด 15-50 ไร่ (3) พื้นที่ถือครองสวนยางขนาดมากกว่า 50 ไร่

5.1.2 การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

จากผลการศึกษารูปได้ว่า การใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา ในจังหวัดสงขลาสามารถจำแนกตามลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ออกเป็น 4 ประเภท 1) แรงงานคู่สามีภรรยา 2) แรงงานบุตรหลาน 3) แรงงานญาติพี่น้อง 4) แรงงานสูงอายุ ซึ่งลักษณะการทำงานและกิจกรรมการทำงานของแรงงานแต่ละประเภทมีความแตกต่างกัน

โดยแรงงานคู่สามีภรรยา เป็นแรงงานครัวเรือนที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุระหว่าง 25-55 ปี) ที่เป็นคู่สามีภรรยา ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของสวนยางพาราและมีประสบการณ์ทำสวนยางพารามานาน เป็นแรงงานถาวร ทำทุกกิจกรรมในการทำสวนยางพารา ตั้งแต่กิจกรรม เตรียมปลูกและปลูกยางพารา จัดการสวนยางพารา การกรีดยางพารา และการขายผลผลิต ถือเป็นแรงงานหลักในการทำสวนยางพารา ส่วนใหญ่ได้รับประสบการณ์จากบรรพบุรุษ **แรงงานบุตรหลาน** เป็นแรงงานครัวเรือนที่เป็นบุตรหลานของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่อยู่วัยเด็ก วัยรุ่น แรงงานบุตรหลานเป็นแรงงานชั่วคราวมีการทำกิจกรรมกรรมเกี่ยวกับสวนยางพาราในบางกิจกรรม และเป็นครั้งคราวเท่านั้น เนื่องจากแรงงานประเภทนี้เป็นวัยที่กำลังอยู่ในช่วงของการศึกษา และได้รับการศึกษาในระดับสูง กิจกรรมที่แรงงานบุตรหลานทำส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องการทักษะความชำนาญ เช่น การจัดการดูแลสวน ในเรื่องของการใส่ปุ๋ย หรือกิจกรรมในการกรีดยางต้นตอนของการเก็บน้ำยาง ซึ่งการที่บุตรหลานเป็นแรงงานในการทำสวนยางพารานั้นขึ้นอยู่กับกรอบเลี้ยงดูของผู้ปกครองว่าให้แรงงานกลุ่มนี้เข้าไปมีบทบาทในการทำสวนยางพารามากแค่ไหน ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ ทักษะและทัศนคติเกี่ยวกับการทำสวนยางพารา **แรงงานญาติพี่น้อง** เป็นแรงงานครัวเรือนซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติกับเจ้าของสวน เป็นแรงงานชั่วคราวมีการทำกิจกรรมกรรมเกี่ยวกับสวนยางพาราในบางกิจกรรม และเป็นครั้งคราวเท่านั้น แรงงานเครือญาติจะเป็นแรงงานที่อยู่บริเวณใกล้เคียงหรือพักอาศัยอยู่ที่เดียวกับเจ้าของสวนยางพารา ซึ่งการเข้ามาทำกิจกรรมในฟาร์มสวนยางพาราโดยส่วนใหญ่จะใช้แรงงานประเภทนี้ในกรณีที่เจ้าของสวนยางไม่สามารถที่จะทำกิจกรรมในสวนยางให้เสร็จตามเวลา หรือติดภารกิจเจ้าของสวนจึงจะใช้แรงงานเครือญาติและ **แรงงานสูงอายุ** เป็นแรงงานครัวเรือนที่อยู่ในวัยสูงอายุ อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปซึ่งอาจมีความสัมพันธ์กับเจ้าของสวนยางในลักษณะของพ่อแม่ ปู่ ย่า หรือมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ และไม่ใช้แรงงานหลักในการทำงาน กิจกรรมที่แรงงานสูงอายุส่วนใหญ่ทำจะในกิจกรรมในการเก็บน้ำยางเป็นแรงงานชั่วคราวและแรงงานถาวร ซึ่งการทำกิจกรรมในฟาร์มสวนยางพาราจะเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องอาศัยความละเอียด ทักษะการทำงานสูง

สำหรับการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราสรุปได้ว่าสามารถแบ่งการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนออกเป็นกิจกรรมการผลิต 4 กิจกรรมได้แก่ (1)กิจกรรมการปลูก (2)กิจกรรมการบริหารจัดการ (3)กิจกรรมการเก็บเกี่ยวผลผลิต(การกรีดยางพารา) และ(4)กิจกรรมการตลาดการผลิต (การขายผลผลิต)โดยกิจกรรมการปลูกประกอบด้วยเตรียมพื้นที่ปลูกยาง การใช้พันธุ์ยาง **กิจกรรมการบริหารจัดการสวนยางพาราประกอบด้วย** 4 กิจกรรม คือ การตัดแต่งกิ่ง การกำจัดวัชพืช การใส่ปุ๋ยและการควบคุมโรคและแมลงศัตรูของยางพารา **กิจกรรมการเก็บเกี่ยวผลผลิต (การกรีดยางพารา)ประกอบด้วย** การเตรียมอุปกรณ์กรีดยาง การกรีดยาง เก็บน้ำยางและ การจัดการผลผลิตและ **กิจกรรมการตลาดการผลิต** ได้แก่ การขายผลผลิตทั้งในรูปแบบยางสดและยางแผ่นดิบ

รูปแบบการใช้แรงงานครัวเรือนในกิจกรรมการกรีดยางสามารถรูปแบบผลผลิตได้ 2 รูปแบบคือ ผลผลิตรูปน้ำยางสด และผลผลิตรูปยางแผ่นดิบ โดย**เกษตรกรที่ผลิตรูปแบบน้ำยางสด**สามารถแบ่งได้ 5 รูปแบบได้แก่รูปแบบที่ 1 ใช้แรงงานครัวเรือนทุกกิจกรรมการผลิตตั้งแต่ลับมีด กรีดยาง เก็บน้ำยาง และขายผลผลิต รูปแบบที่ 2 จ้างแรงงานสำหรับงานลับมีด และใช้แรงงานครัวเรือนสำหรับกิจกรรมกรีดยาง เก็บน้ำยาง และขายผลผลิต ทั้งนี้รูปแบบที่ 1 และ 2 เป็นรูปแบบการใช้แรงงานที่พบได้โดยทั่วไปในสวนยางขนาดเล็ก รูปแบบที่ 3 จ้างแรงงานสำหรับงานลับมีดและงานกรีดยาง โดยเจ้าของสวนเก็บน้ำยางและขายน้ำยางด้วยตนเอง รูปแบบที่ 4 จ้างกรีดยางและจ้างเก็บผลผลิต โดยงานลับมีดเป็นหน้าที่ของแรงงานกรีดยาง รูปแบบนี้พบว่า เจ้าของสวนมักจ้างครัวเรือนที่แตกต่างกัน กล่าวคือ จ้างกรีดยางสำหรับแรงงานรับจ้างกรีดยาง และจ้างเก็บน้ำยางด้วยแรงงานรับจ้างทั่วไป ทั้งนี้ในบางสวนเจ้าของสวนยางอาจเก็บน้ำยางร่วมด้วยกับแรงงานรับจ้างเก็บน้ำยางและ รูปแบบที่ 5 รูปแบบนี้มักเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวไม่ความถาวร เนื่องจากแรงงานครัวเรือนมีกิจกรรมเร่งด่วน ส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรือให้วามระหว่งเจ้าของสวนยางหรือแรงงานกรีดยางจ้างด้วยกัน ดังนั้นแรงงานอาจจะจ้างกรีดยาง หรือจ้างเก็บน้ำยางแล้วแต่กิจกรรมโดยมีค่าจ้าง ส่วน **เกษตรกรที่ผลิตรูปยางแผ่นดิบ**สามารถแบ่งได้ 4 รูปแบบได้แก่รูปแบบที่ 1 ใช้แรงงานครัวเรือนทุกกิจกรรมการผลิตตั้งแต่ลับมีด กรีดยาง เก็บน้ำยาง แปรรูปยางแผ่นดิบ และขายผลผลิต รูปแบบที่ 2 จ้างแรงงานสำหรับงานลับมีด และใช้แรงงานครัวเรือนสำหรับกิจกรรมกรีดยาง เก็บน้ำยาง แปรรูปยางแผ่นดิบ และขายผลผลิต รูปแบบที่ 3 จ้างแรงงานสำหรับงานลับมีดและงานกรีดยาง โดยเจ้าของสวนเก็บน้ำยาง แปรรูปยางแผ่นดิบและขายน้ำยางด้วยตนเอง รูปแบบที่ 4 จ้างกรีดยางและจ้างเก็บผลผลิต โดยงานลับมีดเป็นหน้าที่ของแรงงานกรีดยาง รูปแบบนี้พบว่าเจ้าของสวนมักจ้างครัวเรือนที่แตกต่างกัน กล่าวคือ จ้างกรีดยางสำหรับแรงงานรับจ้างกรีดยาง และจ้าง

เก็บน้ำด้วยแรงงานรับจ้างทั่วไป งานแปรรูปยางแผ่นดินและขายผลผลิตดำเนินโดยเจ้าของสวนยาง

5.1.3 ช่วงเวลาการทำงานของแรงงานครัวเรือนกรณีกิจกรรมการกรีดยาง

สำหรับช่วงเวลาการทำงานของแรงงานครัวเรือนกรณีกิจกรรมการกรีดยางในแต่ละวันดังนี้ (1) การเตรียมอุปกรณ์กรีดยางในช่วงบ่าย 14:00 – 17:00 น (2) การกรีดยาง เป็นช่วงเวลากรีดยางตั้งแต่เกษตรกรเริ่มกรีดยางจนกระทั่งกรีดยางครบทั้งแปลง นับเป็นขั้นตอนงานที่สำคัญ งานกรีดยางเริ่มตั้งแต่เที่ยงคืน ถึง 06.00 น. (3) เก็บน้ำยาง หลังงานกรีดยางเสร็จสิ้นต้องทิ้งเวลาให้น้ำยางไหลลงสู่ถ้วยรองน้ำยางใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ชั่วโมง ในช่วงเวลานี้เกษตรกรใช้เวลาเพื่อการรับประทานอาหารเช้า ทักทายเพื่อนบ้านหรือพักผ่อน การเก็บน้ำยางส่วนใหญ่เริ่มในช่วงเวลา 06:00 – 08:00 น.โดยเกษตรกรที่มีพื้นที่สวนยางขนาดใหญ่ ระยะทางไกล มีความยากลำบากเก็บน้ำ หรือมีจำนวนแรงงานเก็บน้ำยางจำกัด เป็นต้น มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาเพื่อความเหมาะสมเพื่อให้น้ำยางเสร็จสิ้นในเวลาประมาณ 10.00 น. (4) แปรรูปยางแผ่นดิบ กระบวนการผลิตยางแผ่นดิบเริ่มต้นตั้งแต่เก็บน้ำยางสดเสร็จสิ้น ซึ่งเกษตรกรจะเริ่มทำยางแผ่นในช่วงเวลาประมาณ 09.00 น. และเสร็จขั้นตอนการผลิตยางดิบในเวลาประมาณ 12.00 น.และ (5) การขายผลผลิต จากการศึกษาพบว่า เกษตรที่เลือกผลิตน้ำยางสดเริ่มนำผลผลิตมาขายกับพ่อค้าในหมู่บ้านหรือจุดรับซื้อน้ำยาง กลุ่มรับซื้อน้ำยางหรือสหกรณ์ สกย. เริ่มตั้งแต่เวลา 09:00 น. คือ หลังจากเก็บน้ำยางเสร็จสิ้นแล้วก็นำน้ำยางสดมา ณ จุดขายทันที จากการศึกษานี้ จุดรับซื้อน้ำยางพบว่า เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงมาขายน้ำยางเสร็จสิ้นในเวลาประมาณ 12:00 น.

5.1.4 จำนวนชั่วโมงทำงานของแรงงานกรีดยาง

ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่า แรงงานครัวเรือนใช้เวลาทำงานกรีดยางเฉลี่ย 3.5 ชั่วโมง เก็บน้ำยางเฉลี่ย 2.0 ชั่วโมง และขายผลผลิตเฉลี่ย 0.50 ชั่วโมง นั่นคือ เกษตรกรที่ขายน้ำยางสดใช้เวลาทำงานเฉลี่ย 6.0 ชั่วโมงต่อวัน ในขณะที่การแปรรูปยางแผ่นดิบใช้เวลาทำงานเฉลี่ย 2.5 ชั่วโมงต่อวัน รวมชั่วโมงทำงานทั้งหมด 8.5 ชั่วโมงต่อวัน พบว่า แรงงานครัวเรือนใช้เวลาทำงาน ในการขายน้ำยางสดใช้เวลาทำงานทั้งหมดน้อยกว่าการแปรรูปยางแผ่นดิบซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกขายน้ำยางสด

5.1.5 ความสามารถทำงานของแรงงานกรีดยาง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า แรงงานครัวเรือนมีอัตรากรีดยางพาราของแรงงานครัวเรือนหญิงเฉลี่ย 6.20 ไร่ต่อต้นต่อวัน แรงงานครัวเรือนชายเฉลี่ย 7.20 ไร่ต่อต้นต่อวัน อัตราการเก็บน้ำยางเฉลี่ย 6.70 ไร่ต่อต้นต่อวัน แรงงานครัวเรือนชายเฉลี่ย 6.90 ไร่ต่อต้นต่อวัน และผลผลิตยางแห้งเฉลี่ย 8.90 กิโลกรัมต่อต้นต่อวัน แรงงานครัวเรือนชายเฉลี่ย 10.10 กิโลกรัม ต่อต้นต่อวัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าความสามารถปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนชายมีสูงกว่าแรงงานครัวเรือนหญิง

5.2 สุขภาวะทั้งทางกาย ทาง สังคม ทางจิตหรืออารมณ์ และทางจิตวิญญาณหรือปัญญาของเกษตรกรชาวสวนยาง และแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติในกิจกรรมการผลิตยางพาราแรงงานครัวเรือน

สำหรับการศึกษาสุขภาวะทั้งทางกาย ทาง สังคม ทางจิตหรืออารมณ์ และทางจิตวิญญาณหรือปัญญาของเกษตรกรชาวสวนยาง และแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติในกิจกรรมการผลิตยางพาราแรงงานครัวเรือนสรุปผลได้ดังนี้

5.2.1 สุขภาวะทางกายในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราพบว่า ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 2.07 ระดับน้อยซึ่งเมื่อแสดงเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสุขภาวะทางกายของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราพบว่า : แรงงานการประสบปัญหาเกี่ยวกับสัตว์กัดต่อย เช่น งู ตะขาบ แมลงป่อง ยุง ภายในสวนยาง ขณะปฏิบัติงานการผลิตยางพารา มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับปานกลาง(ค่าเฉลี่ย 2.82) รองลงมาได้แก่อาการปวดเกร็งกล้ามเนื้อท้ายทอย หลังหรือไหล่ เมื่อต้องแบกหามถังน้ำยางไปยังโรงยางทำยางแผ่นหรือทำน้ำยางสดอยู่ในระดับน้อย(ค่าเฉลี่ย 2.49) อาการที่เกิดจากการกรีดยางพาราอยู่ในระดับปานกลาง(2.51) และอาการที่เกี่ยวกับหัวใจในขณะอยู่ในระดับและหลังการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราอยู่ในระดับน้อย(2.14)

5.2.2 สุขภาวะทางสังคมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก(ค่าเฉลี่ย 3.36) และเมื่อเปรียบเทียบสุขภาวะทางสังคมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา พบว่า 3 ประเด็นที่สำคัญได้แก่ประเด็นความรู้สึกมีความสุข เมื่อได้ช่วยเหลือกันทั้งในและนอกครัวเรือน ประเด็น การมีเวลาการช่วยกันดูแลสมาชิกในครอบครัวเมื่อมีการเจ็บป่วยและประเด็นการให้ความสนใจความทุกข์ ความสุขของกันและกันของบุคคลในครอบครัว มีค่าเฉลี่ยสูงเมื่อเทียบกับประเด็นอื่น

5.2.3 สุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา สำหรับ ผลการศึกษาสุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการ

ผลิตยงพาราพบว่าภาพรวมสุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิต ยางพาราอยู่ในระดับน้อย(ค่าเฉลี่ย 2.19 และเมื่อเปรียบเทียบสุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์ใน การปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราพบว่า : มีการมองเห็นคุณค่าในตนเองของแรงงาน จากการประกอบอาชีพสวนยางพารา มีความพึงพอใจกับความสามารถของตนเอง ในการ ปฏิบัติงานในสวนยางพารา : มีความรู้สึกประสบความสำเร็จ และก้าวหน้าในชีวิตจากการ ประกอบอาชีพการทำสวนยางพารามีค่าเฉลี่ยสูงสุดเมื่อเทียบกับประเด็นอื่นๆ(ภาพที่ 4)

5.2.4. สุขภาวะทางจิตวิญญาณ หรือปัญญาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการ ผลิตยางพารา18 พบว่าภาพรวมสุขภาวะทางจิตวิญญาณ หรือปัญญาในการปฏิบัติงานใน กิจกรรมการผลิตยางพาราอยู่ในระดับมาก(ค่าเฉลี่ย 3.54)และเมื่อเปรียบเทียบสุขภาวะทางจิต วิญญาณ หรือปัญญาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราพบว่าโดยส่วนใหญ่มีสุข ภาวะทางจิตวิญญาณหรือทางปัญญาอยู่ในระดับมากในขณะที่มีประเด็นเดียวได้แก่ประเด็นมี ความขัดแย้งกับคนอื่นๆในชุมชนน้อยที่สุด

5.3 วิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของแรงงาน คร้วเรือนในระบบการผลิตยางพารา

พบว่า **สถานะภาพครัวเรือนของชาวสวนยางพารา** มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทาง กาย สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางจิตวิญญาณหรือทางปัญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 และ เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักของเกษตรกรชาวสวนยางพารากับ ภาพรวมสุขภาวะทั้ง 4 ด้านพบว่ามีความสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 **ประสบการณ์ทำสวนยางพารา**มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางสังคมอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05และ เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ประสบการณ์ทำสวนยางพารากับ ภาพรวมสุขภาวะทั้ง 4 ด้านพบว่ามีความสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 **จำนวน แรงงานที่ใช้ในการผลิตยางพาราของครัวเรือน**มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางกาย สุขภาวะ ทางสังคมและสุขภาวะทางจิตวิญญาณหรือทางปัญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์กับกับสุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตยางพาราของครัวเรือนกับ ภาพรวมสุขภาวะทั้ง 4 ด้านพบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01และ **จำนวนแรงงานที่พอเพียงต่อการผลิตยางพารา**มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางกาย และสุข

ภาวะทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และระดับการรับรู้จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของความสัมพันธ์กับ สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางจิตหรือทางอารมณ์และสุขภาวะทางจิตวิญญาณหรือทางปัญญา มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรับรู้จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับ ภาพรวมสุขภาวะทั้ง 4 ด้านพบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5.4 สังเคราะห์ตัวชี้วัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราที่นำไปสู่ความอยู่ดีกินดีและการเพิ่มคุณภาพชีวิต

สำหรับการสังเคราะห์ตัวชี้วัดสุขภาวะทั้ง 4 ด้านได้แก่ ด้านสุขภาวะทางกาย ด้านทางจิต ด้านทางสังคม และ ด้านทางจิตวิญญาณ พบว่าภาพรวมค่าเฉลี่ยตัวชี้วัดทางสุขภาวะที่สามารถวัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนมีค่าเฉลี่ย 0.68 อยู่ในระดับมากในการวัดสุขภาวะ โดยค่าเฉลี่ยสุขภาวะทางจิตวิญญาณมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 0.79 ระดับมาก ซึ่งจากการศึกษาในเชิงปริมาณชี้ให้เห็นว่า การที่แรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการเอื้อเฟื้อและแบ่งปัน ไม่เห็นแก่ตัวมีจิตใจสูงและมีจิตสาธารณะเป็นตัวแปรสำคัญหรือเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สามารถวัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือน ในขณะที่ สุขภาวะทางกายและทางจิตมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 0.64 ระดับมาก ซึ่งจากการศึกษาชี้ให้เห็นค่าเฉลี่ยประเด็นย่อยของสุขภาวะทั้ง 4 ด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลางถึงมากที่สุด ย่อมแสดงให้เห็นว่าตัวชี้วัดดังกล่าวสามารถวัดระดับสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในการปฏิบัติงานได้

5.5 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสุขภาวะที่ดีในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

5.5.1 ปัญหาสุขภาวะในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราของแรงงานครัวเรือนในปัจจุบันสำหรับ ผลการศึกษาปัญหาสุขภาวะในการปฏิบัติงานการผลิตยางพาราของแรงงานครัวเรือนในปัจจุบัน(ตารางที่ 19 และภาพที่ 6)พบว่าปัญหาสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนได้แก่ ปัญหาสุขภาวะทางกายในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 37.25 รองลงมา ปัญหาสุขภาวะทางสังคมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 31.66 5.1.3 ปัญหาสุขภาวะทางจิตหรือ อารมณ์ในการปฏิบัติงานใน

กิจกรรมการผลิตยางพารา ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 61 และ ปัญหาสุขภาพะทางจิตวิญญาณ หรือทางปัญญาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา ร้อยละ 45

5.5.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสุขภาพะที่ดีในการปฏิบัติงานของแรงงาน ครัวเรือนพบว่าภาพรวมร้อยละผู้ตอบเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 49.89 โดย โดย ข้อเสนอแนะทางกายของ แรงงานครัวเรือนภาพรวมร้อยละผู้ตอบเฉลี่ย 43.40 ข้อเสนอแนะสุขภาพะทางสังคมในการ ปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา ภาพรวมร้อยละผู้ตอบเฉลี่ยอยู่ที่ 42.67 ข้อเสนอแนะสุขภาพะทางจิตหรือทางอารมณ์ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 55.00 ข้อเสนอแนะสุขภาพะทางจิตวิญญาณ หรือทางปัญญาในการปฏิบัติงานใน กิจกรรมการผลิตยางพารา ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ58.50

5.6 รูปแบบการพัฒนาสุขภาพะของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาสุขภาพะของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิต ยางพาราสรุปได้ว่าประกอบด้วยตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ 5 ตัวแปรที่ส่งผลต่อสุขภาพะของ แรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานผลิตยางพารา และตัวแปรเหล่านี้เชื่อมโยงกับตัวชี้วัดทั้ง 4 ด้าน ดังรายละเอียดได้แก่ **สถานะภาพของครัวเรือน** พบว่ามีความสัมพันธ์กับสุขภาพะอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษาพบว่ามีความเชื่อมโยงกับสุขภาพะทางสังคมและทางกาย ได้แก่ ความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ และแบ่งปันไม่เห็นแก่ตัว การช่วยเหลือและการให้บริการ การดำเนิน ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ความสุขในครอบครัว และการมีจิตใจสูงและมีจิตสาธารณะ **ระดับความรู้จากเจ้าหน้าที่** พบว่ามีความสัมพันธ์กับสุขภาพะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ จากการศึกษพบว่ามีความเชื่อมโยงกับสุขภาพะทางจิตได้แก่ มีความกระตือรือร้นในการประกอบ อาชีพและความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน และความมั่นคงในการประกอบอาชีพในการทำสวน ยาง **จำนวนแรงงานที่พอเพียงในครัวเรือน**พบว่ามีความสัมพันธ์กับสุขภาพะอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ และจากการศึกษาพบว่ามีความเชื่อมโยงกับสุขภาพะทางจิตและทางสังคม ได้แก่ มี กิจกรรมผ่อนคลายและมีสันทนาการ มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพในการทำสวนยางพารา อยู่ในสภาพแวดล้อมทางการผลิตที่ดี และมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันในชุมชนและครัวเรือน **ประสบการณ์ทำงานของแรงงาน** พบว่ามีความสัมพันธ์กับสุขภาพะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษาพบว่ามีความเชื่อมโยงกับสุขภาพะทางจิตได้แก่ มีความกระตือรือร้นในการ

ประกอบอาชีพและความคล่องตัว และ มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา และจำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตของครัวเรือนพบที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษาพบที่มีความเชื่อมโยงกับสุขภาวะทางจิตได้แก่ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น และมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพและความคล่องตัว

5.7 ข้อเสนอแนะและการอภิปรายในงานวิจัย

สำหรับข้อเสนอแนะในงานวิจัยที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถให้ข้อเสนอแนะและอภิปรายผลร่วมดังนี้

5.7.1 สุขภาวะทางกายของแรงงานในปัจจุบันค่อนข้างต่ำกว่าสุขภาวะด้านอื่นๆ จากผลการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคม และการปฏิบัติงาน ซึ่งให้เห็นว่า ในปัจจุบัน แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตมีอายุเฉลี่ยค่อนข้างสูง และมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพารามากกว่า 15 ปี ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงสุขภาวะทางกายที่ต่ำกว่าสุขภาวะด้านอื่น เช่นการเจ็บไข้ ได้ป่วย และปัญหาสุขภาพ ซึ่งเป็นสาเหตุจากการปฏิบัติงาน และการใช้สารเคมีในการปฏิบัติงานบางกิจกรรม ตลอดจน การไม่ได้รับการพักผ่อนเท่าที่ควรเป็นเวลาติดต่อกันนาน เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรต้องทำกิจกรรมอื่นๆเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ อีกประการหนึ่งจากผลการศึกษาพบว่าแรงงานครัวเรือนที่ทำกิจกรรมอยู่เป็นแรงงานที่มีอายุเฉลี่ยมาก เช่นแรงงานพ่อแม่ และแรงงานผู้สูงอายุ ส่วนแรงงานเยาวชนพบว่าไม่ค่อยได้ปฏิบัติมากนัก

5.7.2 เมื่อขนาดพื้นที่ถือครองมากขึ้นแนวโน้มการใช้แรงงานครัวเรือนลดลง จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญคือ เมื่อขนาดสวนยางพาราที่ถือครองมากขึ้นทำให้สัดส่วนสัดส่วนพื้นที่ปฏิบัติงานของแรงงานต่อจำนวนแรงงานมากขึ้น ซึ่งพบว่าเกินความสามารถของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงาน จึงมีแนวโน้มจ้างแรงงานมากขึ้น ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายสูงขึ้นมีผลต่อสุขภาวะทางอารมณ์ ความเครียดมากขึ้น เนื่องจากต้องหารายได้เสริมมากขึ้น และมีข้อสังเกตบางประการคือ ครัวเรือนบางครัวเรือนมีการจ้างแรงงานเข้ามาทดแทนแรงงานครัวเรือนด้วยเหตุผลเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณกล่าวคือ ครัวเรือนมีแรงงานพอปฏิบัติงานกับขนาดพื้นที่ที่ถือครองแต่แรงงานครัวเรือนไม่ทำเป็นต้น ซึ่งคิดว่าน่าจะมีแนวโน้มมากขึ้น ดังนั้นข้อเสนอที่ดีคือต้องมีแนวทางในการพัฒนาทักษะและความสามารถของแรงงานครัวเรือน และชี้ให้เห็นความสำคัญของอาชีพสวนยางพาราให้กับแรงงานครัวเรือน ไม่ให้อพยพไปทำงานอื่น ซึ่งผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ามีการอพยพแรงงานครัวเรือนยังไม่มากนัก ก็น่าจะมีแนวทางกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของอาชีพเกษตรกรตลอดจน ให้ความรู้ในการบริหารครัวเรือนเพื่อให้เกิดสุขภาวะที่ดีในครัวเรือน

5.7.3 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบผลผลิตเพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานแท้จริงไม่ได้ช่วยให้สุขภาพทางอารมณ์และทางกายดีขึ้น จากผลการศึกษาพบว่าแม้ว่าในพื้นที่ศึกษาจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบผลผลิตจากยางแผ่นเป็นน้ำยางสด และยางก้อนถ้วยก็ตาม เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน และทำให้เวลาในการปฏิบัติงานน้อยลงและครวัเรียนมีเวลาว่างมากขึ้น แต่ผลการศึกษากลับพบว่าเมื่อครวัเรียนมีเวลามากขึ้นแทนที่จะเอาเวลาไปทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ กับเอาเวลาไปทำกิจกรรมที่ไม่ค่อยเกิดประโยชน์มากขึ้น ส่งผลต่อสุขภาพะ ดังนั้นสิ่งที่สำคัญคือ ต้องปลูกฝังทัศนคติให้เกษตรกรรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ลดละเลิกอบายมุข ซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพทางกาย อารมณ์ สังคมและจิตวิญญาณ แม้ว่าผลการศึกษาจะสะท้อนและชี้ให้เห็นว่าปัจจุบันสุขภาพทางสังคม และทางจิตวิญญาณของแรงงานครวัเรียนสูงอยู่ก็ตามแต่ก็เป็นผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่า ยังมีความหวังในการพัฒนาสุขภาพะเกษตรกร ซึ่งจากผลการศึกษาก็ชี้ให้เห็นว่า ครวัเรียนเกษตรกร และแรงงานครวัเรียนในปัจจุบันมีความเชื่อมั่น และมีความภูมิใจในอาชีพทำสวนยางพาราอยู่มากทำให้สุขภาพะทางจิตวิญญาณค่อนข้างสูง ประกอบกับความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนยังมีความเหนียวแน่นที่ส่งผลการศึกษาสุขภาพะทางสังคมที่ค่อนข้างสูง ดังนั้นจุดแข็งทั้งสองประการ ควรที่จะมีแนวทางที่จะพัฒนาสุขภาพะทางสังคมและทางจิตวิญญาณที่แข็งแกร่งอยู่แล้วให้เป็นระบบเพราะเชื่อว่าจะเป็นรากฐานในการพัฒนาสุขภาพะด้านอื่นๆ

5.7.4 สภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบันส่งผลต่อสุขภาพะของแรงงานครวัเรียน ปัจจุบันต้องยอมรับว่าเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อม และสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลกระทบต่อการดำรงชีพของแรงงานครวัเรียน และครวัเรียนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ทำให้เกษตรกรต้องระมัดระวังในการดำรงชีพ ดังนั้นข้อเสนอ การใช้ชีวิตของครวัเรียนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ฟุ่มเฟือยและประหยัดจึงเป็นหนทางที่จะช่วยให้สุขภาพะของเกษตรกรดีขึ้น และการติดตามข่าวสารอยู่เสมอ การเปิดรับข่าวสารก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับแรงงานครวัเรียนและครวัเรียนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในปัจจุบัน

5.8.9 ความเข้มแข็งทางสังคมของชุมชนจะทำให้สุขภาพะของแรงงานดีขึ้น จากการศึกษาชี้ให้เห็นถึงแนวทางการสร้างสุขภาพะที่นอกจากจะเริ่มต้นที่ตนเองและครวัเรียนแล้ว ชุมชน และกลุ่มในชุมชน ก็เป็นสถาบันชุมชนที่มีส่วนช่วยให้เกิดสุขภาพะที่ดีในชุมชนได้ ดังนั้นการพัฒนาสุขภาพะควรเริ่มต้นที่กลุ่มหรือองค์กรในชุมชนก่อนเพราะสมาชิกส่วนใหญ่มาจากครวัเรียน

5.7.10 การศึกษาตัวชี้วัดในสภาวะด้านต่างๆ แม้ว่าผลจะออกมาว่าสามารถชี้วัดสภาวะของแรงงานได้สูงแต่ก็เป็นเพียงประเด็นส่วนหนึ่งที่องค์กรประกอบอื่นๆ ร่วมพัฒนาด้วย

ปัจจัย เช่นความเข้มแข็งของชุมชน การบริหารจัดการ การเสริมพลัง การปรับเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกร การดำรงชีวิตของเกษตรกร ความมีวินัย และการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในรูปแบบโครงการพัฒนาต่างๆ เหล่านี้หากนำมาพิจารณา ร่วมในการพัฒนากับสภาวะแล้วก็น่าจะทำให้ประสบความสำเร็จได้

5.7.11 การค้นพบปัจจัย 5 ปัจจัย ที่มีความสัมพันธ์กับสภาวะของแรงงานครัวเรือนทำให้มองเห็นข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาแรงงานครัวเรือนจาก 5 ปัจจัยหลักดังนี้

- (1) สถานะภาพครัวเรือนของชาวสวนยางพารา ควรส่งเสริมและให้ความรู้ในการบริหารและจัดการครัวเรือน ตลอดจนควรให้เกษตรกรมีวินัยในการใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือย ควรยึดหลักการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ปลูกฝังให้ครัวเรือนเกษตรกรเห็นความสำคัญของอาชีพการทำสวนยางพาราและมีความภูมิใจในอาชีพการทำสวนยางพารา และไม่มองในทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวให้มองถึงทางสังคมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนและการรักษาประเพณีและวัฒนธรรมให้มากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สภาวะของแรงงานครัวเรือน และครัวเรือนดีขึ้น
- (2) พบว่าประสบการณ์ทำสวนยางพารา ประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราทำให้แรงงานครัวเรือนสามารถบริหารจัดการสวนยางพาราได้ดีกว่าแรงงานที่มีประสบการณ์น้อยกว่า การเรียนรู้และการรับรู้จะดีกว่า รู้ว่าสิ่งไหน เวลาไหน ควรปฏิบัติอย่างไร การปรับตัวมีอยู่ตลอดเวลาที่ส่งผลต่อสภาวะทางอารมณ์ทางจิตวิญญาณ เนื่องจากพบว่าเมื่อแรงงานทำงานในสวนยางพาราเป็นเวลานานความใกล้ชิด และความรักในอาชีพสวนยางพาราฝังรากลึกในใจทำให้ความสัมพันธ์ในครัวเรือนมีมากขึ้น มีกิจกรรมร่วมกันในครัวเรือนมากขึ้น ส่งผลต่อสภาวะของแรงงานและครัวเรือน
- (3) จำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตยางพาราของครัวเรือน มีความสำคัญเนื่องจากว่า หากจำนวนแรงงานมากกว่าขนาดสวนก็ส่งผลให้แรงงานช่วยกันปฏิบัติงานได้เร็วขึ้นมีเวลาทำกิจกรรมการผลิตอื่นๆ ในแต่ละวันส่งผลให้สภาวะดีขึ้นเกษตรกรไม่หักโหมมากในการทำงาน

- (4) จำนวนแรงงานที่พอเพียงต่อการผลิตยางพารา เช่นเดียวกับข้อ 3 ถ้าแรงงานพอเพียงต่อการผลิตโดยไม่ต้องจ้างแรงงานจ้างจากภายนอกเข้ามา ต้นทุนการผลิตก็จะไม่สูงรายได้ก็เพียงพอกับรายจ่าย สุขภาวะดีขึ้น
- (5) ระดับการรับความรู้จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะการได้รับความรู้ทั้งในด้านการผลิต การบริหารจัดการ ความรู้ในเรื่องจิตวิทยาก็จะทำให้เกษตรกรชาวสวนยางพารา รู้แนวทางการปฏิบัติตนเอียงในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีส่งผลให้เกิดสุขภาวะที่ดีตามมา แต่มีข้อสังเกตว่า เกษตรกรไทยมักจะใช้ชีวิตที่ตนเองคุ้นเคยไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงอะไรง่ายๆ ดังนั้น การวางนโยบายการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาวะ ตลอดจนการเตรียมและปรับทัศนคติของชุมชน กลุ่มให้เห็นความสำคัญจึงเป็นสิ่งจำเป็น อาจจะต้องใช้เวลานานแต่ก็ต้องทำ

5.7.12 รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางเป็นเพียงชี้ให้เห็นแนวทางและผลที่เกิดขึ้นในการพัฒนาสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสุขภาวะในที่อื่นๆได้

5.7.13 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนส่งผลกระทบต่อสุขภาวะของแรงงานครัวเรือน ในปี พ.ศ.2558 ไทยเราจะเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งคาดว่าจะมีผลต่อ ภาวะการเคลื่อนย้ายแรงงานครัวเรือนมาก ส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพของแรงงาน นำไปสู่สุขภาวะของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราทั้งในแง่บวกและลบ ดังนั้นสิ่งสำคัญคือ การพัฒนาฝีมือแรงงาน ความสามารถของแรงงานครัวเรือน การพัฒนากลุ่มและชุมชนให้เข้มแข็งไม่ทิ้งถิ่นที่อยู่อาศัย ไม่เปลี่ยนแปลงอาชีพสวนยางพาราไปเข้าสู่แรงงานภาคอุตสาหกรรมจึงเป็นสิ่งที่รัฐบาลไทยต้องขบคิดให้มาก

เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัย. 2544. มิติและระดับของสุขภาพ. นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพการพัฒนาระบบ
การประเมินผลกระทบสุขภาพในประเทศไทย:4.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. 2544. ประชาสังคมกับสุขภาพ. สำนักงานนโยบายและแผน
สาธารณสุข กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข: 127.
- งามพิศ สัตย์สงวน. 2543. หลักรัฐธรรมนูญวิวัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูชาติ อุรัมภรณ์ และนภดล พีระเสถียร. 2539. อนาคตแรงงานไทย:ปัญหาและแนวทางแก้ไข.
ว. เศรษฐกิจ ธนาคารกรุงเทพจำกัด(มหาชน). 28 (พฤษภาคม): 23-26.
- โชคชัย อักษรนันท์ . 2541. ปัญหาแรงงานไทย. ว. รัฐสภา. 46(กุมภาพันธ์): 1-8.
- ณรงค์ เส็งประชา. 2538. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ทับทิม วงศ์ประยูร และดวงตา สราญรมย์. 2535. เศรษฐศาสตร์จุลภาค1 . กรุงเทพฯ: วิเจ พรีนติ้ง
ปัญหา สมบูรณ์สุข และอภิญา จันท์เจริญ. 2538. รายงานการวิจัยเรื่อง การเคลื่อนย้ายแรงงาน
ในจังหวัดสงขลา : กรณีศึกษาแรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่นในสวน
ยางพาราของเกษตรกรที่พึ่งสงเคราะห์จากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางใน
อำเภอ หาดใหญ่ และนาทวี จังหวัดสงขลา, ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะ
ทรัพยากรธรรมชาติ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ประวิทย์ พัดลม. 2542. แรงงานไทยเป็นอย่างไรในปี 2541. ว. ดอกเบี๋ย. 16 (มกราคม): 106-
108.
- ประเวศ วะสี. 2537. วัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- วีรยุทธ ดาววัลย์. 2543. การตัดสินใจในการใช้วิธีการกรีดยางระหว่างการใช้วิธีเจาะต้นยางโดยใช้ก๊าซ
เร่งน้ำยางกับการใช้มีดกรีดยางของเกษตรกรชาวสวนยางพารา จังหวัดนครศรีธรรมราช.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2547. ข้อมูลวิชาการ
ยางพารา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. 85
- สุนันท์ธนา แสนประเสริฐ. 2540. วิถีชีวิตของผู้ประกอบการค้าแผงลอยจำหน่ายอาหารใน
เขตเทศบาลเมืองลพบุรี หลักสูตรศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม).
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- Peter' V.A. and Michael, T.R. 1992. *Fundamentals of farm business management*. Today offset Printer. India.
- WHO QOL Group. 1996. *Interoduction, Administration, Scoring and Generie Version of the Assessment, Field Verson WHO QOL-BREF*. WHO Geneva.
- Somboonsuke, B. Ganesh, P.S. and Demaine, H. 2002. Rubber-based farming system in Thailand: problems potential solution and constraints. *Journal of Rubber Development*. 21, 85-113.
- Somboonsuke B., Demaine, H. and Shivakoti, G. P. 2002. Rubber-based farming system in Thailand : Problems, potential solution and constraints. *Rural Dev. Journal* 21, : 86-117.
- William. 1990. On the non existence of envy-free and egalitarian-equivalent allocations in economies with indivisibilities. *Economics Letters. Elsevier*. 34, (November) 227-229.

ภาคผนวก

1. แบบสัมภาษณ์เชิงปริมาณ
2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง
3. แบบสัมภาษณ์ตัวชี้วัดสุขภาวะแรงงานครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

1.แบบสัมภาษณ์เชิงปริมาณ

1. ชื่อโครงการวิจัย (ภาษาไทย) พฤติกรรมการปฏิบัติงานและสุขภาพของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือน เกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดสงขลา

(ภาษาอังกฤษ) Working Performance Behavior and Healthy Status of Household Labors in the
Households of Para-rubber Farmers in Songkhla Province

แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนเกษตรกร

ตอนที่ 2 ข้อมูลแรงงาน การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน

ตอนที่ 3 สุขภาพในการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 4 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสุขภาพที่ดีในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน

เกษตรกรชาวสวนยางพารา

วันที่สำรวจ: ...../...../.....

ชื่อ สกุล: .....

ที่อยู่: .....

สถานที่สัมภาษณ์: ..... เวลา: .....ผู้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนเกษตรกร

1. อายุ .....ปี

2. เพศ

- 1. ชาย
- 2. หญิง

3. ระดับการศึกษาสูงสุด จำนวนปีศึกษา .....ปี

- 1. ประถมศึกษาปีที่ 6
- 2. ประถมศึกษาปีที่ 4
- 3. มัธยมศึกษาปีที่ 3
- 4. มัธยมศึกษาปีที่ 3

- 5. ประกาศนียบัตร
- 6.ปริญญาตรี
- 7. ปริญญาโท
- 8. อื่นๆ ระบุ .....

4. ศาสนา

- 1. พุทธ
- 2. อิสลาม
- 3. คริสต์
- 4. อื่นๆ ระบุ.....

5. สถานะ

- 1. โสด
- 2. แต่งงาน
- 3. หย่าร้าง
- 4. หม้าย

6. อาชีพหลัก

- 1. ยางพารา
- 2. ไม้ผล ระบุ.....
- 3. ทำนา
- 4. ทำไร่ ระบุ.....
- 5. เลี้ยงสัตว์ ระบุ.....
- 6. ประมง

ระบุ.....

- 7. ค้าขาย ระบุ.....
  - 8. ราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ ระบุ.....
  - 9. อื่นๆ ระบุ.....
7. อาชีพพรอง
- 1. ยางพารา
  - 2. ไม้ผล ระบุ.....
  - 3. ทำนา
  - 4. ทำไร่ ระบุ.....
  - 5. เลี้ยงสัตว์ ระบุ.....
  - 6. ประมง ระบุ.....
  - 7. ค้าขาย ระบุ.....
  - 8. ราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ ระบุ.....
  - 9. อื่นๆ ระบุ.....
8. ประสบการณ์ทางการเกษตร .....ปี
9. ภูมิลำเนา:
- 1. ท้องถิ่นหรือเกิดในหมู่บ้าน
  - 2. อพยพมาจากที่อื่น ระบุ.....
10. ถ้าอพยพ โปรดระบุสถานที่หรือภูมิลำเนาตั้งเดิม:
- 1. หมู่บ้านอื่นหรืออำเภออื่นๆ
  - 2. จังหวัดอื่นในภาคใด ระบุ.....
  - 3. จังหวัดอื่นในประเทศไทย ระบุ.....
  - 4. ประเทศอื่นๆ ระบุ.....
11. ครอบครัวอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนาน .....ปี
12. โปรดอธิบายเหตุผลอะไรที่พ่อแม่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านนี้? หรือถ้าอพยพมาจากท้องถิ่นอื่น ทำไมคุณเลือกที่จะตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านนี้
- (ระบุ) .....
- .....
- .....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแรงงาน และการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน

13. โปรดระบุรายละเอียด สมาชิกครอบครัวในปัจจุบัน

สมาชิกครัวเรือน	ชาย(คน)	หญิง (คน)	อาชีพ กิจกรรมของแต่ละคน	ทั้งหมด (คน)
0-14 ปี				
15 – 24 ปี				
25 – 35 ปี				
35 – 59 ปี				
> 60 ปี				
ทั้งหมด				

14. จำนวนแรงงานที่เป็นสมาชิกในครอบครัว: จำนวนแรงงานในครัวเรือนทั้งหมด ..... คน

- แรงงานภาคเกษตรทั้งหมด ..... คน: ชาย .....คน, หญิง .....คน
- แรงงานภาคเกษตรทำงานฟาร์มตนเอง .....คน: ชาย .....คน, หญิง .....คน
- แรงงานรับจ้างภาคเกษตร .....คน: ชาย .....คน, หญิง .....คน
- แรงงานนอกภาคเกษตรทั้งหมด .....คน: ชาย .....คน, หญิง .....คน

15. โปรดระบุประเภทของแรงงานที่ใช้ในฟาร์ม(เลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- 1. แรงงานครัวเรือน
- 2. แรงงานประจำ
- 3. แรงงานจ้างชั่วคราว
- 4. แรงงานแลกเปลี่ยน
- 5. แรงงานแบ่งผลผลิต

16. จำนวนแรงงานครัวเรือนมีเพียงพอสำหรับระบบฟาร์มของครัวเรือนหรือไม่?

● ไม่เพียงพอ

เพียงพอ

- ถ้าไม่เพียงพอ มีวิธีการจัดการอย่างไร?

(ระบุ) .....

.....

17. สมาชิกครัวเรือนที่ทำงานนอกภาคเกษตร (Non-farm) (ถ้ามี)

ความสัมพันธ์กับครอบครัว	อายุ (ปี)	อาชีพ	ปีที่เริ่มทำงาน (ปี)	ทำงานที่ไหน	รายได้ (บาท/เดือน)	เหตุผลของการทำงานนอกภาคเกษตร
1						
2						
3						
4						
5						

18. ในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมา มีสมาชิกในครัวเรือนมีการเคลื่อนย้ายเข้าหรือออก (Labor mobility from/to family) จากครัวเรือนหรือไม่?

(ถ้าไม่มีข้ามไปข้อ 21)

- ไม่มี
- ใช่ เพราะสาเหตุอะไร .....

19. ถ้าใช่ โปรดระบุ ประวัติการเคลื่อนย้ายแรงงาน (Labor mobility) ในครัวเรือน

ความสัมพันธ์กับครอบครัว	อายุ (ปี)	อาชีพก่อนเคลื่อนย้าย	ปีที่เคลื่อนย้าย	อาชีพหลังเคลื่อนย้าย	ปีที่เคลื่อนย้ายกลับสู่หมู่บ้าน	ทำงานที่ไหน	เหตุผลของการเคลื่อนย้ายแรงงาน

20. การเคลื่อนย้ายของแรงงาน (Labor mobility) ในครัวเรือนมีผลกระทบต่อระบบฟาร์มของคุณหรือไม่?

● ไม่มี

- ใช่

- ถ้าใช่ โปรดอธิบายการเคลื่อนย้ายของแรงงานในครัวเรือนมีผลกระทบต่อระบบฟาร์มของคุณอย่างไร?

(ระบุ) .....

21. โปรดอธิบาย ประวัติการรับจ้างนอกฟาร์ม (Off farm) ในครัวเรือนของท่าน (ถ้ามี)

(ถ้าไม่มี)

ข้ามไปข้อ 23)

ความสัมพันธ์กับครอบครัว	อายุ (ปี)	อาชีพนอกฟาร์ม	ระยะเวลาทำงาน (ปีที่เริ่ม-สิ้นสุด)	ชั่วโมงทำงานต่อวัน (ชม)	วันทำงานต่อปี (วัน)	รายได้ (บาท/ปี)

หมายเหตุ: แรงงานจ้างประจำ (PL), แรงงานชั่วคราว (TL), แรงงานแลกเปลี่ยน (BL), แรงงานแบ่งผลผลิต (SL)

22. ถ้ามีแรงงานในครัวเรือนรับจ้างนอกฟาร์ม (Off-farm) เพราะเหตุผลอะไร?

(ระบุ) .....

.....

.....

23. โปรดระบุ ประวัติการรับจ้างนอกฟาร์มประเภทกรีดยางรับจ้าง (sharetapping labour) ของสมาชิกในครัวเรือน (ถ้ามี)

(ถ้าไม่มีข้ามไปข้อ 25)

ช่วงเวลาทำงาน (ปีเริ่ม-สิ้นสุด)	จำนวนแรงงาน (คน/ช/ญ)	พื้นที่ (ไร่)	ที่ไหน	ชั่วโมงทำงานต่อวัน (ชม)	วันทำงานต่อปี (วัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก/วัน)	รายได้ (บาท/ปี)	ความสัมพันธ์กับเจ้าของสวน

24. เพราะเหตุผลอะไรที่คุณตัดสินใจรับจ้างกรีดยาง นอกสวนยางของตนเอง (Off-farm tapper) ?

(ระบุ) .....

.....

.....

25. ในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมา มีสมาชิกในครัวเรือนมีการอพยพออก (Labor migration) จากครัวเรือนหรือไม่?

(ถ้าไม่มีข้ามไปข้อ 28)

- ไม่มี
- ใช่ เพราะสาเหตุ

อะไร .....

26. ถ้าใช่ โปรดระบุประวัติการอพยพแรงงาน (Labor migration) ในครัวเรือน (ถ้ามี)

ความสัมพันธ์กับครอบครัว	อายุ (ปี)	อาชีพหลังอพยพแรงงาน	ปีที่อพยพออกจากหมู่บ้าน (ปี)	แรงงานอพยพไปที่ไหน	เหตุผลของการอพยพแรงงาน

27. การอพยพของแรงงาน (Labor migration) ในครัวเรือนมีผลกระทบต่อระบบฟาร์มของคุณหรือไม่?   ● ไม่มี   ● ใช่
ถ้าใช่ โปรดอธิบายการอพยพของแรงงานในครัวเรือนมีผลกระทบต่อระบบฟาร์มของคุณอย่างไร?

(ระบุ) .....

.....

.....

28. โปรดอธิบาย เหตุการณ์หรือปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้าย (Mobility) อพยพ (Migration) หรือ ทำงานนอกฟาร์ม (Off farm) ของแรงงานในครัวเรือน?

ปี	เหตุการณ์	ผลลัพธ์หรือผลกระทบที่มีต่อการเคลื่อนย้าย (mobility) อพยพ (Migration) หรือ ทำงานนอกฟาร์ม (Off farm)

29. โปรดอธิบายการใช้แรงงานในฟาร์ม (ในปัจจุบัน)

- **แรงงานในครัวเรือน (Family labour) ทำทุกกิจกรรม(ไม่มีการจ้างแรงงาน)**

(1) กิจกรรมของแรงงานครัวเรือน (Tapping with family labor) ประเภททำทุกกิจกรรมและไม่มีการจ้างแรงงานเข้ามาในครัวเรือน

กิจกรรมฟาร์ม	พื้นที่ กรีต (ไร่)	แรงงาน (คน)	ประเภท แรงงาน*	ชั่วโมง ทำงานต่อ วัน (ชม)	วันทำงาน ต่อปี (วัน)	ความสามารถทำงาน (ไร่/คน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก/ปี)
การปลูกยางพารา							
การจัดการสวน ยางพารา							
การดูแลรักษาสวน ยางพารา							

กรีดยาง- ขายผลผลิต										
กรีดยาง- เก็บผลผลิต										
เก็บ ผลผลิต-- ขายผลผลิต										

30 คุณสังเกตเห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงของจำนวนแรงงาน (Number of Labor) ที่ทำงานในภาคเกษตรหรือไม่? ไม่เปลี่ยน

- เปลี่ยนแปลง

ถ้าใช่โปรดอธิบาย การเปลี่ยนแปลงจำนวนแรงงานเพิ่มขึ้น ลดลงอย่างไร และเมื่อไร

(ระบุ) .....

.....

.....

31 โดยประสบการณ์ของคุณ อะไรคือทัศนคติของแรงงานต่อการทำงานในภาคเกษตร? ทัศนคติของแรงงานมีผลกระทบต่อฟาร์มของคุณอย่างไร?

(ระบุ) .....

.....

.....

32 คุณเริ่มจ้างแรงงานต่างจังหวัดหรือต่างภูมิภาคในสวนยางของคุณเมื่อไร? กิจกรรมฟาร์มอะไร? และจ้างอย่างไร? (ถ้ามี)

(ระบุ) .....

.....

.....

33 คุณมีความประสงค์จ้างแรงงานต่างจังหวัดหรือต่างภูมิภาคเพิ่มขึ้นหรือไม่? ไม่จ้าง จ้าง แรงงานประเภทไหนและทำไม?

(ระบุ) .....

.....

.....

34 คุณคิดว่าปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจ้างแรงงานต่างจังหวัดหรือต่างภูมิภาคในสวนยางของคุณและในหมู่บ้าน?

(ระบุ) .....

.....

.....

35 คุณเริ่มจ้างแรงงานต่างดาวในสวนยางของคุณเมื่อไร? กิจกรรมฟาร์มอะไร? และจ้างอย่างไร? (ถ้ามี)

(ระบุ) .....

.....

.....

- 36 คุณมีความประสงค์จ้างแรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้นหรือไม่? ไม่จ้าง จ้าง แรงงานประเภทไหน และทำไม?
(ระบุ) .....
- 37 คุณคิดว่าปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจ้างแรงงานต่างด้าวในฟาร์มของคุณและในหมู่บ้าน?
(ระบุ) .....
- 38 ในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมา คุณคิดว่าเกษตรกรมีการทำงานนอกภาคเกษตรเพิ่มขึ้นหรือไม่? (ประกอบอาชีพเสริมนอกภาคเกษตร)
 ไม่ ใช่, เพราะสาเหตุอะไรและกิจกรรมนอกภาคเกษตรแบบไหน?
(ระบุ) .....
- 39 คุณคิดว่าแรงงานมีแนวโน้มเคลื่อนย้ายไปทำงานนอกภาคเกษตรเพิ่มสูงขึ้นใช่ไหม?
 ไม่ ใช่, เพราะสาเหตุอะไรที่แรงงานตัดสินใจเคลื่อนย้ายไปทำงานนอกภาคเกษตร?
(ระบุ) .....
- 40 คุณคิดว่าคุณมีความประสงค์ให้ลูกทำงานนอกภาคเกษตรใช้หรือไม่? ไม่ ใช่, ทำไม?
(ระบุ) .....
- 41 อะไรคือความคาดหวังสำหรับอนาคตของฟาร์มของคุณ?
(ระบุ) .....
- 42 คุณประสงค์ให้ลูกประกอบอาชีพอะไรในอนาคต? และ ทำไม?
(ระบุ) .....

43 ในการปฏิบัติงานแรงงานครัวเรือนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ทางการผลิตจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในประเด็นเหล่านี้มากน้อยเพียงใด

ประเด็นความรู้จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคยเลย
1.ด้านการปลูกยางพารา				
2.ด้านการจัดการสวนยางพารา				
3.ด้านการกรีดยางพารา				
4.ด้านการตลาดและแปรรูปยางพารา				

ตอนที่ 3 สุขภาวะในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน

สำหรับข้อคำถามสุขภาวะในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพาราเป็นข้อคำถามอัตรภาคชั้น โดยให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ดังนี้

ตอบระดับมากค่าคะแนน 4 คะแนน

ตอบระดับปานกลางค่าคะแนน 3 คะแนน

ตอบระดับน้อยค่าคะแนน 2 คะแนน

ตอบระดับไม่เคยเลยคะแนน 1 คะแนน

3.1 สุขภาวะทางกายในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา

ข้อความ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคยเลย	เหตุผล
1. ในขณะและหลังการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพาราท่านมีอาการที่เกี่ยวกับหัวใจเหล่านี้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> ● เหนื่อย เมื่อย และล้า ● ใจสั่น ● เหนื่อยออกง่าย ● เจ็บที่หัวใจ 					
2. ในขณะและหลังการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพาราท่านมีอาการที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจเหล่านี้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> ● หายใจติดขัด ไม่สะดวก ● อาการหอบหืด ● หายใจไม่สะดวกเวลาได้รับสารเคมี 					
3. ท่านมีปัญหาเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร(โรคกระเพาะ)เหล่านี้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> ● โรคกระเพาะอาหาร ● กรดไหลย้อน ● และรู้สึกว่ามีกรดในกระเพาะมาก ● อาเจียน และเวียนศีรษะอยู่บ่อยครั้ง 					

4.ท่านมีปัญหาเกี่ยวกับตาและการมองเห็น เช่น ตามัว ตาฟาง ตาอักเสบ ในขณะที่ไปกรีดยาง ในเวลากลางคืนหรือเข้ามืด					
5.ท่านคิดว่าการกรีดยาง ทำให้เกิดอาการเหล่านี้ <ul style="list-style-type: none"> ● ปวดเมื่อยบริเวณข้อมือ ● ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อบริเวณหลัง และปวดเมื่อยบริเวณต้นคอ ● ส่งผลให้เกิดอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อบริเวณขาเมื่อกรีดยางพาราใกล้โคน 					
6.ท่านมีอาการปวดเกร็งกล้ามเนื้อท้ายทอย หลังหรือไหล่ เมื่อต้องแบกหามถึงน้ำยางไปยังโรงยางทำยางแผ่น					
7.ท่านประสบอุบัติเหตุ หกล้ม มีบาดเจ็บ บาดเจ็บแผลที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนยาง บ่อยครั้งเพียงใด อุบัติเหตุที่เกิดขึ้น					
8.ท่านเคยประสบปัญหาเกี่ยวกับสัตว์กัดต่อย เช่น งู ตะขาบ แมลงป่อง ยุง ภายในสวนยาง					
9.ท่านเคยสัมผัสสารเคมี หรือสารกำจัดศัตรูพืช ที่ใช้ในการทำสวนยาง ท่านมีอาการคันผิวหนัง เป็นผื่นแดง ผิวแตก มากน้อยเพียงใด					

3.2 สุขภาวะทางสังคมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา

ข้อความ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคยเลย	เหตุผล
1.ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แก้ปัญหาต่างๆ ภายในครอบครัวมากน้อยเพียงใด					

2บุคคลในครอบครัวให้ความสนใจความทุกข์ ความสุขของกันและกันมากนักน้อยเพียงใด					
3ท่านคิดว่าการทำสวณยาง ทำให้สมาชิกใน ครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันมากนักน้อย เพียงใด					
4เมื่อสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วย คนใน ครอบครัวมีเวลาช่วยกันดูแลสมาชิกในครอบครัว มากนักน้อยเพียงใด					
5ท่านมีความเชื่ออาทรต่อคนอื่นๆ ภายในสังคม มากนักน้อยเพียงใด					
6ในชุมชนของท่าน มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรมาก น้อยเพียงใด					
7เมื่อมีงาน พิธีกรรม หรือกิจกรรมต่างๆ สมาชิก ในชุมชนจะช่วยเหลือกันมากนักน้อยเพียงใด					
8ท่านมีความรู้สึกมีความสุข เมื่อได้ช่วยเหลือกัน มากนักน้อยเพียงใด					
9ท่านได้ช่วยเหลืองานต่างๆ ภายในสวนยางของ เพื่อนบ้านบ่อยครั้งเพียงใด					
10ท่านได้รับความช่วยเหลือ จากเพื่อนบ้านใน กิจกรรมต่างๆ ภายในสวนยางบ่อยครั้งเพียงใด					
11หลังจากปฏิบัติงาน ภายในสวนยางเสร็จสิ้น แล้ว ท่านได้ไปพูดคุยกับเพื่อนบ้านบ่อยครั้ง เพียงใด					
12ท่านคิดว่าการทำสวณยางทำให้มีเวลาน้อย หรือไม่มีเวลาไปเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กันในชุมชนมากนักน้อย เพียงใด					

3.3 สุขภาวะทางจิต อารมณ์ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา

ข้อความ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคยเลย	เหตุผล
1 ท่านรู้สึกเครียดมากนักน้อยเพียงใด เมื่อต้อง ออกไปกรีดยางตอนกลางคืน					
2 คนในครอบครัวท่านมีความรู้สึกกังวลใจ เมื่อ ท่านต้องออกไปกรีดยางตอนกลางคืนมากนักน้อย เพียงใด					

3 ท่านรู้สึกกลัวและมีความทุกข์จากอันตรายต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการออกไปกรีดยาง มากน้อยเพียงใด					
4 ท่านรู้สึกเครียดเมื่อรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายมากน้อยเพียงใด					
5 ท่านมีความเครียด เรื่องหนี้สินที่กู้ยืมลงทุนทำสวนยางมากน้อยเพียงใด					
6 ท่านคิดว่าชีวิตตนเองมีคุณค่าจากการประกอบอาชีพสวนยางพารามากน้อยเพียงใด					
7 ท่านมีความกระวนกระวายใจ ไม่สบายใจ เมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับ โรคและแมลงที่ทำลายต้นยางมากน้อยเพียงใด					
8 ท่านมีความรู้สึกกังวลใจ เมื่อฝนตก เพราะไม่สามารถไปกรีดยางได้มากน้อยเพียงใด					
9 ท่านพึงพอใจกับความสามารถของตนเอง ในการปฏิบัติงานในสวนยางพารามากน้อยเพียงใด					
10 ท่านมีความรู้สึกประสบความสำเร็จ และก้าวหน้าในชีวิตจากการประกอบอาชีพการทำสวนยางพารามากน้อยเพียงใด					
11 ท่านรู้สึกกังวลใจต้องสูญเสียรายได้ จากการรื้อยางเมื่อถูกส่งชื่อเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้หรือร่วมกิจกรรมต่างๆ มากน้อยเพียงใด					
12 ท่านรู้สึกกังวลใจ ต้องสูญเสียรายได้เมื่อต้องไปร่วมงานแต่งงาน หรืองานทำบุญ มากน้อยเพียงใด					

3.4 สุขภาวะทางปัญญาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราหรือทางจิตวิญญาณ

ข้อความ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคยเลย	เหตุผล
1 ท่านคิดว่าการทำงานสวนยาง ทำให้ท่านมีความสุข ความพึงพอใจในชีวิตของท่านมากน้อยแค่ไหน					

2 ท่านคิดว่าที่ผ่านมาชีวิตท่าน มีคุณค่าต่อชุมชน มากน้อยเพียงใด					
3 ท่านคิดว่าชีวิตท่านในปัจจุบัน พบกับ ความสำเร็จที่วางไว้มากน้อยเพียงใด					
4 ท่านคิดว่าตนเองมีจิตใจที่เข้มแข็ง เมื่อต้อง ประสบปัญหา และต้องแก้ไขปัญหามากน้อย เพียงใด					
5 ท่านคิดว่าเมื่อท่านมีความทุกข์ใจ ท่านสามารถ เยียวยาตนเองได้มากน้อยเพียงใด					
6 ท่านได้นำความเชื่อและหลักธรรมคำสอนทาง ศาสนามาเป็นแนวในการดำเนินชีวิตมากน้อย เพียงใด					
7 อาชีพการทำสวนยาง ทำให้ท่านสามารถปฏิบัติ ตนตามหลักธรรมคำสอนทางด้านศาสนาได้ ครบถ้วนมากน้อยเพียงใด					
8 ถ้าเปรียบเทียบกับอาชีพอื่นแล้ว ท่านคิดว่าอาชีพ ทำสวนยางทำ8ท่านสามารถปฏิบัติตน ตาม หลักธรรมคำสอนอย่างเคร่งครัดและครบถ้วนมาก น้อยเพียงใด					
9 ท่านเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นใน ชุมชน ของท่านมากน้อยเพียงใด					
10 ท่านคิดว่าโดยส่วนตัว ท่านมีความขัดแย้ง กับ คนอื่น ๆ ในชุมชน มากน้อยเพียงใด					
11 ท่านคิดว่าคนในชุมชน ของท่านมีความเสียสละ เพื่อส่วนรวมมากน้อยเพียงใด					
12 ท่านคิดว่าภายในชุมชนของท่าน มีความเป็น มิตรให้แกกันมากน้อยเพียงใด					

ตอนที่ 4 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสุขภาวะที่ดีในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

4.1 ปัญหา

1) ปัญหาสุขภาวะทางกายในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา.....

.....

.....

.....

2) ปัญหาสุขภาวะทางสังคมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา

.....
.....
.....

3) ปัญหาสุขภาพจิต อารมณ์ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา

.....
.....
.....

4) ปัญหาสุขภาพทางปัญญาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา

.....
.....
.....

4.2 ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะสุขภาพทางกายในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา.....

.....
.....
.....

2) ข้อเสนอแนะสุขภาพทางสังคมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา

.....
.....
.....

3) ข้อเสนอแนะสุขภาพจิต อารมณ์ในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา

.....
.....
.....

4) ข้อเสนอแนะสุขภาพทางปัญญาในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา

.....
.....
.....

2.แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการปฏิบัติงานและสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือน
เกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดสงขลา

1.พฤติกรรมของแรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานทำสวนยาง

1. ความรู้ในการทำสวนยาง
2. ทักษะคิดในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง
3. ทักษะและการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง
  - การปฏิบัติงานของแรงงานช่วงปลูกยาง (0-1 ปี)
  - การปฏิบัติงานของแรงงานในการจัดการดูแลสวน (2- เปิดกรี๊ด)
  - การปฏิบัติงานของแรงงานกรี๊ดยางพารา (เปิดกรี๊ด-โค่น)
  - การปฏิบัติงานของแรงงานขายผลผลิต (เปิดกรี๊ด-โค่น)

2.การปฏิบัติงานของแรงงานตลอดจนปัญหาและข้อจำกัดในการปฏิบัติงานของการใช้แรงงานครัวเรือน

ลักษณะการปฏิบัติงานในสวนยางพาราในปัจจุบัน

ปัญหาในการใช้แรงงาน

ข้อจำกัดในการปฏิบัติงานของการใช้แรงงานครัวเรือน

ข้อเสนอแนะ

3.สุขภาวะในการปฏิบัติงานในการผลิตยางพาราของแรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

- 1)สุขภาวะทางกาย
- 2)สุขภาวะทางสังคม
- 3)สุขภาวะทางจิต อารมณ์
- 4)สุขภาวะทางปัญญา

4.ข้อเสนอแนะตัวชี้วัดสุขภาวะที่ดีในการปฏิบัติงานในการผลิตยางพาราของแรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

- 1)สุขภาวะทางกาย
- 2)สุขภาวะทางสังคม
- 3)สุขภาวะทางจิต อารมณ์
- 4)สุขภาวะทางปัญญา

4.ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาสุขภาวะที่ดีในการปฏิบัติงานในการผลิตยางพาราของแรงงานครัวเรือนเกษตรกร ชาวสวนยางพารา

- 1)สุขภาวะทางกาย

- 2) สุขภาวะทางสังคม
- 3) สุขภาวะทางจิต อารมณ์
- 4) สุขภาวะทางปัญญา

3. แบบสัมภาษณ์

ตัวชี้วัดสุขภาวะแรงงานครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ให้ท่านตอบคำถามโดยขีดถูกตรงช่องที่ท่านเห็นด้วย

- คะแนน 1 ไม่มีความสำคัญเลย
- คะแนน 2 มีความสำคัญน้อย
- คะแนน 3 มีความสำคัญปานกลาง
- คะแนน 4 มีความสำคัญมาก
- คะแนน 5 มีความสำคัญมากที่สุด

ตัวชี้วัด	5	4	3	2	1
ตัวชี้วัดสุขภาวะทางกาย <ol style="list-style-type: none"> 1. ร่างกายที่สมบุรณ์แข็งแรง 2. มีเศรษฐกิจพอเพียง 3. อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี (ฐานะทางเศรษฐกิจ ดี กินอยู่ดี) 4. สาธารณสุขทั่วถึง 5. มั่นคงปลอดภัย 					
ตัวชี้วัดสุขภาวะทางจิต <ol style="list-style-type: none"> 1. จิตใจเป็นสุข(ทำสวนยางพาราแล้วมีความสุขไม่เครียด) 2. กระตือรือร้นในการประกอบอาชีพคล่องตัว 3. มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 4. มั่นคงในการประกอบอาชีพทำสวนยางตลอดไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น 5. มีกิจกรรมผ่อนคลาย และกิจกรรมสันทนาการในชุมชน 					
ตัวชี้วัดสุขภาวะทางสังคม <ol style="list-style-type: none"> 1. สถานะทางครอบครัว 2. ความสุขในครอบครัว 3. ความขัดแย้งในครอบครัวและชุมชน 4. การช่วยเหลือและให้บริการแก่สังคม 					

5. ความปรองดองของชุมชน					
6. กิจกรรมที่ทำร่วมกันในชุมชน					
ตัวชี้วัดสุขภาวะทางจิตวิญญาณ					
1. การเอื้อเฟื้อและแบ่งปันไม่เห็นแก่ตัว					
2. มีจิตใจสูง จิตสาธารณะ					